

Aalsrode, Djursland

”Rydningen ved søen med ålene”

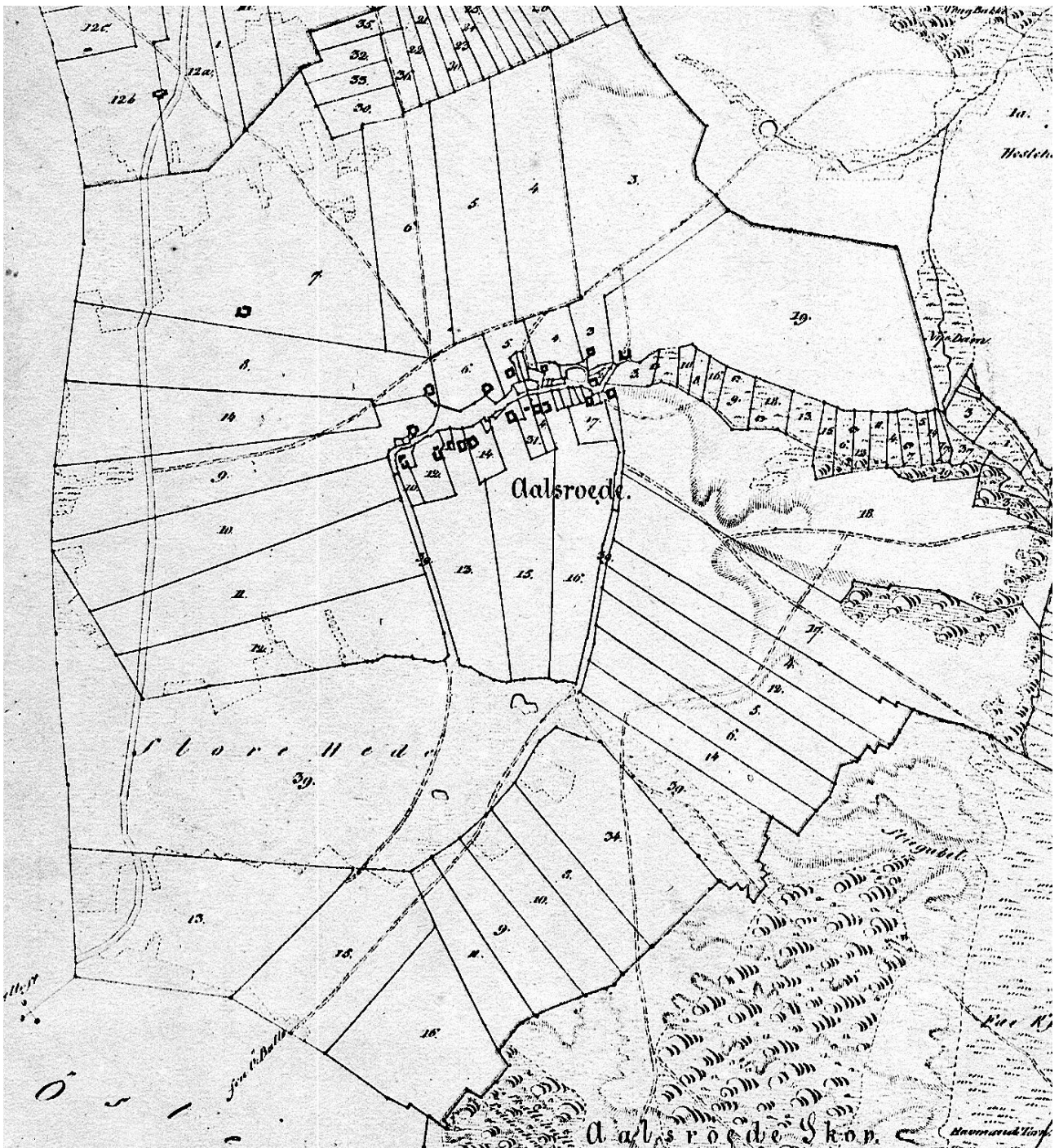
Lillerode, Lyh Roye

”Den lille rydning”

**Det historiske Udgiverværksted
i Grenaa 2007**

Aalsrode på Djursland

”Rydningen ved søen med ålene”

Matr. Kort 1836

Indholdsfortegnelse:

Forord

Indledning: Aalsrode på Djursland

Lidt om Katholm ved Aage Helbo

Aalsrode, 17 gårde, ved Aage Helbo

Storbrand i Aalsrode d. 5 juni 1791 ved Aage Helbo

En Brandkatastrofe i Aalsrode d. 24. Juli 1906.

Brejdablik brændt d. 8 december 1906 ved Aage Helbo

Kejsegården nedbrændt d. 14 juli 1918 ved Aage Helbo

Matr. nr. 3a Aalsrode, Mariendal, ved Åge Helbo

Matr. nr. 6 Kastanielund + fæstere/ejere ved Inga Witt

De fynske indvandrere ved Aksel Nielsen

Aalsrode Skole ved Aksel Nielsen

Aalsrode Folkehøjskole ved Aksel Nielsen

Aalsrode Brugsforening ved Aksel Nielsen

Aalsrode Andelsmejeri ved Aksel Nielsen

Aalsrode Forsamlingshus ved Aksel Nielsen

Aalsrode Gymnastikforening ved Aksel Nielsen

Socialdemokratisk Forening for Aalsrode og omegn ved Aksel Nielsen

Aalsrode 1912-1936, Frida Harnæs, ved Bobby Berkhuijsen og Aksel Nielsen

Aalsrode Tømrerfirma ved Bobby Berkhuijsen

Ålsrode Smede- og Maskinværksted ved Bobby Berkhuijsen

Bønløkke, Christen Christensen ved Aksel Nielsen

Niels Nielsen, biografi ved Inga Witt

Eneboeren Axel Andersen ved Bobby Berkhuijsen

Isbjørnejagt på Aalsrode Strand ved Bobby Berkhuijsen

Forord

Aalsrode er en dejlig plet på Djursland otte kilometer fra Grenaa og beliggende tæt ved skov og strand. Fra Aalsrode er der tre kilometer til stranden igennem en naturskøn skov. Om sommeren er der mange, der fisker her. Man kan også bade, men stranden er stenet, og vandet bliver hurtigt dybt, så man skal være en god svømmer. Det siges, at der også er ”hestehuller”, huller, hvor vandet pludseligt bliver dybt, (og hvor nogle heste er druknet før i tiden). Stedet har også krævet menneskeliv. Den 3.8 1969 druknede tre unge mennesker under badning. Alt dette bevirker, at der aldrig er overfyldt.

Byen ligger i et ”hul” omgivet af bakker, hvilket gør den til en helhed. Mange er barnefødt på stedet, og tilflyttere falder som regel hurtigt til. Vi har en aktiv borgerforening og et godt, gammelt forsamlingshus, der bliver brugt flittigt til alle former for familiefester (fødselsdage, konfirmationer, bryllupper m.m.) samt ungdoms- og sportsfester. En årlig dilettantforestilling, hvor ”skuespillerne” her fra byen har haft ugentlige øveaftener, mangler heller ikke. Så er der en sy- og hyggeklub, en meget velbesøgt banko-aften i vinterhalvåret, høstgilder, foredrag og andet forefaldende.

Om sommeren afholdes en oprydningsdag, hvor alskens affald samles ind i store sække. Bagefter er der fælles pølsepisning i forsamlingshuset. Og så årets mest populære udflugt: en fælles cykeltur i de smukke omgivelser, hvor man kan vælge mellem ruter af forskellig længde, så at alle kan være med. Efter strabadserne slutter dagen med helstegt pattegris (skænket af en lokal griseavler). Så der er liv i forsamlingshuset, kan I tro! Vi føler os hjemme i vor by, og de fleste af os vil ikke bytte.

Bobby Berkhuijsen

Hermed foreligger den 12. udgivelse fra Det Historiske Udgiverværksted i Grenaa. Denne udgave adskiller sig fra de andre udgivelser ved, at flere er gået sammen om at skrive og indhente tekst og billeder til bogen. Med hensyn til tekstbehandling, korrekturlæsning, billedbehandling og redigering er det dog – som sædvanlig – det rutinerede makkerpar fra Udgiverværkstedet, lægesekretær Inge Larsen og Bent Kjeldsen fra Grenaa Egnsarkiv, der med fast og sikker hånd har stået for klargørelsen af manuskriptet til trykning.

Initiativet til at skrive denne bog blev taget af arkivar Børge Kjær på Grenaa Egnsarkiv. En gruppe borgere, der på en eller anden måde er tilknyttet Aalsrode, er dykket ned i nogle af byens historier, der bringes i denne bog. Det er dog kun en brøkdelen af det, der eventuelt kunne fortælles, da byen er meget gammel. Efter Børge Kjærs død er redigeringen overtaget af Niels Kjeldsen fra Grenaa Bladet.

Billederne fra 2006 er taget under en byvandring i Aalsrode. De ældre billeder er lånt forskellige steder. Tak til udlånerne for de ældre billeder.

Rigtig god fornøjelse med bogen.

Udgiverudvalget

Aalsrode, Djursland

”Rydningen ved søen med ålene”, Lillerode, Lylh Roye, ”Den lille rydning”

1468 **Alsrwdh**, 1469 * **Alsrode**, 1545 **Olsroye**, sammensat af sognenavnet Ålsø, forled, og det gamle, danske navn for en rydning i skoven: ”rod”, efterled, ”Rydningen ved Ålsø”. Ålsø er også sammensat af to navne: forled Ål, efterled Sø, ”Søen med ålene”. De gamle, danske substantiver rod, ruth, rutha kan alle betyde en rydning, de forekommer spredt i østjyske stednavne fra Randerseggen og sydpå.

- Tegnet A betegner her et langt ”a”, som senere går hen og bliver til dansk ”aa”, som så efterfølgende er blevet sammentrukket til Alsruth, nu Aalsrode.

Uddrag af et utrykt dokument fra 1545:

”Tingsvidne af Djurs Sønderh., erhvervet af Christiern Fasti til Katholm om noget Jord beliggende uden(for?) **Aalsrode Markskel**. Christiern Fasti havde paa tre Ting tilbudt Peter Mikkelsen i Olsroye, at hvis han paa Tinge vil sværge paa, at den Jord på **Olsroye Mark**, som brugtes til **Lylh Roye**, hørte til Kronens Gaard, som Peter Mikkelsen iboede, da ville Christiern Fasti ikke mere befatte sig med denne Jord.”

(i Landsarkivet Viborg, Katholm Gods, (beliggende i pakken Papirsbreve 1545, 1574-1755)).

Kæmpehøj i Aalsrode

Alle oplysninger er hentet fra: Dansk Stednavne Leksikon, Jylland Nordlige del.

Lidt om Katholm

ved Aage Helbo

Når man siger Aalsrode, må man også sige Katholm, der er bygget i 1588-91 af Thomas Fasti, for når man ser matriklen fra 1688, er samtlige gårde og huse fæstegods under Katholm. Da denne matrikel blev udarbejdet, var godsejeren Jens Sehested, men han solgte i 1691 til Palle Kragh, som var gift med Hille Trolle, og de tog ophold på Katholm. Her døde Palle Kragh som den længstlevende, men uden arvinger, og nu blev godset solgt ved auktion til Poul Rosenørn, som var ejer af Mejlgård. Hans søn, Palle Rosenørn, arvede godset og overlod det til en slægtning, Mathias Peter Otto Rosenørn, i 1776 og flyttede til København for at virke ved hoffet.

Katholm blev i 1804 afhændet til Jens Jørgensen, mangeårig forpagter ved Rosenholm, og til Niels Riis fra Kilsgård. Allerede i 1805 blev Jens Jørgensen eneejer. Tiderne for landbruget blev dårligere, især efter 1813, da landet gik fallit. Jens Jørgensen solgte til købmand Leold Reininghaus i Grenaa, men han klarede slet ikke sine forpligtelser, så Jens Jørgensen måtte igen i 1818 overtage godset. Skødet blev udstedt til hans søn, Niels Jørgensen, og dennes svigersøn Jacob Secher, som begge var duelige folk på det landbrugsmæssige område, så det så ud til, at de trods de dårlige tider kunne få det hele til at løbe rundt, men da Mathias Rosenørns arvinger opsagde et stort prioritetslån i godset, måtte de optage et lån i Statsgældsdirktoratets Lånefond, men man kunne alligevel ikke svare enhver sit, så godset blev i 1823 stillet til auktion, og godset blev selvfølgelig købt af den kongelige kasse som største panthaver.

I 1827 udkom ved J. C. Hald en beskrivelse af Randers Amt, og heri hedder det ”- at i Særdeleshed paa Katholm Gods er Hoveriet saare trykkende, og desuagtet indgik nogle af Godsets Bønder for nogle Aar siden den Forpligtelse at køre aarligt 150 Læs Mergel for den daværende Ejer paa Godsets Jorder i Stedet for at svare Landgilde, men de var endog før den Tid forarmede og henfaldne til Modløshed og de formaar næppe at hæve sig af den Afmagt hvori de er nedsunkne, med mindre de nu da Godset er overtaget af Regeringen bliver med dennes Hjælp bragt paa Fode.”. Bogen beretter videre ”- at en del af Gaarden Katholms sandede Jorder er bragt til en mærkelig Grad af Krafftfylde ved Merglingen. Paa hver Td. Land er kørt 500 Læs Mergel, og i alt menes at 100.000 Læs er kørt ud paa Markerne”.

I 1850 solgte Godsejer Dinesen den første fæstegård fra til selveje, og i årene fremover blev resten af fæstegodset solgt også til selveje.

En berømt forfatterinde har som ung været på Katholm mange gange, nemlig Karen Blixen. Hun var født Dinesen og var på ferie hos familien.

Aalsrode, 17 gårde

ved Aage Helbo

I en del år er vi to personer, der har søgt efter oplysninger om de gårde, der tidligere fandtes i Aalsrode. Den anden var nu afdøde læge Jens Ove Vester i Them. Jens Ove hentede mange oplysninger på Landsarkivet i Viborg, og jeg fandt oplysninger i kirkebøgerne på Egnarkivet her i Grenaa, hvorefter vi byttede disse oplysninger pr. brev. Alt Jens Oves materiale er nu indleveret på Grenaa Egnarkiv og derfor tilgængeligt, men dog ikke til hjemlån.

Der var i 1688 17 fæstegårde i Aalsrode, og det er kun de 17 gårde, vi har beskæftiget os med til denne bog, selv om der er kommet flere til, men det vil være for omfattende at medtage flere. De 17 gårde havde matrikelnumrene fra 1 til 17 efter den gamle matrikel i Katholms jordebøger, og det er disse numre, der ved hver gård er benævnt som den gamle matrikel.

Nu i 2006 er to gårde fuldstændigt sløjfet, nemlig matr. nr. 4 og matr. nr. 8, medens matr. nr. 3, 12, 14, 15 og 17 kun har stuehuset tilbage, som bliver brugt til beboelse. (Disse matrikelnumre er fra den nye matrikel fra 1844.)

Ved udskiftningen i 1794-95 blev der udlagt to jordstykker i det nordøstligste hjørne af Aalsrodes Marker. Det ene tilhørte præsteembedet, medens det andet blev tillagt skoleembedet, men de fik ikke dengang noget matrikelnummer. Umiddelbart vest for disse blev der udlagt 15 lange, smalle jordstykker, som skulle være til byens husmænd, og disse udgjorde tilsammen 50 tdl., som blev frataget fæstebønderne.

Ved udarbejdelsen af den nye matrikel i 1844 fik præsteembedets jordstykke matrikel nr.1 og skoleembedets matrikel nr. 2, og de 17 gårde fik numrene fra 3 til 19, og det er disse numre, som er betegnet ny matrikel.

Ved udarbejdelsen af de 17 gårdes historie har vi brugt følgende arkivalier:

Jordebog fra Rosenørns skøde til Katholm 1724.

Afskrift af Katholms Hovedkassebog 1710-24 samt 1741-44.

Jordebog over Katholm Gods 1751, 1761, 1778, 1788, 1807.

Matriklen 1844.

Brandtaxationsprotokollen fra år 1800.

Fæstebreve og Fæsteprotokoller for Katholm Gods.

Skifteprotokollerne fra Katholm Gods.

Kirkebøgerne fra Ålsø sogn, som findes i fotokopier på Grenaa Egnarkiv.

Realregisteret frem til 1926, som Grenaa Egnarkiv har på microfilm.

Desværre har det ikke været muligt at finde frem til ejerforholdet på alle gårdene efter 1926.

Gl. Matrikel nr. 16 - Ny Matrikel nr. 3

Mariendal, Bakken nr. 8

Bakken 8-10, stuehuset genopbygget 1939-40 efter en brand. Nederst til venstre Bakken 7 tilholdssted for afholdsbevægelsen "Olympia". Foto ca. 1942.

	Fra	Fæstere	Til
Jørgen Rasmussen	1688		?
Rasmus Andersen Bloch	1710		1735
Chresten Rasmussen Bloch	1735		1764
Jens Ingvarsen	1764		1778
Anders Hansen Præst	1778		1809
Søren Andersen Præst (søn)	1809		1843
Rasmus Hansen Brun	1843		1853
Rasmus H. Brun får skøde på gården i 1853 og deler den i 1854 i matr. nr. 3a og 3c, men han bliver på 3a som selvejer			
		Selvejere	
Rasmus Hansen Brun	1854		1871
Ane Marie Pedersdatter (hustru)	1871		1881
Hans Peder Brun (søn)	1881		1912
Hans Peder Brun samler igen gården i 1887. Da han dør i 1912, forbliver hans hustru på gården, og den forbliver samlet.			
Rasmine Catrine Marie Brun f. Christensen	1912		1915
Niels Severin Mortensen	1915		1918
Marius Mortensen (søn)	1918		1920
Nu deles gården atter, og den nye ejer af matrikel nr. 3a bliver			
Drejer Nielsen	1920		?

Ejere af matrikel nr. 3c er følgende		
Chresten Christensen Rovsing	1854	1879
Jørgen Peder Sørensen	1879	1887
Hans Peder Brun	1887	1912
Ukendt	1912	1920
Jens Kjeldsen	1920	1923
Jens Peder Sørensen Terkildsen	1923	?

Her savner vi oplysninger om ejerforholdet af matr. nr. 3a efter 1920, men ejer i 2005 er Anette Bjørnholt.

I bogen "Danske Gårde" fra 1915 ved J. C. B. la Cour ses, at gården hedder Mariendal, og her får man at vide, den ligger i Aalsrode by, og bygningerne er meget gamle og opført af bindingsværk og med stråtag.

Da Rasmus Hansen overtager fæstet i 1843, er samtlige bygninger meget forfaldne, men ved en overenskomst med godsejeren lover Rasmus Hansen Brun at renovere bygningerne i løbet af nogle år. Det beløb, han skulle betale i indfæstning, blev væsentlig nedsat, og desuden ville godsejeren betale halvdelen af materialerne til udbedringen, men Rasmus Hansen Brun skulle selv forestå arbejdet. Dette skulle foregå i forsommeren i 1843, 1844, 1845, 1846 og 1847 og være udført inden 1. juli bortset fra det år, hvor han skulle renovere stuehuset, for da var der frist til 1. august.

Nu var gården så blevet renoveret, og Rasmus Hansen Brun fik som mange andre lyst til at købe den til selveje.

SKØDE.

Jeg underskrevne Adolf Wilhelm v. Dinesen, Major, Ridder af Dannebrogen og den franske Æreslegion samt Dannebrogsmænd og Ejer af Katholm Hovedgaard med underliggende Gods tilstaa herved at have i Overensstemmelse med vedhæftede Købekontrakt af 13. Marts d. aa. solgt og afhændet ligesom jeg herved skøder, sælger og afhænder fra mig og Arvinger til Rasmus Hansen Bruun den Gaard i Aalsrode som han hidtil har haft i Fæste af Fæstebrev 29/12 1843. o.s.v.

Købesummen udgjorde 26.000 Rigsbankdaler, og Rasmus Hansen Bruun betalte kontant 14.000 Rbd. og udstedte en panteobligation på de resterende 12.000 Rbd.

Skødet var underskrevet

Katholm den 17. Juni 1853.
Dinesen.

Al jorden er frasolgt i 2006.

Se også side 54 med billedet og mere tekst om gården

Gl. Matrikel nr. 3 - Ny Matrikel nr. 4

Gården har ikke noget navn, men kunne for så vidt godt have heddet Slottet eller Slotsgården, for, som det ses, har de fleste af fæsterne frem til 1869 tilnavnet Slot.

Den er nu sløjfet, men lå bag nuværende Aalsrodevej nr. 77 og 79.

	Fæster	
	Fra	Til
Birgitte Sørensdatter	1688	?
Søren Rasmussen Slot	1710	?
Chresten Sørensen Slot (søn)	1739	?
Chresten Jensen Slot	1739	1782
Laurs Christensen Slot (søn)	1782	1784
Mette Laursdatter (mor)	1784	1793
Hans Christensen Slot (søn)	1793	1829
Birthe Marie Andersdatter(hustru)	1829	1834
Søren Hansen Slot (søn)	1834	1869
Mette Pedersdatter (hustru)	1869	1872

Selvejere

Mette Pedersdatter får skøde på gården i 1873 og sælger straks derefter til

Niels Nicolajsen 1873 1879

Derefter frasælges der parceller fra gården

Matr. nr. 4b

Hans Sørensen Skriver 1877

Matr. nr. 4a

Rasmus Nielsen Bønløkke 1879 1883

Denne matrikel blev nu sammenlagt med matr. nr. 9

Lars Peder Rasmussen 1883

Matr. nr. 4h

Rasmus Pedersen 1883

Matr. Nr. 4f

Niels Christoffersen 1883

Matr. Nr. 4g

Anders Johnsen 1883

Ved delingen i 1883 ophører gården som selvstændigt brug

Gårdens jorder lå nord for gården op til Pighøjvej og videre nord for vejen på de marker, der kaldes Kirkevangen. I 1883 ophører gården som selvstændigt brug, og matrikel nr. 4a bliver lagt sammen med matr. nr. 9, Tækkersminde.

Når man går rækken af fæstere igennem, kan man se, at Chresten Jensen Slot har siddet som fæster i ca. 43 år, men da han døde i 1782, var det sønnen Laurs, der tog over, men han sad der kun i et par år, idet han døde i 1784. Forinden var hans to brødre, Jens og Thomas, døde d. 2. april samme år af sprinkler, nemlig tuberkulose. Disse sønner var åbenbart ret intelligente, for Jens var skriverkarl på Katholm, og en anden broder Søren var ansat ved konferenceråd Rosenørn i København. Denne Rosenørn var broder til kammerherre Rosenørn på Katholm.

Moderen Mette Laursdatter overtog nu fæstet efter sønnen Laurs, men hun havde det kun til 1793, da sønnen Hans overtog det frem til 1823, hvor han døde, og nu var det hans enke, der overtog fæstet, indtil deres søn, Søren Hansen Slot, kunne overtage. Som det ses i rækken af fæstere, er det

næsten kun Slot-familien, der har været der. Er navnet Slot, man som beboere på gården har fået tillagt på grund af gårdens beliggenhed lidt højt på marken og stuehusets størrelse, for når man ser på en brandtaxation fra 1800, står der, at stuehuset ligger norden i gården og er 14 fag stort, hvilket er et stort stuehus i forhold til mange andre i Aalsrode. Som det ses ovenfor, køber Søren Hansen Slots enke, Mette Pedersdatter, gården til selveje i 1873 og sælger med det samme til lærer Niels Nicolajsen, som i 1879 sælger til Rasmus Nielsen Bønløkke. Han er kun ejer i fire år, idet han i 1883 sælger den til Lars Peder Rasmussen, som er ejer af gården Tækkersminde, og han får tilladelse til at lægge jorderne sammen, hvilket fremgår af følgende skrivelse:

SAMMENLÆGNINGSSKRIVELSE.

Vi Christian d. 9. af Guds Naade, Konge af Danmark de Venders og Gothers, Hertug til Schlesvig, Holsten, Stormarn, Ditmarsken, Lauenborg og Oldenburg Gjør vitterligt, at Vi efter allernaadigst Ansøgning og derover indkommende Erklæring, allernaadigst haver bevilget og tilladt, ligesom Vi ogsaa i Overensstemmelse med allerhøjeste Resolution af 5/7 1845 herved bevilger og tillader at Lars Peter Rasmussen maa sammenlægge sine Gaarde Matr. nr. 9a af Aalsrode By og nr. 1 af Aalsrode Skov af hartkorn 3 Td. 5 Skp. 3 Fdk. 1 $\frac{3}{4}$ Alb. Gl. Skat 58.56 Kr. og Matr. nr. 4a af Aalsrode By, Aalsø Sogn af Hartkorn 3 Td. 3 Skp. 3 Fdk. 2 Alb. og Gammelskat 50.57 Kr. og drive disse Jorder under samme Brug paa Vilkaar at de kongelige Skatter og Afgifter, prioriterede Panthavere og alle andres Rettigheder bliver ved denne Forandring aldeles uforkrænkede samt at hvis der maatte opstaa Søgemaal om Udstykningen af Ejendommen ved den Omstændighed at der af de sammenlagte Jorder ville blive en Hovedparcel tilbage med et Tilliggende af mindst 20 Tdl. Bonitets Areal til Taxten 24, ikke skal medføre nogen Ret for Vedkommende til at fordre Udstykningen approberet i henhold til Forordn. af 3/12 1819 § 1. Hvorefter Vedkommende haver sig at rette.

Forbydende alle og enhver imod det som foreskrevet staar, Hinder eller Forfang at gøre.

Skrevet i Vor kongelige Recidensstad

København d. 28/11 1883

Under Vor kongelige Segl og efter hans kongelige Majestæts allernaadigste Befaling

E. Skeel.

Gl. Matrikel nr. 6 - Ny Matrikel nr. 5

Kaldet Billegården, Aalsrodevej nr. 59.

Foto2006

	Fæstere	
	Fra	Til
Niels Rasmussen Krarup	1688	?
Søren Rasmussen	1710	1734
Thomas Sørensen Hatmager	1734	1751
Peder Andersen Frandsen	1751	1773
Else Jensdatter	1773	1777
Jens Pedersen Frandsen	1777	1809
Peder Jensen Frandsen	1809	1813
Søren Jensen Tækker	1813	1852
	Selvejere	
I 1852 udstedes der skøde til		
Jens Andersen	1852	1861
Johanne Pedersdatter	1861	1862
Niels Nielsen Bille	1862	1865
Lars Christensen Bønløkke	1865	

Gården lægges nu under matr. nr. 13 og ophører som selvstændigt brug

Gården findes stadig på den indsatte adresse, men kun stuehuset er i brug og ejes nu af Lea Inge-Jett Thomsen. Nyt matrikel nr. er 5H.

Gårdens jorder ligger nord for gården og størstedelen nord for Pighøjvej på det, der kaldes Kirkevången.

Om de først nævnte fæstere findes der ikke mange oplysninger, men når vi kommer ned til Peder Jensen Frandsen, dukker der mere interessante oplysninger op.

Peder Jensen Frandsen overtog fæstet af gården i 1809 efter sin fader Jens Pedersen Frandsen, men nåede kun fire år som fæster, for han døde d. 21. feb. 1813, og præsten skriver i kirkebogen, at han døde af hidsig sygdom, og da dødsfaldet blev anmeldt til skifteforvalteren, turde denne ikke møde op i gården for at registrere, hvad der fandtes af indbo, dyr og redskaber. Hvorfor han ikke turde møde op, var, fordi sygdommen blev betegnet som meget smitsom, og flere af gårdens folk lå af det samme. Det fremgår ikke, hvad det var for en sygdom, men det kunne være influenza på denne tid af året. Peder Jensen Frandsen var åbenbart en dygtig landmand, for ved opgørelsen af boet, ses hans enke at arve 81 Rigsdaler, 2 Mark og 11 $\frac{1}{4}$ Skilling, og deres eneste søn Jens arvede 81 Rigsdaler og 5 Skilling. I boopgørelsen ses også, at der fandtes et KLOKKEVÆRK til en værdi af 3 Rigsdaler, hvilket var en sjælden ting hos fæstebønder. Denne skifteforretning blev foretaget d.10. april 1813, og allerede d. 29. maj blev enken Birthe Marie Jensdatter viet i Aalsø Kirke til Søren Jensen Tækker fra Højbjerg, som derefter overtog fæstet. Søren Jensen Tækker sad nu på gården frem til 1852, da den overdrages til svigersønnen, Jens Andersen Iversen, men som i stedet for fæstning køber gården til selveje af godsejer A. W. Dinesen på Katholm for en pris på 2800 Rigsbankdaler.

Gl. Matrikel nr. 14 - Ny Matrikel nr. 6

Kastanielund, Aalsrodevej nr. 51.

Foto 2006

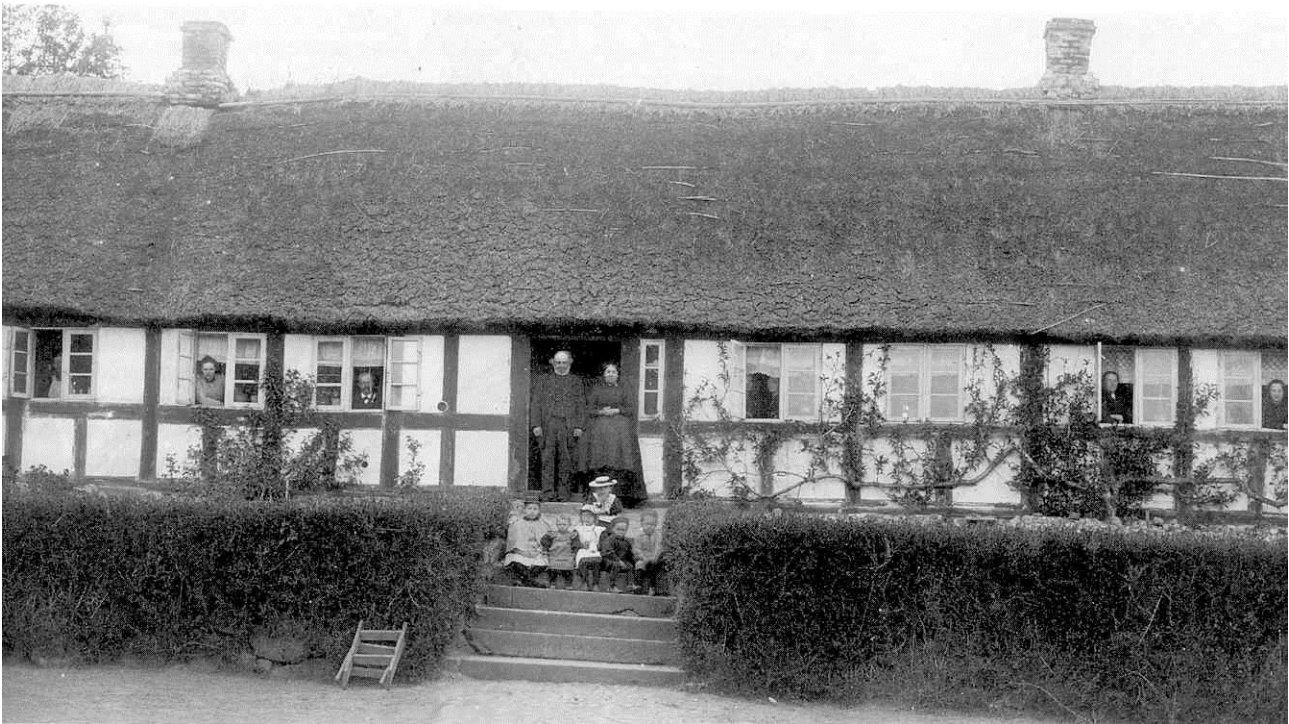
	Fra	Fæstere	Til
Terkel Rasmussen	1688		?
Rasmus Terkelsen og Anders Nielsen	1710		1751
Niels Andersen	1751		1764
Ole Rasmussen Ladekarl	1764		1800
Jens Rasmussen Skriver	1800		1822
Marie Pedersdatter	1822		1825
Hans Rasmussen	1825		1826
Marie Pedersdatter påny	1826		1832
Terkild Laursen	1832		1847
Dorthe Hansdatter	1847		1851
Niels Nielsen	1851		1866
		Selvejere	
I 1866 udstedes der skøde på gården for første gang.			
Niels Nielsen	1866		1908
Morten Nielsen	1908		1935
Holger Nielsen	1935		1964
Niels Nielsen	1964		

Niels Nielsen er stadig ejer i 2005.

Gårdens jord ligger nord for gården på det område, der kaldes Kirkevangen nord for Pighøjvej.

Her på denne gård har vi et klart bevis på, at den boglige lærdom hos datidens fæstebønder ikke var ret stor, for mange kunne ikke skrive deres eget navn, og mange steder på papirer står der m. f. p. altså med ført pen, eller m. p. p. altså med påholden pen. Jens Rasmussen Skriver døde i 1822, og hans enke Marie Pedersdatter tog som værge ved skiftebehandlingen Hans Rasmussen. Hun havde nok i tankerne at gifte sig med ham, og det skete også senere, og dermed blev Hans Rasmussen den nye fæster, men kun kort tid, for han døde i 1826, og så måtte Marie Pedersdatter tage over igen.

En ting, som bemærkes er, at Hans Rasmussen havde lånt penge ud til højre og venstre uden at få beviser af lånerne, så ved hans død sad enken og skulle have alle disse penge tilbage. Alle skyldnere var indkaldt til skifteretten, *) og det var følgende:

Kastanielund 1895. Marensine Hansdatter og Niels Nielsen på trappen af det gamle stuehus, der var i brug til 1976, da der blev bygget et nyt lige bagved, hvorefter bygningerne blev nedrevet.

Husmand Søren Snedker i Weilby	10 Rbd.**)	sedler	
Han havde i pant erlagt et sølvhovedvandsæg.			Værdi 3 Rbd. sedler
Indsidder Anders Mogensen i Aalsrode	2 Rbd.	sedler	
Søren Skriver i Aalsrode	11 Rbd.	sedler	
Enken havde deraf modtaget 3 Rbd. sedler, og Søren Skriver havde contra fordring 11 mark tegn ***)			Værdi 3 Rbd. 32 sk.
Hans Dam i Revn	6 Rbd.	sedler	
Jens Rasmussen i Colind	12 Rbd.	sedler	
Den afdøde havde af Jens Rasmussen købt en kakkelovn for 10 Rbd. og 4 Mrk., og han havde forrettet arbejde for 2 Rbd. og 8 Sk. Så han havde til gode 1 Mrk. og 12 Sk., som han frafaldt.			
Jeppe Rasmussen i Bugtrup	10 Rbd.	sedler	
Han havde betalt 7 Rbd. sedler			Værdi 3 Rbd.
Søren Laursen i Nødager			
20 Rbd. sølv før forordningen af 5. jan. 1813, så måtte det nu være 3 Rbd. 2 mark sedler og tegn.***)			
Laurs Forridder i Tirstrup	20 Rbd.	sedler.	

Alle disse fordringer måtte enken fragå, idet hun ingen beviser havde på alle disse lån. Dette beviser, at Hans Rasmussen ikke havde begreb om, at han skulle have papirer på, hvad han lånte ud.

Den sidste fæster af Kastanielund var Niels Nielsen, som kom fra Fyn. Han købte gården til selveje i 1866. Se efterfølgende biografi af Inga Witt om Niels Nielsen. Han var bror til Poul Nielsen, som omkom ved branden i 1906 på matrikel nr. 19.

Foto 2006

*) Skifteretten var boopgørelsen, som blev foretaget af en af godsejerens ansatte f. eks. ridefogeden.

***) Rbd. er forkortelsen for Rigsbankdaler. Den blev indført efter statsbankerotten i 1813. Efter 1854 blev den kaldt Rigsdaler og var gældende indtil kronemøntens indførelse i 1875

****) Sedler og tegn betyder sedler og mønter.

Gl. Matrikel nr. 4 - Ny Matrikel nr. 7

Kejsegaarden, Kejsegårdsvej nr. 2.

Foto 2006

	Fæstere	
	Fra	Til
Jens Knudsen	1688	?
Søren Iversen	1710	1751
Peder Iversen	1751	1760
Michel Sørensen	1760	1784
Søren Pedersen Hjorth	1784	1807
Søren Pedersen Kirkemand	1807	1812
Claus Nielsen Wæver	1812	1816
Jens Christensen Kejser	1816	1839
Anders Nielsen	1839	
Karen Simonsdatter (hustru)		1876
	Selvejere	
Karen Simonsdatter får skøde på gården i 1876 og sælger den til		
Martinus Poulsen Møller	1876	1888
Poul Mortensen	1888	1889
Marie Eriksen	1889	1893
Søren Tækker Pedersen	1893	1912
Aage Nicolajsen	1912	?

Gården har siden 1912 været i familiens eje, men det har ikke været muligt at finde de rette tidspunkter for overdragelsen til ny ejer. Vi ved dog, at ejeren i 2005 er Aage Bang Nicolajsen.

Gården lå oprindeligt inde i byen, men efter en brand i 1791 blev den flyttet ud på de marker, som i fremtiden skulle tilhøre gården. Det må have ligget klart allerede på det tidspunkt, skønt udskiftningen først var fuldført i 1795.

Søren Pedersen Hjorths hustru Maren Hansdatter døde i 1804. Hun havde i 15 år været blind.

En synsforretning i 1807 fortæller, at alle bygninger er med forskellig slags overtømmer, klinede vægge og stråtag. Det må være sådan, gården er bygget ved udflytningen.

Fæsteren skulle hvert år betale landgilde *) til godsejeren. I 1812 ses den at være 1 Rgd. **) 3 Mark, 2 td. rug, 2 td. byg, 2 td. og 2 skp. havre, 1 gås og 40 æg, og alt skulle være af bedste kvalitet. I 1813 måtte Danmark devaluere, så landgildepengene blev omskrevet til 2 Rigsbankmark og 4 skilling sølv.

Når man læser fæstebrevet til Claus Nielsen Wæver, kan man bl. a. se følgende krav fra ejeren af Katholm, at Claus Wæver skulle afholde sig fra brændevinsbrænding og krohold samt ingen indtage til huse uden godsejerens tilladelse.

Ved synsforretning d. 18. november 1839, da Anders Nielsen blev den nye fæster, ses, at beholdningen af sædekorn var 10 td. rug, 8 td. byg, 12 td. havre, 1 td. boghvede og 1 td. bælg­sæd (det må være ærter), at han skal lægge flid på havedyrkning, hegn og plantning m. m.

I 1875 får Anders Niensens enke, Karen Simonsdatter, købekontrakt på gården af kammerherre Dinesen på Katholm. Købesummen er 32.000 kr. Hun betaler straks 2.000 kr. 11. dec. 1875 4.000 kr og 11. dec. 1876 6.000 kr. og derefter en panteobligation på resten 20.000 kr. Karen Simonsdatter mageskifter samme dag med Martinus Poulsen Møller, som ejer Matr. nr. 4a og 14b af Aalsø samt nr. 8 af Hessel. Hun får udbetalt 12.000 kr. kontant, og Martinus Poulsen Møller overtager prioritetsgælden på 20.000 kr.

Martinus Poulsen Møller skulle betale aftægtsyndelse til sine forældre, men kan ikke overholde sine forpligtelser, og hans far gør i 1888 udlæg i gården og får udlægsskøde på den d. 25/10 1888. Faderen Poul Mortensen døde d. 14. dec. 1889, og moderen får adkomst på gården, men i 1893 sælger hun den til Søren Tækker Pedersen i Revn.

I 1912 sælger Søren Tækker Pedersen til Aage Nicolaj Bønløkke Nicolajsen fra matr. nr. 14 kaldet "Lundbækgaard", og jorden fra denne gård bliver tillagt "Kejsegården", så denne blev den største gård i Aalsrode. Lundbækgaard findes stadig inde i Aalsrode og bliver nu kaldt "Den gamle Gård" Senere blev mere jord tilkøbt fra matr. nr. 8.

I bogen "Danske Gaarde" fra 1927 af J. Jespersen står, at bygningerne var opført i 1918. Dette skyldes, at de gamle bygninger samme år var brændt. Det skete d. 14. juli 1918 p. g. a. børns leg med tændstikker. Se andetsteds omtalen af branden fra Grenaa Folketidende dagen efter d. 15. juli. Kejsegården blev under Aage Nicolajsens ledelse et samlingssted for politik og kultur samt et landskendt uddannelsessted for vordende landmænd.

*) Landgilde er den årlige leje af mark og bygninger.

**) Rigsbankdaler blev indført efter statsbankerotten i 1813, men i 1854 blev det ændret til Rigsdaler som blev brugt frem til Kronemøntens indførelse i 1875.

Gl. Matrikel nr. 9 - Ny Matrikel nr. 8

Gården lå på Aalsrodevej overfor nuværende nr. 29 og 31, men er nu sløjfet.

	Fæstere	
	Fra	Til
Søren Michelsen Skriver	1688	?
Chresten Hjulmand og Jens Rasmussen	1710	1723
Knud Christensen og Jens Rasmussen	1723	1739
Niels Hjulmand	1739	1784
Jacob Pedersen Smed	1784	1786
Søren Andersen Iversen	1786	1807
Anna Nielsdatter (hustru)	1807	1822
Anders Sørensen Iversen	1822	1858

I 1858 får Lars Therkildsen skøde på gården

Lars Therkildsen får nu tilladelse til at lægge hovedparcellen matr. nr. 8a til sin egen gård matr. nr. 14. Derudover udstykkes flere mindre parceller, som får følgende ejere.

	Selvejere.	
	Fra	Til
Matr. nr. 8d.		
Peder Christian Andersen	1858	1873
Terkild Andersen	1873	1879
C. J. Momme	1879	1879
Jens Mikkelsen	1879	1917
Karl Krogh	1917	
Matr. nr. 8e		
Chresten Andersen	1858	1882
Anders Johnsen	1882	1910
Jens Peder Nielsen	1910	1918
A. Chr. Jacobsen Pelle	1918	1922
H. Collet – Katholm	1922	
Chresten Andersen køber Matr. Nr. 6b af gdr. Niels Nielsen i 1867.		
Matr. Nr. 8c og 6b		
Chresten Andersen	1858	1879
Hans Madsen Pedersen	1879	1898
Anton Peder Pedersen	1898	1903
Alfred Pedersen	1903	1905
P. Jensen Juul og J. P. Rasmussen	1905	1909
Sofus Laursen	1909	1923
Harald Okmann	1923	

Gården brændte d. 5. juni 1791. (Se afsnittet ”Storbrand i Aalsrode i 1791”.)

Fæsteren var på dette tidspunkt Søren Andersen Iversen. Han havde overtaget fæstet i 1786, hvilket fremgår af følgende fæstebrev.

FÆSTEBREV.

Mathias Peder Otto Rosenørn til Katholm
og Ingvorstrup, vores kongelige Majestæts
bestaltet Kammerherre.

Gjør vitterligt:

At have stædt og fæst ligesom jeg herved stæder og fæster til Søren Iversen – barnefødt i Aalsrode – der har tjent som Landsoldat i 1 Aar – en mig tilhørende Bondegaard nr. 9 *) som Jacob Pedersen Smed sidst beboede og formedels Armod har frasagt sig.

Hvilken Gaard staar for Hartkorn, Ager og Eng 6 Td. 3 Skp. 3 Fdk. 1 14/17 Album og skal forbemeldte Søren Iversen nyde, bruge og i Fæste beholde med al dens Tilliggende i Mark og By, når han aarlig og i rette Tider svarer alle kongelige Contributioner, **) som nu er eller i Fremtiden paabudne vorder ***) – saa og Landen ****) efter Jordebogen

stor 2 Td. Rug, 2 Td. Byg, 2 Td. Havre, 1 Lam, 1 Gaas, 1 Brændsvin, (er 1 Gris.) 2 Høns, 40 Æg og 1 Mark i Spindpenge *****) eller tage imod Spind om samme forlanges. Trolig forrette den ham befalede Hoveri af Gaarden. Bygningerne forbedre og altid vedligeholde. Jorden lovlig og forsvarlig dyrke og drive saa intet deraf bortligger eller i anden Maade forkommer, ligesom han og ej maa indtage nogen til Huse uden mit Vidende. Den behøvende Besætning altid at tilsvare og i øvrigt rette sig efter hans Majestæts allernaadigste Love og Forordninger og udvise sit Herskab Hørrighed og Lydighed – alt under dette Fæstes Fortabelse og anden lovlig Tiltale.

Katholm, den 16. Juni 1786.

M. Rosenørn.

Da Søren Andersen Iversen døde i 1807, blev det hans søn Anders, der overtager fæstet, og han havde det frem til 1858.

Der findes mange efterkommere af familien her på Djursland.

Som nævnt ovenfor er gården nu sløjfet, og al jorden er lagt ind under Kejsegården matr. nr. 7.

*) Det gamle matrikelnummer ifølge Katholms Jordbøger.

**) Er skatter og afgifter.

***) vorder er opstår.

****) Landen er landgilde, som er betalingen for den årlige leje af gård og marker.

*****) Spindpenge er hoveri udført ved at spinde

Gl. Matrikel nr. 13 - Ny Matrikel nr. 9

Tækkersminde, Bakkegårdsvej nr. 4.

Foto 2006

	Fæstere	
	Fra	Til
Jens Joensen	1688	?
Rasmus Bast	1710	1739
Søren Bast (søn)	1739	1761
Morten Hansen	1761	1774
Peder Joensen	1774	1774
Niels Sørensen	1774	1821
Jens Jensen Ladefoged	1821	1837
Niels Christensen Tækker	1837	1861
Niels Christensen Tækker får skøde på gården i 1861		
	Selvejere	
Niels Christensen Tækker	1861	1878
Sara Rasmusdatter	1878	1879
Lars Peder Rasmussen	1879	1891
Peder Pedersen	1891	1925
Holger Pedersen (søn)	1925	1963

Det har ikke været muligt at finde det rette ejerforhold efter 1963, men vi ved, at ejeren i 2005 er Leif Christiansen.

Gården brændte d. 5. juni 1791. (Se afsnittet ”Storbrand i Aalsrode” i 1791.)

Der findes ikke meget at fortælle om de første fæstere af gården, men når vi kommer ned til Niels Christensen Tækker, findes der mere interessante ting, Niels Tækker var først gift med Inger Jensdatter, men hun døde d. 27. februar 1857. Niels Tækker var hurtigt ude efter en anden kone, for allerede d. 20. juni samme år bliver han viet til Sara Rasmusdatter. Niels Tækker havde nok set, at det var en pige med ”ben i næsen”, hvilke også vil fremgå af følgende: Vi kan nok være enige om,

at det var hende, der gav gården sit navn, for Niels Tækker døde i 1878, og Sara var 13 år yngre, men hun ville ikke beholde gården, så derfor solgte hun den i 1879 til Lars Peter Rasmussen Molbo. Han var gift med Saras plejedatter. Her kommer hendes intelligens igen til udtryk, for hun havde et, efter datidens forhold, stort krav om aftægt, som lyder som følgende:

Køberen og eventuelle efterkommende Ejere udreder til mig, så længe jeg lever, følgende Aftægt. Køberen opfører på Gaardens Ejendom omtrent 50 Alen Øst for Gaardens Bygninger et Stuehus af en Stengrundmur og Tegtag på seks Fag med 15 Alens Længde og 12 Alens Vidde samt 3½ Alens Højde fra Sokkel til Tag og indretter Bygningen aldeles saaledes som jeg foreskriver og udstyrer den efter min Anvisning. Denne Bygning, der skal være i komplet beboelig Stand inden 1. Juli d. Aar forbeholdt mig til udelukkende Brug og Afbenyttelse for min Levetid og den bliver af Køberen vedligeholdt til enhver Tid i god Stand.

Aarligt leverer Køberen mig 5 Td. Rug, 5 Td. Byg, 2 Skp. Boghvede, 2 Td. Kartoffler, 8 Lispund fersk Flæsk, der tages af en Gris på mindst 16 Lispund (1 Lispund er 16 Pund eller 8 Kg.), således at de 8 Lispund bliver den ene Halvdelen af Grisen. 2 Lammekroppe à 2 Lispund Stykket, 8 Lispund Smør, 4 Lispund Ost, 2 fede Gæs, 8 Pund Uld, 1 Lispund Hør, 8 Snese Hønseæg, 8 Læs Æltetørv, 1 Favn Klovbøgebrænde og i Penge 200 Kr.

(Nu følger der her en beskrivelse af, hvornår de forskellige ting skal leveres)

Daglig leveres mig på min Bopæl hver Morgen 2 Potter usyrnet Mælk.

Der indrettes en forsvarlig Brønd ved min Aftægtsbolig, og indtil denne Bolig er færdig, bliver jeg boende i Gaardens Stuehus.

Køberen skal være pligtig til ikke alene at fordre Læge til mig i min Sygdom, men ogsaa ellers at køre for mig naar og hvorhen jeg vil. Ligeledes skal Køberen bekoste mine Medicamenter i min Sygdom.

Af Gaardens Grund ved Aftægtsboligen indrettes ¼ Skp. Land som Have, hvilken skal være til min Afbenyttelse alene.

Naar jeg ved Døden afgaar, bekoster Køberen min hæderlige Begravelse.

Af det Køberen overdragne Bohave udtager jeg, hvad jeg finder for godt til Brug og Afbenyttelse for min Livstid.

Gården brændte igen i 1889, men desværre er der ikke fundet omtale i aviserne om branden, men vi ved det fra bogen "Danske gårde" fra 1915. Heri står der blandt andet følgende:

Hovedbygningen ligger mod Øst og er opført i Grundmur med Kvist og har Tegtag. Avlsbygningerne er opført efter Brand i 1889, dels i Cementstøbning og dels i Kampestensmur med Straatag.

Det fortælles, at stuehuset gik fri af branden.

Gl. Matrikel nr. 12 - Ny Matrikel nr. 10

Bakkegård, Bakkegårdsvej nr. 17.

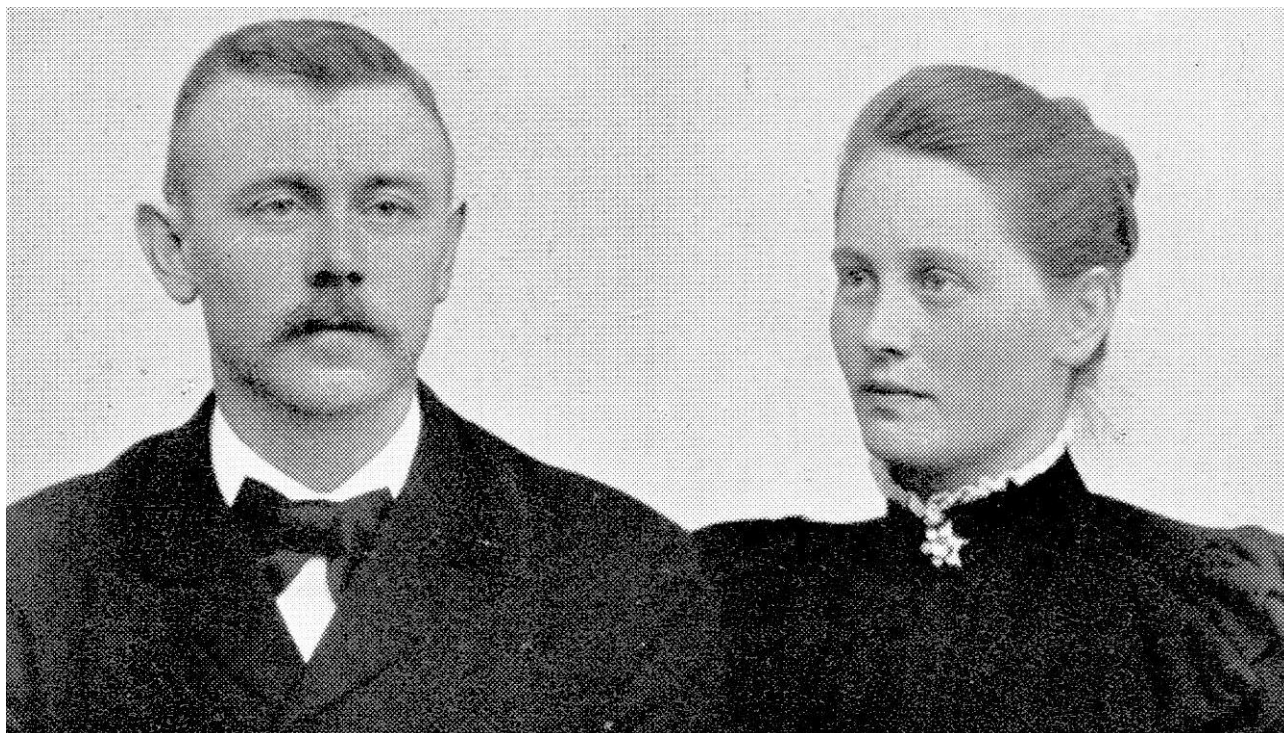
Foto ca. 1990

	Fæstere	
	Fra	Til
Søren Jespersen	1688	?
Niels Jensen Skræder og Peder Sørensen	1710	1751
Søren Nielsen Skræder (søn af N. J. Skrædder)	1751	1761
Niels Rasmussen Rovsing	1761	1768
Anders Jensen Bend	1768	1810
Søren Andersen Skræder	1810	1831
Anna Christoffersdatter	1831	1839
Niels Terkildsen	1839	1850
Mikkel Pedersen	1850	1866
Gjertrud Marie Pedersen (hustru)	1866	1866
Søren Pedersen overtager gården i 1866		
	Selvejere	
Søren Pedersen	1866	1894
Arvingerne	1894	1895
Anders Peter Andersen	1895	1943
Svend Tage Andersen (søn)	1943	1968
Esben Hjerrild	1968	1986
Poul Bønløkke Adamsen	1986	

Poul Bønløkke Adamsen er stadig ejer af gården i 2005.

Her har vi en gård, der er et tydeligt bevis på, at hoveriet var en stor økonomisk belastning for fæsteren. Ifølge en i 1792 oprettet hoveriforening skulle fæsteren om året forrette 111½ spanddage og 211 gangdage, i alt 322½ dag. (Spanddage var, hvor han skulle møde med et spænd heste.) Det var derfor begrænset, hvor megen tid han havde til sin egen fæstegård. Dette kommer tydeligt til udtryk, da Anders Jensen Bend var fæster på denne her gård, for han måtte frasige sig fæstet på grund af alderdom og fattigdom i 1810 og overlod fæstet til sin søn, Søren Andersen Skrædder. Allerede i 1798, da Anders Bends kone døde, frasagde alle arvingerne sig deres arv på grund af Anders Bends fattigdom, og de kunne straks se, at der ikke ville være noget at arve.

Det meget stramme hoveri blev betydeligt lempet efter en ny forordning af 28.8 1834, og det ses tydeligt, da Niels Therkildsen døde i 1850, for da var der en formue på 708 Rigsdaler til deling mellem arvingerne.

Sofie og Anders Peter Andersen, som ejede Bakkegården fra 1895 til 1943.

Her på denne gård var det lykkedes at få yngre fæstere ind, men det havde sine vanskeligheder, for unge mennesker ville ikke sidde som fæstere. Derfor var det nok, at kammerherre Dinesen på Katholm kontaktede ”de rige bønder” på Fyn, om ikke der var nogle, som ville komme til Aalsrode og overtage nogle fæstegårde, og det lykkedes også at få nogle stykker listet herop. Ejeren af denne gård i dag er efterkommer af de indvandrede fynboer

Den næste fæster efter Niels Therkildsen blev Mikkel Pedersen, men han døde ret ung i 1865. Hans enke, Gjertrud Marie Pedersen, får straks derefter udfærdiget en købekontrakt med kammerherre Dinesen, for hun havde nok i tankerne at gifte sig igen for at få en mand ind på gården, og hun gør det også d. 24. maj 1866 med Søren Pedersen, som straks får skøde på gården på basis af hans kones købekontrakt. Søren Pedersen døde i 1894, og arvingerne sælger gården til Anders Peter Andersen, som var gift med den ene af arvingerne, nemlig Marie Sofie Pedersen.

I bogen ”Danske Gårde” fra 1915 ses bl.a. følgende:

Gaarden er mod Syd omgivet af Have og mod Øst og Vest af Læhegn. De tilhørende Jorder ligger 2 Steder Syd og Vest for Gaarden, og Engen er fraliggende ud mod Stranden. Hovedbygningen er opført 1874 i Grundmur med Paptag. Af Avlsbygningerne er Sidelængerne opførte væsentlig i Kampestensmur og Laden i Bindingsværk og alle med Straatag. I 1909 opførtes der en Staklade bag Gaarden. De faste Maskiner drives ved Petroleumsmotor, der installeredes i 1910.

Gl. Matrikel nr. 11 - Ny Matrikel nr. 11

Marieløkke. Bakkegårdsvej nr. 18,

Foto 2006

	Fæstere.	
	Fra	Til
Anders Ibsen	1688	?
Poul Ibsen (søn)	1710	1724
Niels Jørgensen	1724	1739
Niels Pedersen	1739	1751
Jørgen Nielsen	1751	1757
Anders Sørensen Iversen	1757	1771
Peder Hansen Bødker	1771	1774
Peder Jensen Skriver	1774	1809
Jens Pedersen Skriver (søn)	1809	1826
Chresten Andersen Bødker	1826	1851
Chresten Christensen Bønløkke	1851	1857
I 1857 får Chresten Bønløkke skøde på gården		

	Selvejere	
	Fra	Til
Chresten Christensen Bønløkke	1857	1876
Rasmus Peder Adamsen	1876	1916
Harald Bønløkke Adamsen (søn)	1916	1954
Erik Bønløkke Adamsen	1954	1990
Poul Bønløkke Adamsen	1990	?
Bent Bønløkke Adamsen står som ejer i 2005.		

Gården brændte d. 5. juni 1791. Se afsnittet ”Storbrand i Aalsrode i 1791”.)
Gårdens marker ligger vest for gården.

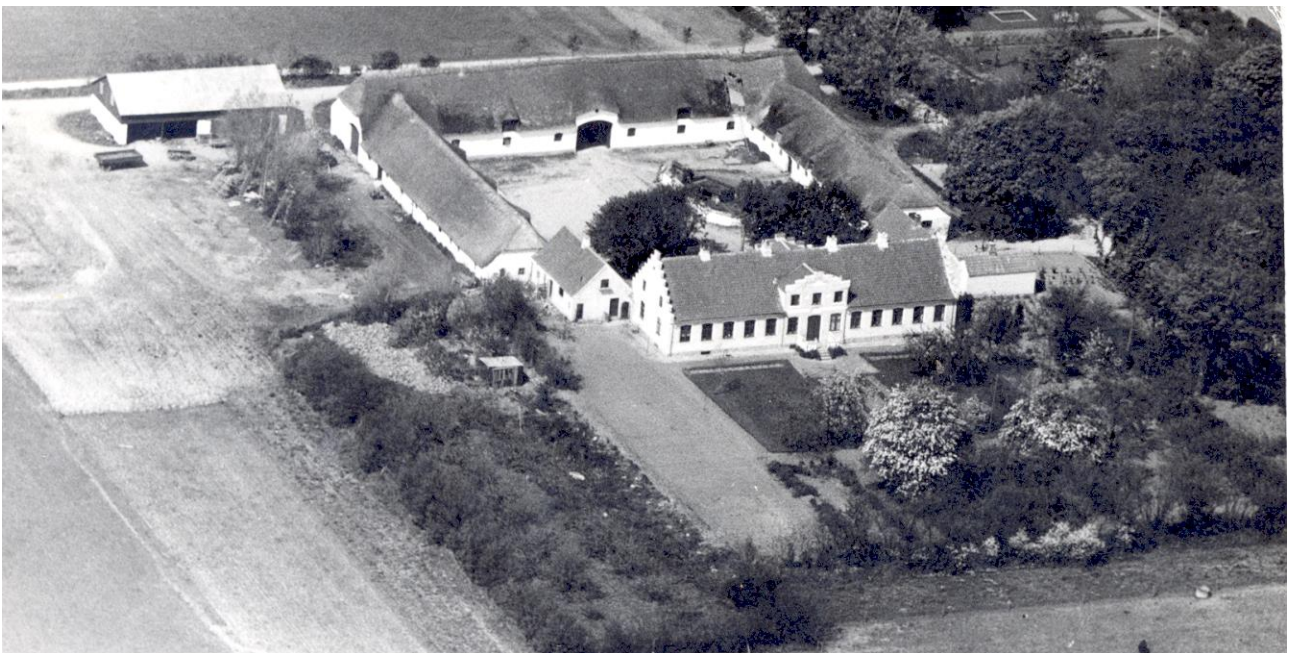

Kirsten Adamsen (f. Bønløkke)

*Rasmus Peter Adamsen, som ejede
Marieløkke fra 1876 til 1916*

I fæstebrevet til Peder Jensen Skriver ses hans betaling af landgilde, som årlig udgør 2 Td. Rug, 2 Td. Byg, 2 Td. Havre, 1 Brændsvin, *) 1 Lam, 1 Gaas, 2 Høns og 40 Æg og 1 Mark Spindpenge. Ejeren af Katholm var dengang Peder Rosenørn.

Foto før 1950

Da Peder Jensen Skriver døde i 1809, var det hans søn, Jens Pedersen Skriver, der overtog fæstet, og nu var ejeren af Katholm Jens Jørgensen. Der var også sket små ændringer i fæstebrevet, for nu var landgilden ansat til i penge 1 Rigsdaler og 3 Mark, 2 Td. Rug, 2 Td. Byg, 2 Td. og 2 Skp. Havre, 1 Gaas og 40 Æg. Ligeledes maa Fæsteren afholde sig fra al Brændevinsbrænding og Krohold samt ingen indtage til Huse uden Godsejerens Tilladelse. Senere overtog den kongelige kasse godset Katholm, og i 1826 blev Jens Pedersen Skriver udsat af sin fæstegård uden forklaring af grunden, men måske har han ikke overholdt betingelserne i fæstebrevet.

Fæstet gik nu til Chresten Andersen Bødker fra Stenalt, og nu blev der foretaget synsforretning af gården, og den fortæller, at gården var bygget med tre længer:

"STUEHUSET laa mod Nord og bygget af Ege under og Fyr overtømmer, klinede Vægge og med Straatag.

DEN ØSTRE LÆNGE var bygget af samme Materialer som Stuehuset, og blandt andet indrettet til Faarehus samt Tørvehus.

DEN VESTRE LÆNGE var bygget af samme Materialer som de to andre og blandt andet indrettet til Ko- og Hestestalde".

Den næste fæster var Chresten Christensen Bønløkke, som kom fra Tåsinge. Hans broder, Lars Christensen Bønløkke, havde fæstet matr. nr. 13, (Aalsrodegården), og Chresten kom herop for at hjælpe Lars, men da matr. nr. 11 blev fæstfri, slog Chresten til i 1851. Han giftede sig med Marie Larsdatter, som han hentede til Aalsrode fra Tåsinge, og selvfølgelig var det fra hende, gården fik sit navn. Han købte gården til selveje i 1854 og foretog en ombygning, som stod færdig i 1857.

Ester og Erik Bønløkke Adamsen, som ejede Marieløkke fra 1954 til 1990, med børnene Knud, Poul, Bent (nuværende ejer) og Inge.

Chresten Bønløkke var meget interesseret i politik og blev i 1861 valgt til folketinget. Han blev valgt i Grenaa kreds, men blev i 1892 slået af Kaptajn Dinesen på Katholm og blev så i stedet valgt i Præstø kreds.

Da han ville sælge gården og flytte til København for at være nærmere sit politiske arbejde, havde han ingen sønner til at tage over, men hans brordatter var forlovet med køber, som var Rasmus Peder Adamsen fra Vejstrup ved Svendborg. Rasmus P. Adamsen købte gården i 1876, og det er stadig efterkommere, der ejer gården.

*) Et brændsvin er en gris.

Gl. Matrikel nr. 10 - Ny Matrikel nr. 12

På gamle kort ser det ud til, at gården har ligget omkring, hvor Bakkegårdsvej nr. 5 ligger nu. Huset på nr. 5 har nemlig matrikel nr. 12a og ejes af Rene Bo Schaumann Nielsen.

Foto 2006

	Fæstere	
	Fra	Til
Jacob Jensen	1688	?
Jens Christensen	1710	1751
Søren Jensen	1751	1757
Chresten Hjulmand	1757	1773
Birthe Marie Nielsdatter (hustru)	1773	1781
Jens Sørensen	1781	1822
Else Clausdatter (hustru)	1822	1826
Rasmus Jensen	1826	1832
Niels Hansen Bonde	1832	1839
Hans Hansen	1839	1854
Hans Hansen får skøde på gården i 1854 og sælger straks, hvorved gården deles og ophører som selvstændigt brug		
	Selvejere	
Matrikel nr. 12a overtages af Lars Therkildsen i matrikel nr.14 og hører herefter under matr. nr. 14.	1854	

Matrikel nr. 12b overtages af
Lars Christensen Bønløkke 1854 1869
og hører efter 1869 under matrikel nr. 13.

Matrikel nr. 12c overtages af
Chresten Christensen Bønløkke 1854 1869
og hører efter 1869 under matrikel nr. 11.

Gården brændte i 1791. (Se afsnittet ” Storbrand i Aalsrode i 1791”).

Da gården nu er helt sløjftet, ved vi ikke, hvordan den har set ud, men ved en synsforretning i 1832 får vi den beskrevet. Synsforretningen var en beskrivelse af gården til den nye fæster og blev foretaget af to uvildige mænd tilkaldt af godsejeren.

Synsforretning til ny fæster Niels Bonde i 1832:

Stuehuset, som er den nordre Længe bestaaende af 10 Fag med en liden Udbygning til Forstue. 27 Alen lang, 8 Alen bred, bygget af Ege under og Fyrovertømmer med klinede Vægge og Straatag. 1 Fag til Kammer, 2 Fag til lille Stue, 3 Fag til Storstue, 2 Fag til Køkken med Skorsten og Bageovn og 2 Fag til Bryggers.

Den østre Længe bestaar af 12 Fag. 30 Alen lang. 7½ Alen dyb, bygget af samme Materialer som Stuelængen og indrettet 2 Fag til Tørvehus, 1 Fag til Halmhus, 3 Fag til Kostald, 1 Fag til Karlekammer og 5 Fag til Stald.

Den søndre Længe bestaar af 8 Fag. 20 1/4 Alen lang 7½ Alen dyb. Bygget af samme Materialer som Stuelængen og indrettet 2 Fag til Havre, 2 Fag til Hakkelseshus, 2 Fag til Faarehus og 2 Fag til Vognport.

Den vestre Længe bestaar af 14 Fag. 39 Alen lang, 7½ Alen dyb. Bygget af samme Materialer som Stuehuset og indrettet 2 Fag til Byg, 2 Fag til Hvede, 2 Fag til Lo, 3 Fag til Rug, 2 Fag til Lo, 2 Fag til Ærter og 1 Fag til Huggehus.

Gl. Matrikel nr. 8 - Ny Matrikel nr. 13

Aalsrodegården, Bakkegårdsvej nr. 25.

Foto 2006

	Fra	Fæstere	Til
Rasmus Rasmussen	1688		?
Jacob Nielsen	1710		1739
Niels Jacobsen (søn)	1739		1778
Mads Christensen	1778		1787
Rasmus Pedersen Præst	1787		1800
Jens Jensen Murmand	1800		1802
Chresten Rasmussen	1802		1807
Peder Jochumsen	1807		1826
Thomas Sørensen Hjorth	1826		1847
Lars Christensen Bønløkke	1847		1857
Lars C. Bønløkke får skøde på gården i 1857			
		Selvejere	
Lars Christensen Bønløkke	1857		1888
Maren Larsdatter (hustru)	1888		1906
Rasmus Christian Larsen Bønløkke	1906		1924
Nicolaj Bønløkke	1924		?

Gården er stadig i slægtens eje, og det ses ved, at ejeren i 2005 er Carsten Bønløkke.

Ved udskiftningen omkring 1795 blev gårdens marker udlagt syd for gården, men ved senere tilkøb er meget mere lagt til.

Som det ses af ovenstående, kom Lars Christensen Bønløkke til Aalsrode omkring 1847 og fik fæste på Aalsrodegården, men i 1857 købte han den til selveje. Kammerherre Dinesen på Katholm havde tilkaldt flere fra Fyn, fordi han indså, at de unge bønder i Aalsrode ikke var egnede til at overtage fæstet på gårdene. Kammerherre Dinesen udstedte et fæstebrev til Lars Bønløkke, og det bliver her gengivet i forkortet form. Det hele ligger på Grenaa Egnsarkiv i sin fulde længde.

Fæstebrev

Adolf Wilhelm v. Dinesen, Kaptain i det kongelige Artillerikorps, Ridder af Danebrogen og den franske Æreslegion, Ejer af Hovedgården Katholm med underliggende Gods

Gjør vitterligt at have stædt og fæst, ligesom jeg og hermed stæder og fæster til LARS CHRISTENSEN BØNNELYKKE fra Taasinge den mig tilhørende Gaard nr. 8 i Aalsrode By, som Thomas Hjorth forhen har haft i Fæste, men inden Retten frasagt sig. Denne Gaard med sammes tilliggende der staar for Hartkorn, Ager og Eng 4 Td. 1 Skp. 3 Fdk. og $\frac{1}{4}$ Alb. og Gammelskat 35 Rbd. 4 Mark 2 Sk. maa forbemeldte Lars Christensen i Fæste beholde paa følgende Vilkaar.

At han til rette Forfaldstider udreder og betaler alle af Gaarden og dens Hartkorn gaaende kongelige Skatter og Paabud af hvad Navn nævnes kan, som enten nu er eller i Fremtiden maatte vorde paabuden, og deriblandt Landskatten med dens fulde Beløb, og altsaa uden at erholde den ved Forordningen af 15. April 1818 § 5 bestemte Godtgørelse saa og Brandkontingentet saavel ordinære som extraordinære af den Sum Gaardens Bygninger nu er eller herefter bliver indlemmede for i Brandkassen, ligesaa udreder han og alle Skatter, Byrder og Paalæg af sig selv, Familie og Folk – alt uden nogen Slags Godtgørelse.

At han til hvert Aars 1. November svarer i aarligt Landgilde 10 – skriver ti Rigsbankdaler Sølv – 4 Td. Rug, 4 Td. og 2 Skp. Byg, 4 Td. Hvede – 1 Lam som Ejeren efter Skik og Brug paa andre Herregaarde forbeholder sig at udtage af de bedste af Flokken, 1 Gaas, 2 Høns og 2 Snese Æg alt forsvarligt, og Kornvarerne gode og sunde med det i Forordningen af 10. Januar 1698 § 9 bestemte Opmaal at levere her paa Gaarden eller i nærmeste Købstads Havn. Lam, Høns og Æg leveres fra Sct. Hansdag naar forlanges.

Gaarden udflyttes i aarene 1848 – 50 og skal være aldeles færdig til 1. November 1850. Der opføres Stuehus af Grundmur eller Bindingsværk – 12 à 14 Fag.

Endvidere 40 Fag til Lade og Fæhus af Bindingsværk i alt i Fod og Vægge af helbrændte Sten.

Gaarden henlægges paa et passende Sted mellem Hovedlodden og Heden hvorom Godsejeren og Fæsteren forenes.

Skulle Gaarden afbrænde anvendes hele Assurancesummen til Gaardens Udflytning, og Godsejeren erholder intet deraf til Opførelse af Stuehuset med Haverne, men udreder da heller intet videre til sammes Opførelse, og bortfalder saaledes i dette Tilfælde den Del i Opførelsesomkostningerne, og disse paadrages alene Fæsteren

Fæsteren maa ikke indtage Indsiddere uden Godsejerens udtrykkelige Tilladelse og retter sig for øvrigt efter de kongelige Love og Anordninger angaaende Fæsteforholdet og navnlig Bestemmelserne i Forordningen af 9. Marts 1838.

Lægge flid paa Havedyrkning, Hegn og Plantning m. m. som befalet er og vise sin Husbond eller de som paa hans Vegne har at befale Hørrighed og Lydighed alt under Fæstets Fortabelse og anden lovlig Tiltale.

I Indfæstning er betalt 600 Rdl. Sedler og 10 % heraf til Forvalteren, og Fæsteren desuden at udrede alle af dette Fæstebrevs Beskrivelse og Tinglæsning samt Omkostninger ved Syns- og Overleveringsforretningens lovlige lydende Paabud.

Katholm den 3. November 1848

Dinesen.

Ligelydende originalt Fæstebrev med derhos hæftede Syns- og Overleveringsforretning og Afskrift af Forordningen angaaende Hoveriets Afhændelse har jeg i Dag modtaget til Efterlevelse.

Aalsrode, den 31. Januar 1849

Lars Christensen Bønløkke

Aalsrodegården, tidligere kaldet Bønløkkelund, Bakkegårdsvej nr. 25, ca. 1930

Gl. Matrikel nr. 7 - Ny Matrikel nr. 14

Lundbæk, også kaldet ”Den gamle Gård”, i Aalsrode benævnt som ”Den gamle Kejsegård”, Aalsrodevej nr. 44.

Foto 2006

	Fæstere	
	Fra	Til
Mads Sørensen	1688	?
Hans Andersen Slot	1710	1751
Poul Hansen Slot	1751	1787
Jacob Poulsen	1787	1812
Mathias Sørensen	1812	1836
Else Christoffersdatter	1836	1838
Jens Jensen Smed	1838	1854
Christiane Christensdatter	1854	1855
Lars Terkildsen	1855	1856
		Selvejere
Lars Terkildsen faar skøde på Gaarden i 1860		
Lars Terkildsen	1860	1868
Johannes Christensen Brun	1868	1876
Niels Nicolajsen	1876	1892
Johanne Bønløkke	1892	1904
Aage Nicolajsen	1904	1912
1913 sammenlægges størstedelen af gårdens arealer med matr. nr. 7 (Kejsegården)		
Resten sælges		
Aage Nicolajsen	1912	1913
Martin Nymann	1913	1913
Anders Peter Andersen	1913	

Jorden lægges til matr. nr. 10. (Bakkegården), og gården ophører som selvstændigt landbrug.

Ejerne i 2005 er Jens Ole Nielsen og Dorte Bisgaard Nielsen

Gårdens marker ligger syd for gården.

Om alle de første fæstere er intet interessant at fortælle, men når vi kommer frem til 1812, bliver der udstedt fæstebrev til Mathias Sørensen. Han var søn af Søren Iversen i Matr. nr. 8. Da gården blev synet til den nye fæster den 3. sept. 1812, var Mathias soldat ved 1ste jyske Infanteriregiment, 4. Bataljon og udstationeret på Samsø. På hans vegne var mødt med fuldmagt hans svoger, Søren Andersen af Aalsrode (Matr. nr. 10). I hans fæstebrev står blandt andet, at han skal afholde sig fra brændevinsbrænding og krohold samt ingen indtage til huse uden godsejerens tilladelse.

Karen (datter af Lars Bønløkke) og Niels Nikolaisen, som ejede Lundbæk fra 1876 til 1892.

Mathias Sørensen sad ved sit fæste frem til sin død i 1836, og enken afstod det godvilligt i 1838, og den nye fæster blev Jens Jensen Smed. I hans fæstebrev står blandt andet, at han skal lægge flid på korndyrkning, hegn og plantning m. v.

Jens Jensen Smed døde i 1854, og præsten skrev i kirkebogen, at han døde af brystsyge. Hans enke, Christiane Christensdatter, gifter sig igen i 1855 med Lars Therkildsen. Han sad først som fæster, indtil han i 1860 købte gården til selveje, men i 1868 solgte han den til

Johannes Christensen Brun. Han var gift med Jørgine Marie Juditte Jensen, som var datter af tidligere fæster Jens Jensen Smed. Lars Therkildsen havde dog købt matr. nr. 8a til selveje og fik tilladelse til at lægge jorden ind under matr. nr. 14, Lundbæk.

Johannes Christensen Brun døde i 1876, og kort tid derefter solgte Juditte gården til Niels Nicolajsen, som kom fra Trustrup, og blev samme år gift med Karen Bønløkke, datter af Lars Christensen Bønløkke, fæster af matr. nr. 13. Juditte flyttede over i et hus på den anden side af vejen og blev her uddeler i Aalsrodes nyoprettede brugsforening.

Niels Nicolajsen døde i 1892, og Karen drev gården videre med bestyrere, men overlod den til sin søn, Aage Nicolajsen, i 1904. I 1909 begynder Aage Nicolajsen at handle jord og sælger først en parcel til Anders Peter Andersen på Bakkegården (matr. nr. 10) Aage Nicolajsen ønskede sin gårds arealer udvidet og havde udset sig Kejsegården, men ejeren, Tækker Pedersen, ville ikke sælge til Aage Nicolajsen, og denne henvendte sig til forpagteren på Katholm, Martin Nymann, for at bruge ham som stråmand, og Martin svarede "Herre Gud såen en græsplæn kå vi vel snår kyew". Martin tager op til Tækker Pedersen og spørger, om han vil sælge, og svaret er ja, og prisen er 90.000 kr. "Det er i orden og det foor do". Ved dette hurtige svar blev Tækker Pedersen betænkelig, om han havde forlangt for lidt, og siger, han vil have dyrene med sig, men Martin svarer "Do hår forlangt, og jeg har budt 90.000 rub og stub, og for øvrigt foor do aldrig såen et tilbud mere".

Med jorden fra "Lundbæk" blev Kejsegården nu den største gård i Aalsrode med 225 tdl.

Aage Nicolajsen ville gerne sælge "Lundbæk" med de sidste 12½ tdl., men ikke til Anders Peter Andersen på Bakkegården. Nu gentager historien sig, idet Anders Peter Andersen henvender sig til Martin Nymann, som køber resterne af "Lundbæk" for 12.000 kr., og straks sælger den til samme pris til Anders Peter Andersen. De sidste 12½ tdl. blev tillagt Bakkegården, og gården ophørte som selvstændigt landbrug. Bygningerne blev stillet til rådighed for tre familier som aftægtsboliger.

Gl. matr. nr. 5 - Ny matr. nr. 15

Matrikel nr. 15

Gården ligger på Aalsrodevej nr. 64, men kun med stuehuset tilbage, og har fået nyt matrikel nr. nemlig nr. 31b. Ejeren hedder Niels Brandstrup.

Foto 2006

	Fæstere	
	Fra	Til
Ingvor Jensen	1688	?
Jens Ingvorsen (søn)	?	1708
Søren Pedersen Præst	1709	1740
Peder Sørensen Præst (søn)	1740	1761
Anders Hansen Præst	1761	1778
Jens Ingvorsen	1778	1805
Frants Nielsen	1805	1811
Chresten Detlevsen	1811	1820
Søren Jensen Skriver	1820	1852
Søren Jensen Skriver får skøde på gården i 1853 og sælger den straks til sin søn		
	Selvejere	
Jens Sørensen Skriver	1853	1861
Niels Nielsen Bilde	1861	1865
Lars Christensen Bønløkke	1865	

Gården ophører som selvstændigt brug, og jorden lægges sammen med matrikel nr. 13 (Aalsrodegården).

Gårdens marker ligger syd for gården.

Gården er nu delvis sløjfet, men ved en synsforretning i 1811 får vi en beskrivelse af den.

Gårdens bygninger:

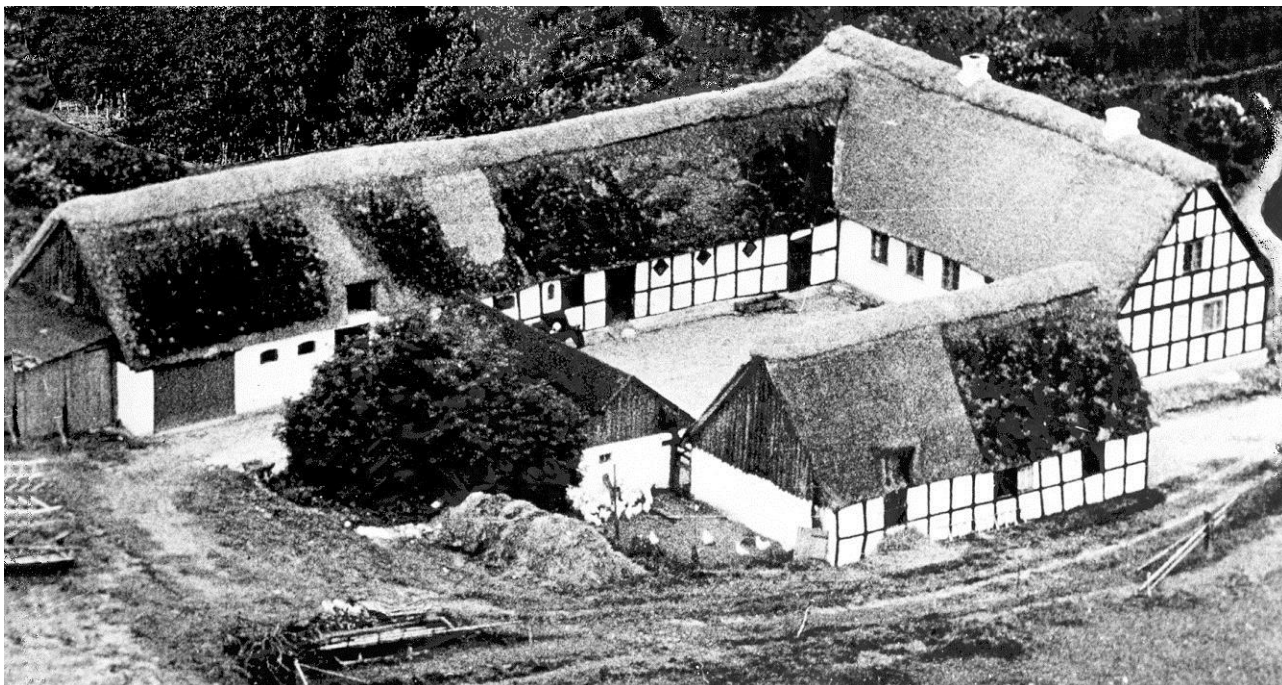
STUEHUSET, som ligger i Øster og Vester, bestaaende af 11 Fag, bygt af Ege Undertømmer og forskelligt Slags Overtømmer, Straatag og klinede Vægge og indrettet til Stuer, Køkken, Bryggers og Husstue i den østre Ende, forsynet med det behørige Antal Døre og Vinduer og Loft over Stuerne.

3 FAG HUS ibygget Stuehusets østre Ende, indrettet til Tørvehus og bygt af samme Materialer som Stuehuset.

DEN VESTRE RAD i Gaarden indrettet til Stald, Faarehus m. m. består af 16 Fag, forsynet med Døre og øvrige passende Indretninger og bygt af samme Materialer som forannævnte.

LADEN sønden i Gaarden, bygt af samme Materialer som foran nævnte Huse, bestaaende af 12 Fag, og forsynet med Døre og behørige Indretninger, samt en Port ud til Marken.

DEN ØSTRE RAD bestaar af 6 Fag, og indrettet til Huggehus og Korngulv, bygt af samme Materialer som forannævnte Huse.

Aalsrodevej nr. 64 ca. 1930

Synsforretninger blev foretaget, når gårdene skulle overgå til ny fæster. I dette tilfælde til Christen Ditlevsen.

Jens Sørensen Skriver blev den første selvejer på gården, men har åbenbart ikke haft evne til at klare den, for han hængte sig i 1860 som 33-årig. Hans kone, Johanne Marie Pedersdatter, giftede sig igen i 1862 med Niels Nielsen Bilde, som kom fra Voldby. Han overtog gården, men kun frem til 1865, da han sælger den til Lars Christensen Bønløkke på Aalsrodegården (matr. nr. 13.) for 13000 Rigsbankdaler

I bogen Grenaa og Omegn før og nu årgang 2000 er der en artikel om Aalsrode Folkehøjskole af Niels Katholm. Heri ses, at Lars Christensen Bønløkke var en af foregangsmændene for oprettelse af Højskolen, og nu sad han med et stuehus, som måske kunne bruges til dette formål. Højskolen blev oprettet i 1868, men blev kun et par år gammel. Derfor sætter jeg et spørgsmålstegn ved, om det var her i matrikel nr. 15 den blev oprettet ???

Gl. matr. nr. 15 - Ny matr. nr. 16

Brejdablik, tidligere kaldet Hedegård, Glatvedvej nr. 4. Gården er udflyttet i 1832.

Foto 2006

	Fæstere.	
	Fra	Til
Søren Sørensen Kirkemand og Jens Bjerre	1688	?
Anders Bern og Peder Nielsen Lund	1710	1739
Niels Lund	1739	1778
Peder Nielsen Lund (søn)	1778	1832
Jens Jensen Houle	1832	1839
Peder Jensen Drejer	1839	1843
Ulrich Appeldorff	1843	1851
Johannes Severin Møller	1851	1853
Johannes S. Møller får skøde på gården i 1853		
	Selvejere	
Johannes Severin Møller	1853	1867
Jørgen Arvad Olsen – sen.-	1867	1904
Jørgen Arvad Olsen – jun.-	1904	1906
Peder Pedersen	1906	1910
Severin Sørensen og Christian Thomsen Nordentoft	1910	1911
Niels Martinus Vogt	1911	1956
Olaf Vogt	1956	1983
Eva Vogt	1983	?

Ejeren i 2005 er Jens Bødker.

Her på denne gård finder vi også en indvandrer fra Hindsholm på Fyn, nemlig Ulrich Appeldorff, som fik gården i fæste i 1843, men afstår fra fæstet d. 1. nov. 1851. Den nye fæster hed Johannes Severin Møller, og han købte gården til selveje i 1853. Han kom fra Følle. J. S. Møller havde det

svært med økonomien i gården og måtte optage flere lån i kreditforeningen, men denne gør udlæg i ejendommen d. 2. august 1866, og gården blev solgt ved auktion d. 3. oktober samme år til proprietær Schmidt og forpagter P. Schmidt på "Skæringgård". De transporterede auktionsskødet til Jørgen Arvad Olsen sen. af Elsegårde.

Personerne på billedet kendes ikke, men det kan udmærket være Peder Pedersen med familie. Han var ejer af gården fra 1906 til 1910 og var også ejer, da gården brændte i 1906. Billedet vurderes til at være fra omkring 1910, og stuehuset ser temmelig nyt ud.

I 1904 sælger J. Arvad Olsen gården til sin søn, Jørgen Arvad Olsen jun., men han ejer den kun til 1906, da han sælger den til Peder Pedersen, for hvem gården brændte i december måned samme år. (Se afskrift fra Grenaa Folketidende om hændelsen.)

Billedet er fra før 1954, og bygningen til venstre med den hvide gavl er nu nedrevet

I 1907 søger Peder Pedersen Landbrugsministeriet om udstykningstilladelse, og denne får han d. 31. august samme år. Nu sælger han fire parceller fra, som tilsammen er på ca. 85 tdl., og det indbringer ham i alt 25.312,85 kr. De udstykkede parceller bliver selvstændige brugsstørrelser. Den ene, betegnet matr. nr. 16h, blev solgt til Mads Peter Hansen af Øster Balle, men i 1914 solgte han den til Niels Martinus Vogt, der nu havde overtaget Brejdablik, og nr. 16h kom således tilbage til gården.

Gl. matr. nr. 2 - Ny matr. nr. 17

Skovlyst, Skovlystvej 1.

Ejeren i 2005 er godsejer Peter Collet på Katholm. Foto 2006

	Fæstere	
	Fra	Til
Søren Thomassen	1688	?
Thomas Sørensen (søn)	1710	1739
Peder Kong	1739	1759
Niels Pedersen Kong (søn)	1759	1813
Peder Rasmussen Farre	1813	1820
Niels Pedersen Møller	1820	1839
Christoffer Mortensen	1839	1844
Christen Jensen Voldby	1844	1845
Søren Martinussen	1845	1850
	Selvejere	
Søren Martinussen	1850	1870
Rasmus Hansen Brun	1870	1871
Ane Marie Pedersdatter (hustru)	1871	1875
Martin Brun	1875	1897
Wentzel Oluf Wilhelm Dinesen	1897	1906
Christian F. Kuhn og V. Boller	1906	1907
Wentzel Laurentius Dinesen	1907	1916
H. Collet	1916	
	og tilhører stadig familien	

Godsejer Dinesen på Katholm ville gerne have denne gård udflyttet fra Aalsrode, så i 1845 laver han en overenskomst med sin fæster af en gård i Højbjerg, nemlig Søren Martinussen.

OVERENSKOMST.

Undertegnede Kaptain v. Dinesen til Katholm er blevet enig med Gaardfæster Søren Martinussen i Højbjerg om Afstaaelse af den sidstnævnte i Fæste havende Gaard nr. 19 i Højbjerg, om Tiltrædelse af Gaarden nr. 2 i Aalsrode paa efterfølgende Vilkaar:

Derefter følger en meget lang forklaring, hvorledes udflytningen skal foregå, men det hele kan ses på Grenaa Egnarkiv i nogle små hefter.

Videre i overenskomsten ses også, at Søren Martinussen forpligter sig til at udflytte gården i løbet af sommeren 1845, men han vil også få økonomisk hjælp fra godsejer Dinesen. Først skulle han opføre staldlængen til heste, køer og får. Dernæst stuehuset, og endelig til sidst laden. Det hele skulle være færdig inden 1. nov. 1845.

Hvor gården lå inden udflytningen, kan ikke påvises nøjagtig, men på det gamle kort fra udskiftningstiden ser det ud til, at den har ligget tæt op ad matr. nr. 18.

Søren Martinussen var født i Højbjerg, og hans kone Mette Kirstine Pedersdatter var født i Tøstrup sogn, altså fra hver sin side af den store sø "Kolindsund". I ægteskabet kommer der fem børn, men forældrene kunne nok ikke få det til at fungere, for i 1861 lod de sig separere. I separationsforliget står, at de for fremtiden vil leve separerede fra bord og seng.

Søren Martinussen køber gården til selveje i 1850 og ejer den frem til 1870, hvor han sælger den til Rasmus Hansen Brun, (matr.nr. 3), men han får kun kort tid på gården, idet han dør i 1871. Hans enke sælger derefter gården i 1875 til Martin Brun, som har den frem til 1897, men nu kommer godset Katholm ind i billedet, for godsejer Dinesens søn, Wentzel Oluf Wilhelm Dinesen, bliver den nye ejer. Han er kun 20 år og derfor på dette tidspunkt umyndig, så hans fader søger Overformynderiet om sønnens indestående midler må blive udbetalt, hvilket bevilges. Det blev kun kort tid, den unge mand var gårdejer, for han døde. d. 23. januar 1906 i Paris i rue de Courcelles nr. 6 og blev begravet d. 3. februar i Aalsø.

I 1906 tinglæses Exekutorbevilling som adkomst for Chr. F. Kuhn og V. Boller, men d. 15. december 1906 giver de skøde til hofjægermester Wentzel Laurentius Dinesen til Katholm, men da han døde i 1916, blev Katholm solgt til hofjægermester H. Collet, og godset er stadig i Collet-familiens eje.

Skovlyst blev underlagt godset Katholm og ophørte i 1907 med at være en selvstændig ejendom i Aalsrode.

Gl. Matrikel nr. 1 - Ny Matrikel nr. 18

Aalsrodevej nr. 91.

Foto 2006

	Fæstere.	
	Fra	Til
Chresten Knudsen	1688	?
Rasmus Christensen	1710	1723
Chresten Rasmussen	1723	1751
Peder Hjorth	1751	1761
Thomas Hjorth	1761	1778
Søren Thomassen	1778	1802
Peder Sørensen Hjorth	1802	1820
Chresten Jensen	1820	1845
Kirsten Olesdatter (hustru)	1845	1847
Peder Christensen Konge	1847	1853
Peder Konge får skøde på gården i 1853 og bliver boende som selvejer		
	Selvejere	
Peder Christensen Konge	1853	1865
Ane Kirstine Pedersdatter (hustru)	1865	1866
Herefter drives gården af to sønner nemlig		
Chresten Pedersen Konge og Jens Pedersen Konge	1866	1870
Chresten Pedersen (enejer)	1870	1887
Jørgen Peder Sørensen	1887	1905
Andersine Sørensen f. Christensen	1905	?

Det har ikke været muligt at finde det rette ejerforhold efter 1905, men ejeren er i 2005 Palle Nielsen. Det er gårdens stuehus, der er solgt fra og har fået matr. nr. 18 E

Da Ane Kirstine Pedersdatter sælger gården til sine to sønner, blev følgende indføjet i skødet om hendes aftægt.

Køberne og eventuelle efterkommende Ejere udreder til mig, så længe jeg lever, følgende Aftægt:

I den nordre Ende af Gaardens vestre Længe tilbygges 6 Fag forsvarligt Hus til min Aftægtsbolig med Tørvehus. Bygningen indrettes saaledes som jeg forlanger det, og opføres naar jeg fordrer det. Indtil det er færdigt vedbliver jeg at bo hos Køberne.

Aarligt leveres mig 3 Td. Rug, 2 Td. Byg, 1 Td. Malt, 2 Skp. Byggryn, 3 Lispund *) røget Flæsk, 3 Lispund røget Lammeside, 2 Td. Kartoffler, 6 Snese Hønseæg og 8 Pund Faaretalg, 8 Pund Uld, 8 Pund Hør, 10 Læs Tørv og 1 Favn Bøgebrændsel, 10 Rbd. Rug, Byg, Malt, Gryn, Uld og Penge leveres med Halvdelen hver 1/5 og 1/11. Kartoffler hver 1. Oktober. Flæsk og Lammeside til Nytår. Talg og Hør hver 1. Oktober, Smør med 4 Pund i hver Maaned. Tørvene frit indsatte i mit Tørvehus. Brændslet skal være tørt, hver 1. Nov. ligeledes indsat i Tørvehuset.

Daglig leveres mig fra 1/5 til 1/11 2 Potter Mælk, og efter 1/11 til 1/5 1 Pot daglig.

Jeg forbeholder mig et Stykke Havejord paa 20 Alens længde og 20 Alens bredde i den vestre Ende af Gaardens Have, og fri Adgang hertil, samt fri Afbenyttelse af Gaardens Brønd.

Aftægtsboligens Vedligeholdelse sker af Køberne, og holdes stadig i god Stand.

Jeg forbeholder mig Bagningsmulighed af indtil 4 Slags Brød.

Køberne besørger mit Korn til og fra Mølle, mit Brød bagt og mit Malt brygget, ligeledes besørger og betaler de min Vask, og giver mig Pleje og i Sygdomstilfælde Læge og Medicin. Køberne er derfor pligtig at levere en Plejer til min Pleje i Sygdomstilfælde naar jeg maatte ønske det.

Naar jeg ved Døden afgaar, giver Køberne mig en hæderlig Begravelse, efter Egnens Skik og Brug. Dersom jeg maatte blive til Sinds at flytte bort fra Aalsrode, skal Aftægten ydes mig der hvor jeg tager Bopæl, dog ikke mere end 2 Mil fra Aalsrode.

Af det Køberne overdragne Bodele udtager jeg hvad jeg maatte behøve til mit Brug og Afbenyttelse saa længe jeg lever. Dette Løsøre vedbliver at være Købernes i hvilken Henseende dog bemærkes, at det for mig beroende og af mig afbenyttede Klædeskab tilhører min Dattersøn Adolf Peder Andersen, og at mine Gangklæder ved min Død tilfalde mine Arvinger.

Aftægten sikres ved Prioritet i den afhændede Ejendom, og Købernes øvrige Ejendele næstefter 2.100 Rbd.

Palle Nielsen læser en tavle placeret under gulvet af tømrer Plesner i 1904. Gården under renovering . Foto 2006

*) 1 lispund = 16 pund eller 8 kilo.

Gl. Matrikel nr. 17 - Ny Matrikel nr. 19

Kærsgård. Aalsrodevej nr. 89

Kærsgård. Foto 2006

	Fra	Fæstere	Til
Peder Jensen Graabæk	1688		1700
Peder Jensen Skonning	1700		1710
Rasmus Molbo	1710		1751
Chresten Molbo	1751		1770
Mads Pedersen	1770		1775
Jacob Andersen Bruus	1775		1817
Niels Pedersen Rusk	1817		1837
Rasmus Nielsen Wæver	1837		1853
Rasmus Wæver køber gården i 1853 til selveje, men sælger med det samme til			
		Selvejere	
Poul Nielsen	1853		1906
Anders Poulsen	1906		1908
Chr. Engstrup	1908		1908
Anton Marius Andersen	1908		1926
Karen Agnethe Andersen	1926		?

Det har ikke været muligt at finde det rette ejerforhold efter 1926, men vi ved, at ejeren i 2005 er Jens Konge Laursen og Anette Bilde Laursen. Landbrugsjorden er frasolgt.

Her på denne gård møder vi også en af indvandrerne fra Fyn, nemlig Poul Nielsen, som var født d. 28. august 1823 i Martofte på Hindsholm. Han blev gift i Stubberup kirke d. 15. oktober 1853, men umiddelbart før sit bryllup var han rejst til Aalsrode, hvor han havde købt denne gård af Rasmus Nielsen Wæver og fik skøde på gården d. 4. december 1853. Poul Nielsen var bror til Niels Nielsen i matr. nr. 6. Kastanjelund.

Poul Nielsen fik 53 gode år i Aalsrode, hvor han blev sognefoged og blev hædret som dannebrogsmænd, men i 1906 indhentede skæbnen ham efter en frygtelig brand på gården, og det kan læses i referatet fra Grenaa Folketidende, som findes i årbogen "Grenaa og Omegn før og nu" fra 1982, samlet af skaberen af Grenaa Egnarkiv, afdøde faktor J. A. Nielsen

Poul Nielsen var blevet enkemand i 1900 og havde sin søn Anders Poulsen og svigerdatteren boende hos sig, og de drev gården for ham, idet han efterhånden var blevet en ældre mand. Ved Poul Nielsens død gav Anders Poulsens fem søskende arveafkald, så Anders blev enearving.

Storbrand i Aalsrode i 1791

ved Aage Helbo

Søndag den 5. juni 1791 opstod der storbrand i Aalsrode, idet ikke mindre end fire gårde brændte ned til grunden. Det var følgende gårde:

Ny matrikel nr. 8	(gl. matrikel nr. 9)	Fæster Søren Andersen Iversen
Ny matrikel nr. 9	(gl. matrikel nr. 13)	Fæster Niels Sørensen
Ny matrikel nr. 11	(gl. matrikel nr. 11)	Fæster Peder Jensen Skriver
Ny matrikel nr. 10	(gl. matrikel nr. 10)	Fæster Jens Sørensen

Samtlige mistede alt, hvad de ejede, og derudover var der i matr. nr. 11 to personer, som var indsidere, nemlig Anna Rasmusdatter og Jens Brøgger, og i matr. nr. 12 var der en indsidder og væver Søren Clausen, og disse mistede også alt.

Brandens opståen kendes ikke, men samtlige gårde lå i den vestlige ende af byen, og da vi ved, at alle gårde på dette tidspunkt var tækket med strå, var de rene brandfælder, hvorfor ilden hurtigt kunne brede sig.

Alle fire fæstere havde ikke forsikret, idet der ikke på dette tidspunkt fandtes forsikringer, men gårdene blev bygget op igen, bekostet af godsejeren. Da det var omkring udskiftningstiden, blev de bygget ude på de fremtidige marker, men alligevel så tæt på byen som muligt for at bevare sammenholdet.

Når man ser i brandtaksationsprotokollen fra året 1800, står der, at de er bygget af ege under og fyr over og stråtækte samt lerklinede vægge. Det fortæller, at bindingsværket er af egetræ, og bjælker, spær og lægter er fyrretræ.

Kilde:

Fæsteprotokoller for Katholm Gods.

Referat fra Grenaa Folketidende d. 24. juli 1906.

En Brandkatastrofe i Aalsrode d. 24. Juli 1906.

Frygtelig Brandulykke – To Børn indebrændt – En gammel Mand stærkt forbrændt – Mange Dyr indebrændt.

I Formiddags er Sognefoged og Gaardejer Poul Nielsens Gaard i Aalsrode nedbrændt under Omstændigheder saa uhyggelige, at noget lignende heldigvis hører til Sjældenhederne, idet to af Poul Nielsens Sønnebørn indebrændte, medens han selv blev saa stærkt forbrændt, at der er den største Fare for hans Liv.

Straks, da vi hørte om Branden, tog vi af Sted til Brandstedet, hvor vi fra forskellige Sider indhentede følgende detaljerede Oplysninger.

Ilden opstod ved ti-Tiden i Formiddags, medens alle Folkene var i Marken undtagen Gaardens Ejer, den 82-årige Poul Nielsen, og dennes Sønnekone, der sammen med sin Mand, Anders Poulsen, og deres fem Smaabørn boede i Gaarden.

Tre af Børnene, den 5-aarige Marie, den 4-aarige Johannes og den 3-aarige Inger, var gennem en Lem i Gavlen til den nordlige Længe gaaet op paa Loftet for at lege. De maa paa en eller anden Maade have faaet fat i en Æske Tændstikker, som de har revet af oppe paa Loftet, thi pludselig brød Flammerne ud gennem Taget og bredte sig med rivende Hast.

Anders Poulsens Hustru kom løbende over Gaardspladsen for at se efter Børnene, og hun saa dem alle tre staa i en aaben Lem ud til Gaarden, fuldstændig omgivet af Ilden, der allerede havde fat i deres Haar og Klæder.

Moderen raabte til Børnene, at de skulle springe ned i Gaarden, men enten har de ikke turdet, eller de har været fortumlede af Ilden, thi kun den lille Inger lod sig falde ned til Moderen, medens denne, uden at det var hende paa nogen Maade muligt at hjælpe, maatte se til, at de to andre børn sank tilbage i Flammerne.

Samtidig med, at dette frygtelige Drama udspillede, var den gamle Poul Nielsen i Færd med at redde Kreaturerne og Hestene, der stod i den vestlige Længe. Til trods for, at det brændte omkring ham, vovede han sig ind, og det lykkedes ham at faa en Del af Besætningen ud, men saa tog Ilden fat i ham. Haaret blev svedet af, Klæderne brændt af Kroppen, og han fik store Brandsaar, særlig i Ansigtet og paa Hænderne.

Imidlertid var der kommet Folk til, og Poul Nielsens Brodersøn, Gaardejer Morten Nielsen, rev det brændende Tøj af den gamle, som desuden overhældtes med et Par Spande Mælk, der stod i Nærheden.

I stærkt lidende Tilstand blev Poul Nielsen ført til det nærmest liggende Hus og forbunden af den pr. Telefon tilkaldte Læge. Lidt over Middag blev han ført til Sygehuset i Grenaa. Han klagede særligt over stærke Smerter i Fingrene, og det er vistnok i høj Grad tvivlsomt, om den gamle Mand vil komme fra Ulykken med Livet.

Morten Nielsen blev under Arbejdet paa at slukke Poul Nielsens Tøj en del forbrændt paa Hænderne.

Poul Nielsens Gaard var stor og velbygget, de tre Længer af Kampestensmur, Stuehuset af Grundmur. Da vi ankom til Brandstedet, var af alle fire Længer kun de nøgne Mure tilbage, dog brændte det endnu stærkt i det indavlede Høj og Brændsel samt i Stuehusets Indre.

Heldigvis laa Gaarden isoleret, ligesom Vinden bar fra, ellers ville der, da alt i denne Tid er knastørt, have været den største Fare for den øvrige tæt sammenbyggede By.

Da vi forlod Brandstedet, var det endnu ikke lykkedes at faa Rede paa, hvor meget af Besætningen der var reddet, idet baade Heste, Køer og Svin dels var bleven anbragt paa Nabogaarde, dels løb løse om paa Marken, men det formenes, at der var indebrændt 2 Heste og 8 Køer, medens en Ko var saa stærkt forbrændt, at den maatte dræbes. Svinene reddedes, men det meste Fjerkræ indebrændte. Af Indboet blev det meste reddet, saavel af Poul Nielsens som af Sønnens, Anders Poulsens.

To yngre Karle, Christian Marx og Gustav Plesner, mistede omtrent alt, hvad de ejede. De har desværre ikke assureret.

En Rugmark, der laa tæt op ad Gaarden, blev antændt af Ilden, og kun ved, at et Stykke af den i en Fart blev høstet af, standsedes Branden i Rugen.

Liget af den ene af de indebrændte Børn fandtes straks. Det laa med Armene udstrakt, som om det havde villet værges for sig. Det andet Barnelig fandtes først ved Middagstid. Det var stærkt forkullet, begge Arme og Ben var brændt helt af, og Resterne af det lille Lig maatte bæres bort i et vaadt Lagen.

Ved Brandstedet var der mødt Sprøjter fra Aalsrode, Aalsø, Homaa og Grenaa, men alt Redningsarbejde var frugtesløst, og Virksomheden indskrænkedes til, at man dængede Vand – saa meget som der kunne skaffes – paa de brændende Rester.

Poul Nielsen har Gaarden forsikret i Landbygningernes alm. Brandforsikring for 10.760 kr. hvilket vistnok er alt for lavt, da Bygningerne som nævnt, var gode og velholdte. Indboet er forsikret i ”Danmark” for 16.000 Kr. medens Anders Poulsen har sit Indbo forsikret i Wistofts Løsøreforsikring.

Naturligvis har den ligesaa uhyggelige som sørgelige Begivenhed, at to smaa Børn indebrænder for Moderens øjne, uden at hun er i Stand til at redde dem, vakt den dybeste Medfølelse hos Beboerne i Aalsrode saavel som hos de mange andre, hvem Rygterne om Ulykken bragte til Brandstedet, og fra alle Sider mødte de ulykkelige, dybt bedrøvede Forældre og deres Slægtninge den dybeste Medfølelse og Sympati. Denne gælder ogsaa den tilskadekomne Sognefoged Poul Nielsen, en gammel Hædersmand, der er anset og agtet af alle, der kender ham, og man hørte alle Vegne Haabet om, at ”den gamle” maatte slippe godt fra sine frygtelige Brandsaar.

Paa Forespørgsel til Amtssygehuset umiddelbart før Redaktionens Slutning meddeles der, at Poul Nielsens Tilstand er efter Omstændighederne ret god.

Grenaa Folketidende d. 25. 7. 1906.

Ulykken i Aalsrode.

Den tilskadekomne Poul Nielsens Befindende har i Dag været mindre godt, og i Eftermiddag ved femtiden er han afgaaet ved Døden paa Grenaa Sygehus som Følge af de Saar, han fik ved Branden.

De to Heste, som man mente var indebrændt, er nu kommen tilstede. De fandtes i god Behold helt nede i Nærheden af Katholm. Derimod er der indebrændt 7 Køer foruden den, der maatte dræbes som følge af Brandsaarene.

Borgmester Rothe afholdt i Gaar Eftermiddags Brandforhør, men dette bragte intet nyt udover, hvad vi meddelte i Gaarsnumret.

Grenaa Folketidende d. 26. 7. 1906.

Ulykken i Aalsrode.

Gamle Poul Nielsen og de to indebrændte Børn, Marie og Johannes, begravnes fra Aalsø Kirke paa Søndag Formiddag kl. 11.

Annonce:

Vor kære Fader og Svigerfader
Sognefoged, Gaardejer
Poul Nielsen
er afgaaet ved Døden
paa Amtssygehuset i Grenaa.

Aalsrode, 26. Juli 1906
Børn og Svigerbørn.

Vore kære Børn
Marie og Johannes
døde i Gaar.

Aalsrode, 25. Juli 1906
Anders Poulsen, Hanne Poulsen
Begravelsen foregaar fra Aalsø Kirke
Søndag d. 29. Juli kl. 11.

Grenaa Folketidende, d. 30. 7. 1906.

Resumè:

Efter Gudstjenesten førtes Kisterne ind i Kirken. De to smaa Børnelig var lagt i én Kiste. Der var samlet flere Hundrede Mennesker. Pastor Brask talte. Poul Niensens Søn, Premierløjtnant N. Nielsen, takkede ved Graven.

Grenaa Folketidende d. 31. 7. 1906.

Den mig tilhørende Gaard, hvis Bygninger er nedbrændt, kan faas til Købs, med eller uden Assurancesummen, ved snarest at henvende sig til undertegnede Ejer. Arealet er 85 Tdr. Land Ager, 9 Tdr. Land Eng og 3 Tdr. Land Skov.

Aalsrode pr. Grenaa.
A. Poulsen

Grenaa Folketidende d. 9. 8. 1906

Anders Poulsens Gaard i Aalsrode er solgt til Gaardejer Ingstrup fra Randerseggen. Gaarden, der som bekendt brændte for nogen Tid siden, er solgt med Afgrøde samt Bygningsassurance for 26.000 Kr. – A. Poulsen beholder derimod Løsøreassurance samt et par Heste og et Hus, der hører til Gaarden. Det samlede Areal er 98 Tdr. Land.

Grenaa Folketidende d. 13. 8. 1906.

Anders Poulsen i Aalsrode, der forleden solgte sin Gaard, har købt den Anders Stigsen tilhørende Gaard ved Aalsø Station. Købesummen er 14.800 Kr. samt en aarlig Aftægt paa 200 Kr. Overtagelsen sker d. 1. September.

Efterskrift:

Anders Poulsen byggede et Hus lidt fra Aalsø Station, da hans Kone ikke taalte Støjen ved Stationen. Hun havde nok haft Mèn efter Brandulykken. Huset kaldtes "Sindshvile", men Hanne kom aldrig derud at bo, idet hun døde inden.

Brejdablik brændt (8. december 1906)

ved Aage Helbo

Gl. matr. 15. Ny matr. nr. 16.
(Afskrift fra Grenaa Folketidende den 8. december 1906)

Brejdablik brændt i Nat

6 Heste, 34 Kreaturer og 20 Svin indebrændt.

Er Ilden paasat?

I Nat ved Halvtolvtiden opstod der Ild i Gaarden ”Brejdablik” paa Aalsrode Mark, Aalsø Sogn.

Ejeren Peder Pedersen sad oppe endnu og læste, medens alle Gaardens øvrige Beboere var gaaet til Ro. Ved Gaardhundens vedholdende Gøen blev Pedersen opmærksom paa, at der maatte være Noget paa Færde, og da han kom ud, saa han, at Ladebygningen stod i lys Lue – en Del af Taget var da allerede skredet – og at Ilden havde godt fat i de øvrige Bygninger. Han gjorde straks Alarm, og det lykkedes at faa 8 Kreaturer slaaet løs og reddet, men hele den øvrige Besætning – 34 Kreaturer, 6 Heste og 20 Svin samt Fjerkræet – blev i Flammerne.

Ilden bredte sig saa hurtigt over hele den store firelængede Gaard, at ogsaa det meste Indbo samt den i Laderne siddende Sæd og alle Maskiner og Redskaber brændte.

Tjenestekarlene, der havde deres Kamre i Staldbygningen, kom ud i sidste Øjeblik; et Par af dem fik nogle, dog ufarlige Brandsaar.

Peder Pedersens gamle Fader, der boede hos ham, laa syg og maatte bæres ud i Sengetøjet.

Ilden opstod i Ladebygningen og lige i Vindsiden. Den almindelige Antagelse var i Nat, at den er paasat, men noget nærmere herom foreligger endnu ikke.

Brandforhør afholdes i Eftermiddag.

Bygningerne, der var gamle, var forsikret i Landbygningernes alm. Brandforsikring for 20.420 Kr. Forsikringen blev i Juli Maaned i Aar forhøjet fra 14.544 Kr. til det ovennævnte Beløb.

Løsøret, Besætningen, Avlen m.v. var forsikret i Vistofts Brandkasse for 18.000 Kr..

Der kom hurtigt en Mængde Mennesker til Brandstedet, ligesom Sprøjten fra Aalsrode og en Sprøjte fra Grenaa kom til Stede, men overfor det mægtige Baal var der Intet at udrette.

Kejsegården nedbrændt

ved Aage Helbo

Som omtalt under matr. nr. 7 Kejsegården, brændte Kejsegården den 14. juli 1918, og dagen efter blev branden omtalt med en artikel i Grenaa Folketidende. Artiklen er sat med gotiske bogstaver og derfor i dag svær at læse for mange. Derfor er den her omskrevet til nutidig skrift. Bemærk avisen skriver Kejsersgaarden.

Kejsersgaarden nedbrændt.

Stuehuset, Stakladen og alt levende reddet.
Børns Leg med Tændstikker.

I Gaar Eftermiddag er Kejsersgaarden i Aalsrode, tilhørende Proprietær Aage Nicolajsen, nedbrændt paa Stuehuset og Stakladen nær.

Ilden opstod ved 3-Tiden i et Brændehus Nord for Gaarden. Hr. Nicolajsen, der lige var kommen hjem fra Homaa, havde sammen med en Broder til Petersen Helsted været en Tur ovre i Kostalden, og da de kom tilbage herfra, opdagede Hr. Nicolajsen en betænkelig Røg over den nordre Længe. Sammen med Hr. Petersen ilede han straks om til Brændeskuret, hvor Ilden allerede havde godt fat. Man forsøgte straks at slukke Ilden, men alt var forgæves. I det letfængelige Materiale bredte Ilden sig med rivende Hast. I løbet af faa Minutter stod Skuret i lys Lue, og et Øjeblik efter havde Ilden fat i Straataget paa den umiddelbart op mod Skuret liggende Ladebygning, hvorfra en tyk og kvælende Røg straks slog ud. Da de 3 store Længer var sammenbyggede, var man nu klar over, at Gaarden ikke stod til at redde, og alle Gaardens Folk og mange tililende gik derfor straks i Gang med at redde den store Besætning af Kreaturer, Heste, Svin og Høns. Skønt Ilden bredte sig med rasende Hast, lykkedes det ogsaa velbeholden at faa alt levende ud af de brændende Bygninger, og man gik derefter i Gang med at redde Indboet. Stuehuset var ganske vist ikke sammenbygget med Udbygningerne og var heller ikke straatakt, men Vinden bar paa, og en Regn af Gnister faldt ustandselig ned over det, ligesom Heden var saa stærk, at Malingen drev ned ad Vinduerne. Det lykkedes alligevel at redde hele Stuehuset, og desuden reddedes den store Staklade, Svinehuset og Vognporten.

Derimod brændte et nyt Matrial- og Brændehus, der lige var færdigbygget og taget i Brug og først i Onsdags var blevet assureret, samt ca. 200 Tdr. Korn, ca. 50 Rummeter Træ, et større Parti Tørv m.v. Endelig brændte 1560 Kr. i Kontanter for Hr. Nicolajsen. Pengene laa i en Tegnebog i den Jakke Hr. Nicolajsen havde paa. Da han opdagede Branden og gik i Gang med Slukningsarbejdet, smed han imidlertid Jakken, og under det forcerede Arbejde for at redde Besætningen glemte han den ganske, indtil det var for sent. Tegnebogen var ganske vist ikke helt brændt, men Sedlerne var aldeles forkullede og værdiløse. Der skal dog være Mulighed for, at Hr. Nicolajsen kan faa de 1560 Kr. erstattet, da det kan bevises, at han har haft dem paa sig.

Ilden, der har lagt den store Gaard i Aske, er efter alt at dømme opstaaet ved et Barns Leg med Tændstikker. Da Hr. Nicolajsen kom over i det brændende Tørveskur, mødte han nemlig Foder-mesterens 4 aarige Datter, og Barnet har senere forklaret, at det havde været inde i Brændehuset med en Æske Tændstikker, vistnok for at forsøge at tænde en Stump Cigar, som det havde fundet.

I Dag holdes der Brandforhør. Men der er næppe Tvivl om, at man kommer til det Resultat, at det er den gamle triste Historie om Børns Leg med Tændstikker, der har gentaget sig. Hr. Nicolajsen havde selvfølgelig faaet omassureret efter Krigen, og alle Bygningerne var nu forsikrede for 75.000 Kr. Brandskaden vil først kunne opgøres om nogle Dage.

Matrikel nr. 3 a Aalsrode, Mariendal

ved Aage Helbo

Foto 2006

Dette matrikelnummer har ejendommen først fået efter den nye matrikel i 1844. Før den tid havde den nr. 16 under Katholms jordebøger, som vi finder første gang i 1688.

Nu er gården nedlagt som landbrugsejendom, og jorden solgt fra, men bygningerne har stadig matrikel nr. 3a. Den ligger i den østlige ende af Aalsrode by på Bakken nr. 8 eller lige bag ved den bygning, som tidligere var byens skole. En smal strimmel jord var afsat op langs bakken til Pighøjvej, som er vejen fra Katholm til Aalsrode, men på den anden side af vejen er det øvrige jordtilliggende, altså nord for byen. Dette område kaldes Kirke Vangen. Hvorfor dette navn vides ikke, men det kan måske skyldes, at der skråt over området på gamle kort er aftegnet en vej, som måske fører til Ålsø Kirke, og som byens borgere har vandret ad til kirken om søndagen og til andre højtideligheder.

Gården var fæstegods under Katholm, og fæsterne skulle foretage hoveri til godset, og vi kender navnene på fæsterne helt tilbage fra 1688, som er som følger:

Jørgen Rasmussen, Rasmus Andersen Bloch, Christen Rasmussen Bloch, Jens Ingvorsen, Anders Hansen Præst, Søren Andersen Præst og Rasmus Hansen Bruun.

Denne sidstnævnte var også den sidste fæster, for i 1853 køber han gården til selveje af godsejeren på Katholm Adolf Wilhelm v. Dinesen for 26.000 Rbd., hvoraf han betaler kontant 14.000 Rbd. og udsteder derudover en 1. prioritets panteobligation på de resterende 12.000 Rbd.. Han døde den 24. januar 1871 ved hængning. Derefter sidder enken Ane Marie Pedersen som ejer indtil 1881, hvor hun sælger til sønnen Hans Peder Rasmussen Bruun. Ovennævnte Jens Ingvorsen står som fæster i 1764, men ses i 1765 som fæster af matr. nr. 15 i Aalsrode. Mange af ovennævnte har sikkert stadig efterkommere på Djursland, men det kan ikke påvises skriftligt.

I 1915 bliver gården købt af Niels Severin Mortensen fra Tolstrup, og han sælger efter tre år til sin søn, Marius Mortensen, som allerede i 1920 sælger videre til husejer Drejer Nielsen, Aalsrode.

Matr. nr. 6, Kastanielund, Aalsrodevej 51, + fæstere/ejere

ved Inga Witt

Matriklen 1688 fortæller, at Terkel Rasmussen er fæster, men der findes ingen fæstebreve eller fæsteprotokol for Katholm før 1753.

Efter Hoveriforeningen 1792 skulle en gård i Aalsrode udføre hoveritjeneste således:

Pløjning pr. dag 6 skp. land, i alt 15 pløjedage, 9 dage harvedage og 2 gangdage til sædens lægning, gødningskørsel $8\frac{1}{2}$ spænddage og 12 gangdage, høslæt 12 spænddage og 24 gangdage, kornhøst 6 spænddage og 22 gangdage, kornets tærskning 72 gangdage, rensning 20 gangdage, kornrejser 16 spænddage, fedeværers rejser 2 spænddage, hentning af sædekorn 1 spænddag, hø- og halmflytning 1 spænddag og 1 gangdag, markens rengøring 1 spænddag og 2 gangdage, skovning 11 spænddage og 14 gangdage, gjerdsel (hegn) at hugge 3 spænddage og 3 gangdage, hegns istandsættelse 1 spænddag og 9 gangdage, vandsteders rensning 2 spænddage og 2 gangdage, tørvehentning i mosen 6 spænddage og 6 gangdage, til hovedgårdens reparation 10 spænddage og 15 gangdage, veje og broer 1 spænddag og 1 gangdag, klapjagt 2 gangdage, fårevask og klipning 1 gangdag. I alt 24 pløje- og harvedage, 87 spænddage og 211 gangdage. Så kan man jo hurtigt regne ud, hvor mange dage fæsteren havde til sin egen jord.

At Jens Rasmussen Skriver blev fæster i 1795, kan vi se i et skifte, der 1813 blev foretaget, da hans kone, Ane Kirstine Christensdatter, døde. Ved hans død i 1822 fortsætter hans enke, Marie Pedersdatter, fæstet. Hendes nye mand, Hans Rasmussen, overtager fæstet i 1823, men dør allerede i 1826, hvorefter Marie Pedersdatter igen overtager fæstet.

I 1832 afstod Marie Pedersdatter fæstet til Therkild Laursen, der var gift med Dorthe Hansdatter. Hans fæstebrev, der er dateret den 1. december 1832, er indført i Katholm Gods' fæsteprotokol 1816-93 fol. 62. Ved hans død i 1847 fortsatte enken, Dorthe Hansdatter, fæstet, som hun opgav i 1850.

Godsejer Dinesen lod omkring 1850 en del familier indkalde fra Fyn, da han efter forlydende mente, at hans fæstere var for fattige og for lidt fremgangsivrige. De nye slægter kom ved deres driftighed til at præge egnen.

Tidligere lærer og kirkesanger Mostgaard, Homå, har nedskrevet en del minder om disse fynske familiers vanskeligheder med rejsen. De rejste i åben båd fra Fyns Hoved til ladepladsen ved Glatved. Endvidere fortæller han om familiernes vanskeligheder på den fremmede egn.

Den nye fæster i 1850 blev netop en fynbo, Niels Nielsen, fra Hindsholm, som lige var blevet gift med Marensine Hansdatter. Fæstebrevet er indført i fæsteprotokollen fol. 146 og lyder, som følger:

A.V.Dinesen, Ejer af Katholm Hovedgård med underliggende Gods gør vitterligt at have stædt og fæstet til Niels Nielsen den mig tilhørende Gaard i Aalsrode By, som Therkild Laursens Enke sidst havde i Fæste, men har afstaaet, hvilken Gaard med Hartkorn Ager og Eng 5 Tdr. $1\frac{3}{4}$ Alb. gammel Skat 39 Rdlr. 52 Sk. bemeldte Niels Nielsen af Hindsholm for sin og Kones Livstid maa nyde, bruge og i Fæste beholde, naar han opfylder efterstaaende Betingelser:

At han aarlig i rette Tider udreder og betaler alle kgl. Skatter af Gaarden og dens tilliggende, som nu er eller bliver paabudte, deriblandt Landskatten og personlige Skatter.

I Landgilde aarlig til 1. Nov. svares 11 Rdlr. 3 Mark Sølv, 4 Tdr. Rug, 4 Tdr. Byg, 4 Tdr. Havre, 1 Lam, 1 Gaas, 2 Høns, 2 Snese Æg, alt med Afkortning saa længe han svarer Aftægt til Therkild Laursens Enke.

I Hoveripenge svarer Fæsteren aarlig 34 Rdlr. Sølv, 16 Rdlr. til 1. Maj og 18 Rdlr. til 1. Oktober. Hvis Hoveripengene ikke svares i rette Tid, kan der gøres Udlæg i Fæsterens Ejendele.

Gaardens Bygninger, Besætning og Inventarium, Sæde- og Fødekor holdes stedse ved lige.

Gaardens Jorder dyrker, gjøder og behandler han paa bedste Maade og intet udlejer eller bortkommer eller bortfører Hø og Halm.

Fæsteren retter sig efter kgl. Lov og Anordninger og lægger Flid paa Havedyrkning m.v., ej udøve Jagt, og vise sin Husbond eller Fuldmægtig Hørig- og Lydighed, alt under Fæstets Fortabelse.

Fæsteren er pligtig at svare Therkild Laursens Enke aarlig Aftægt 2 Tdr. Rug, 4 Skp. Byggryn, 4 Skp. Malt, 3 Skp. Bygmel, 1 Lispund Flæsk, 1 Skp. Boghvedegryn og 8 Læs Tørv, Foder og Græsning til 1 Ko og 2 Faar, som alt paahviler Gaarden hendes Livstid.

Tillige skal Fæsteren indrette en Beboelseslejlighed til hende på Gaarden.

I Indfæstning er betalt 100 Rdlr.

Det bemærkes, at Hartkornet er det samme, som forrige Fæster havde i Brug.

Katholm, den 20. Okt. 1852.

Dinesen

Niels Nielsen købte i 1866 gården matr. nr. 6a, 6b og 4 til selveje for 8.000 rdlr. Købekontrakten findes i en pakke med købekontrakter og skøder for bortsolgt fæstegods fra Katholm.

Købekontrakt

oprettet mellem os underskrevne Dinesen Ejer af Katholm og Gods som Sælger og Gaardfæster Niels Nielsen som Køber af Fæstegaarden i Aalsrode Matr. nr. 6a, 6b og 4, der staar for Hartkorn 5 Tdr. 0 Skp. 0 Fjdk. 1 $\frac{3}{4}$ Alb. gammel Skat 39 Rdlr. 52 Sk.

Jeg Kammerherre v. Dinesen sælger og afhænder herved til Niels Nielsen ovennævnte Gaard i Aalsrode, som han hidtil har haft i Fæste efter Fæstebrev af 20. Okt. 1852 tilligemed de paa Ejendommen værende Bygninger, med den Besætning og det Inventarium, som er Godsejeren tilhørende, alt saaledes som det nu befindes på følgende Vilkaar:

Den accorderede Købesum er 8.000 Rdlr. Rigsmønt. Denne Købesum berigtiges saaledes: 200 Rdlr. betales ved denne Kontrakts Underskrift, 1800 Rdlr. 11. Dec. Termin 1866, hvorefter Køberen erholder Skøde paa Ejendommen imod for Resten af Købesummen 6000 Rdlr. at udstede 1. Prior. Obligation i hele Ejendommen med Undtagelse af den saakaldte Hedelod og Rustervænge, der udgaar af Pantet, mod 4 % Rente af Obligationens Paalydende, der bl.a. skal indeholde Bestemmelse, at dersom Køberen uden Panthaverens Samtykke bortsælger noget af Pantet, ikke holder det i forsvarlig Stand, paadrager sig Skatterestancer, ikke i rette Tid betaler Renter, er Obligationens Ejer berettiget til at opsiges Kapitalen, der ellers indestaar uopsigelig i 8 Aar fra 11. Dec. Termin 1866, i hvert fald kan opsiges til 11. Juni Termin 1874 og fremdeles hver Termin.

De hidtil erlagte Landgilder og Hoveripenge erlægges til Dato med i alt 32 Rdlr., men bortfalder for Fremtiden. I øvrigt er det en Selvfølge, at ved denne Kontrakts endelige Afslutning 11. Dec. d.Aa. ophører Fæstet, hvis Aarsag Fæsteren har at levere sit Fæstebrev til Kassation næste paafølgende Retsdag.

Derimod udreder Køberen til rette Tider alle Skatter og Afgifter, Byrder og Præstationer af hvad Navn nævnes kan, som nu eller i Fremtiden paabydes, og naar Skøde paa Ejendommen er meddelt,

indbetales de kgl. Skatter og offentlige Afgifter af Køberen direkte paa Amtstuen, hvorimod de indtil den Tid som hidtil indbetales paa Katholm Godskontor.

Den herved solgte Gaard staar fra Dato for Købers Regning og Risiko og i Tilfælde af Ildsvaade hæver Køberen Assurancesummen.

Alle af denne Handel flydende Omkostninger bæres af Køberen, hvoriblandt kan nævnes Udskiftningen og særlig Hartkornssættelse af de tvende ommeldte Lodder, der udgaar af Pantet, samt 1 % af Købesummen 80 Rdlr. i Skriverpenge, hvoraf Halvdelen erlægges ved denne Kontrakts Underskrift og Resten ved Skødets Udstedelse, hvorefter alle Dokumenters Affattelse om Handelen besørger af Katholms Godskontor.

Skulle Køberen ikke prompte opfylde sine Forpligtelser efter denne Kontrakt, er Handelen hævet, og hvad der er betalt af Køberen tilbagebetales ikke Køberen.

Skulle i December Termin d.Aa. de politiske Konjunkturer stille sig ham saa uheldig, at Jylland blev besat af Fjenden, og Køberen skulle ønske at træde tilbage fra Handelen, da skal dette være ham tilladt, og han beholder da sit Fæste paa Gaarden, men de 200 Rdlr. samt de i Juni Termin indbetalte Renter gives ham i saa Fald ikke tilbage.

Jeg, Niels Nielsen, modtager førnævnte Betingelser i et og alt som forbindende for mig.

Til Bekræftelse have vi underskrevet denne Købekontrakt i nedentegnede Vitterlighedsvidners Overværelse.

Originalen faar Køberen, hvorimod Sælgeren erholder en ligelydende af begge underskrevet Genpart, og staar det Køberen frit for, om han ønsker det, at lade Kontrakten tinglæse uden Varsel til Sælgeren.

Jagtretten paa hele Ejendommen er bortlejet til Sælger paa 10 Aar fra 11. Dec. 1866 at regne mod en aarlig Afgift af 1 Rdlr.

Katholm, den 24. April 1866

Som Sælger:
Dinesen

Som Køber:
Niels Nielsen

Til Vitterlighed: Poul Nielsen

C.C. Balth

De 200 Rdlr. er betalt: Dinesen

1889 bortforpagtede Niels Nielsen gården til sin søn, Morten Nielsen, som købte den i 1908.

De fynske indvandrere

ved Aksel Nielsen

Tidspunkt for indvandringen.

Til Grenaa-egnen indvandrede der i årene 1835-60 ca. 100 personer, fordelt på 29 familier, fra Fyn. De fleste kom fra Nordfyn og Sydfyn med omliggende øer. 1835-44 ankom de første 18 familier, og det var fortrinsvis som selvejere, idet de købte deres gårde fra Hessel. I tidsrummet 1847-53 ankom der syv familier, hvoraf de fleste blev fæstere på Katholm. 1855-60 indvandrede fire familier, som bosatte sig på Homå Hede.

Aalsrode fik også andel i disse indvandrere, hvoraf flere kom til at sætte deres præg på udviklingen. Af disse kan især nævnes familien Bønløkke, som kom fra Tåsinge, og brødrene Niels og Poul Nielsen fra Hindsholm på Nordfyn. Om deres betydning for udviklingen i Aalsrode – og på Djursland i øvrigt – kan man læse andetsteds i dette hefte. Af andre navne på indvandrere, som blev fæstebønder under Katholm, kan nævnes: Niels Sørensen fra Kerteminde, Christoffer Sørensen, Hindsholm og Ulrich Appeldorf fra Hindsholm. Ovennævnte blev alle fæstebønder under Katholm i årene 1839-51.

Rejsen fra Fyn til Djursland.

På tidspunktet for udvandringen kunne en rejse fra Fyn til Djursland være besværlig. Der findes flere beretninger om, hvorledes en sådan tur foregik. Om Lars Bønløkke fortælles, at han gik herop for at ordne fæstemålet, og derefter gik han hjem igen for at blive gift. De nygifte lejede en fiskerbåd, sejlede hele vejen og endte med at sejle op ad Grenåen.

Om Niels Nielsen berettes der, at han sammen med sin unge kone en morgenstund i sommeren 1851 startede fra Hindsholm ad Jylland til. Det var deres bryllupsrejse, idet de lige var blevet gift. I stiv vogn, i to stive døgn og med de samme to heste for vognen gik det fra by til by gennem Fyn og videre højt op i Jylland, til de kom til den gård i Aalsrode, der skulle være deres fremtidshjem og skuepladsen for deres livs hele virke. Niels Nielsen kendte egnen i forvejen, idet han i 1847 havde haft en gård i fæste under godset Benzon. Fæstet måtte han i 1848 overdrage til en kammerat, idet han blev indkaldt til Treårskrigen, hvor han var med fra først til sidst. Han havde været i ilden både ved Kolding, Fredericia og Isted og deltaget i Olaf Ryes navnkundige tilbagetog op gennem Jylland. Da Rye indtog sin sidste forsvarsstilling mellem Kaløvig og Kolindsund, før tropperne over Helgenæs førtes til Fredericiaslaget, var Niels Nielsen derfor atter på hjemmebane.

Niels Nielsen var gift med Sine Konradsen, og en søster til hende, Eva Kirstine, blev gift med Jørgen Hansen, som i 1866 købte Dobbeltgaarden i Ålsø. I en slægtsbog fortælles der om rejsen til Djursland, hvortil de kørte den lange vej fra Hindsholm på Fyn til Ålsø med hest og stiv kassevogn, dog med fjedrende agesæde. Rejsen forløb heldigt bortset fra, at de tabte en helt ny kørepisk. De skiftedes til at køre og tage sig en lille lur. Herved opstod en lille ordstrid om, hvem der var skyld i, at pissen gik tabt.

Om Peter Larsen og broderen, som senere fremtræder under navnet Petersen Damgaard, fortælles, at de kørte herop med to vogne og fire heste. Konen kom senere sammen med et lille barn og et par får. De kom sejlede med en fiskerbåd til Glatved. Det lille barn var Rasmus Petersen, som, da han blev voksen, købte gård i Homå, og denne gård blev senere overtaget af sønnen Alfred Petersen.

Det ser i øvrigt ud til, at en del indvandrere er kommet sejlede til Glatved. Jeg har tidligere læst en artikel om dette, men det har ikke været muligt at finde frem til den.

Hvorfor kom så mange indvandrere til egnen?

På dette spørgsmål kan der ikke gives et endegyldigt svar, men i ”Grenaa og Omegn før og nu” årgang 1987 er der en artikel af Elin Dreyer, som fremkommer med kendsgerninger, der kan have

haft betydning. I året 1835 solgtes herregården Hessel til G. D. Vedel fra Skårup på Fyn. Den nye ejer begyndte straks at ansætte fynsk tjenerskab. Dette relaterer til oplysningerne om, at 18 familier indvandrede 1835-44 og hovedsageligt købte selvejergårde fra Hessel.

I 1839 blev Katholm solgt til løjtnant A. W. Dinesen, som i 1876 udgav et lille hefte med titlen: "Notitser om min virksomhed" (se "Grenaa og Omegn før og nu" årgang 1983). Heraf fremgår det, at det indkøbte gods ved overtagelsen var meget forarmet, og på fæstebønderne hvilede der betydelige skatterestancer. De dygtigste bønder fik eftergivet deres restancer mod at betale til tiden efterfølgende. De mest forarmede fik frataget fæstet, og af folketællingslisterne fremgår det, at de er rykket sammen i nogle få lejede gårde og husmandshuse i Højbjerg by og nu optræder som daglejere under Katholm, men flere endte også som fattiglemmer. Hermed var der skabt grundlag for at ansætte nye fæstebønder, og det må formodes, at Dinesen har haft kendskab til de driftige fynboer, som tidligere var kommet til Hessel, så dette kan være grunden til, at han har søgt fæstere fra samme landsdel, som ejeren af Hessel havde gjort.

En anden grund til det store antal fynboer på egnen er familiesammenføringen. Flere eksempler viser, at søskende har fæstet eller købt gårde i samme landsby. Selv efter et slægtled kunne denne sammenføring finde sted. Vi ved, at Niels Nielsen sammen med flere søskende kom til Aalsrode inden for en kort årrække. Den ældste broder overtog slægtsgården på Hindsholm, men en søn af ham rejste senere til Grenaa-egnen, hvor han bosatte sig og stiftede familie.

Fæstebrev fra Katholm fæsteprotokol.

Som eksempel på et fæstebrev vises her en afskrift af kontrakt mellem Katholm gods og fæster Niels Nielsen, Kastanielund, Aalsrode, dateret 20. august 1851:

Ungkarl Niels Nielsen, Aalsrode - fra Hiersholm - en Gaard som Lars Terkildsens under 24 Marts d a er meddelt Fæsteløvte, og som Terkild Laursens Enke sidst havde i fæste. Hk 5 td 1 3/4 alb. Indf 100 rbd. Til Terkild Laursens Enke er han pligtig at svare aarlig Aftægt 2 td Rug 4 skp Byggryn 4 skp Malt 3 skp Bygmeel 1 lp Flæsk skp Boghvedegryn og 8 Læs Tørv, som han leverer paa Anfordring, Foder og Græsning til en Koe og 2 Faaer, og hvilken Aftægt fremdeles skal vedblive at hefde paa Gaarden hendes Livstid, Fæsteren skal tillige være pligtig at indrette en Beboelsesleilighed til Enken paa Gaarden. Den Hestebesætning Fæsteren har at stille, skal i alle Maader være forsvarlig og fuldkommen tilstrækkelig til Gaardens drivt, og han har ved Synsforretningen at stille 4 Heste, nemlig 1 Hest som ikke maa være over 8 Aar, 1 Do ikke over 10 Aar, 1 Do ikke over 12 Aar og 1 Do ikke over 14 Aar. - Endvidere stiller han 2 forsvarlige Vogne, 2 gode Svingplove, 2 Jernharver og 2 Sæt Seletøi. 20 August 1851.

Synsforretning ved overdragelse af fæste.

Når en fæsteaftale skulle overgå fra far til søn eller en anden person, skulle der foretages en syns- og taksationsforretning. Et eksempel på en sådan gives her, og skiftet sker i året 1810 mellem Anders Bend, Ålsrode, og hans søn, Søren Andersen. Anders Bend, Bakkegaarden, havde haft fæste på gården siden 1768.

Torbiørn Torbiørnsen

Birkedommer og Skriwer i Høegholms og Katholms Birker.

Giør witterligt: At Aar 1810 Torsdagen den 1 Nowbr blew Katholms Birketingsret Betroet af mig som Dommer og Skriwer 1810 i Owerwærelse af 4 Hørere Søren Skriwer, Jens Skriwer, Jens Smed og Niels Jørgensen. - Hwor da for Retten mødte Sognefoged Jens Andersen og Gaardmand Mikkel Krarup begge boende i Fuglsang, under Hessel Gods som fremlagde en Syns og Taxations Forretning afholdt den 20de October sidstleeden ower Anders Bends fratraadte Gaard i Aalsrode til Owerlewering til nye Fæster Søren Andersen, hwilken Forretning Synsmændene Begiærede at afhielme paa Lowbefalet Maade og derfor fremlagde Forretningen som war underskrewet, med

wedkommendes Biefald, og blew derfor af Retten modtaget, af Synsmændene afhielmet og Godseieren paa Begiering tilstædt Lowlig Beskrewen.

Synsmændene fremstoed for Retten og aflagde deres Eed paa Lowbefalet Maade at de hafde afholdt den fremlagde Forretning efter Samwittighed og Bedste Skiønnende hworefter de Blewe dimitterede. –

Synsmændene erklærede at hawe faaet deres Betaling. -

Forretningen Lyder saaledes. -

Aar 1810 den 29de October, indfandt wi twende underskrewne Mænd, Sognefoged Jens Andersen og Gaardmand Mikkel Krarup af Fuglsang Bye Hessel Gods os, ifølge Rettens udmeldelse af 25de dennes i Aalsrode Bye Katholm Gods, for at foretage en Lowlig Syns og Taxations Forretning ower den Gaard i bemeldte Bye som sidst Beboedes af Anders Bend tilligemed dens Besætning og Gaardsredskaber, for derefter at owerleweres til den nye Fæster Søren Andersen, som wed Forretningen war nærwærende. Paa Godseierens Wegne war owerwærende Forwalteren wed Katholm N. Jørgensen. -

Wi foretog da først Besigtelse ower Gaardens Bygninger, og Befandt

1

Waaningshuuset:

Beliggende norden i Gaarden 11 Fag, Eege Undertømmer, Eege Owertømmer, klinede Wægge.

derpaa befandtes følgende Mangel:

1 Trawe Langhalm 10 rd

2

Et Huus Westen i Gaarden 10 Fag indrettet til Huusstue, Faarestie Tørwehuus og Port, derpaa mangler 2 Trawer Langhalm 2 rd

3

Et do i samme Linie, Bestaaende af 6 Fag, eege Undertømmer, forskiellig Slags Owertømmer, Klinede Wægge og Straaetag, indrettet til Stald, derpaa mangler, 10 Trawe Langhalm 10 rd

4

Laden Sønden i Gaarden, 13 Fag Bygt af samme Slags Materialer, som forestaaende, derpaa mangler:

4 Trawe Langhalm 4 rd

4 Al Remstk 1 rd

5

Den østre Rad 13 Fag indrettet til Koehuus, Huggehuus, Tørwehuus; Bygget af samme Slags Materialer som forestaaende, derpaa mangler:

4 Trawer Langhalm 4 rd

15 Alen Remstk 5 rd

-----

36 rd

6

Bæsterne wurderede wi saaledes:

1 sort hoppe 4 Aar 60 rd, 1 Bruun do 9 Aar 50 rd, 1 sort Hoppe 10 Aar 50 rd, 1 graae 3 Aar uskaaren Hest 45 rd, 1 graae Hoppe 13 Aar 40 rd, 1 rød blisset Hoppe 13 Aar 40 rd, 1 Bruun Mærføl 12 rd.

7

Gaardsredskaberne

1 Beslagen Wogn med Reishænger 32 rd, 1 Træ Wogn med Hængstoele 18 rd, 1 do 17 rd, 1 do 14 rd. 1 Jern Ploug med Behør 10 rd, 1 Træ Bagploug med Jern 4 rd, 1 heel Jern Harwe 3 rd, 1 Træ Harwe 1 rd 1 mk, 1 do 1 rd 1 mk, 1 Slæde 2 rd, 2 Hiulbørre 1 rd 2 mk. Drættetøyt til 6 Bæster 10 rd, Leeder, Læsmed?, for - Bag - og Krog Reeb til 3 Wogne 15 rd, 3 Jern Forke 1 rd 3 mk, 4 Riwer 4 mk, 1 Hølee og 2 gl Ærte Leer 4 rd, 1 Mej og Slaaedrag 3 mk 8 sk, 1 Slibesteen med Behør 2 rd, 1 Sædeløb 4 mk, 4 Korn Sække 9 rd, 1/2 part i en Skowsauge med Jens Pedersen Skriwer 1 rd 2 mk, 1 Buesauge 4 mk 1 Skowøxe 1 rd 3 mk, 1 Haandøxe 1 rd 2 mk, 1 Jern Wægge 4 mk, 2 Nawre og et Spegeboer 1 rd, 1 Baandkniw 2 mk, Hammer og Tange 4 mk, 1 Hugstoel og Tællestoel 5 mk, 1 Hakkelsekiste med Kniw 2 rd 3 mk, 2 Solde 4 mk 3 Grebe og 2 Skowle 1 rd 8 sk, 1 Graw Spade 3 mk, 1 Stikspade og en Skiærspade 1 rd 1 mk, 1 Jern Haandstæng? 1 rd, 1 Nydder 8 sk, 1 Tagstige 3 mk 1 Loftstige 1 mk, 1 Haandqwærn 1 rd 3 mk, 1 Jern Gryde 1 rd 4 mk, 2 Brygkar 3 rd 3 mk, 1 Ballie 1 rd, 2 Stripper 1 rd, 1 Kierne med Behør 4 mk 1 Solde 2 mk, 1 Øltønde 1 rd, 1 Øltragt 2 mk, 1 Ølkande 1 mk 8 sk.

8

Endwidere fandt wi det i sidste Høst, indawlede Korn at wære tilstrækkelig saawel til Føde og Sædekorn, og de Korn Afgiwter som swares af Hartkorn.

Saaledes hawe wi afholdt denne Forretning og skiønner wi, at det Beskrewne som forefandtes i Gaarden er tilstrækkelig til Gaardens og Howeriets Drift de wi til næste Ting med wor Eed wil Bekræfte. -

Datum ut Supra

Paa Godseierens Wegne Jørgensen   Jens Andersen. Mikkell Krarup.

Søren Andersen

Saaledes udstædes dette Tingswidne under min Haand og Segl.   Petersborg den 8de Nowembr 1810.

Torbiørnsen.

Gebyhret er betalt med	4 mk	
forhøjelse		8 sk
		-----
	4 mk	8 sk

skriwer fire Mark og Aatte Skilling.

Torbiørnsen

Kildemateriale:

”Grenaa og Omegn før og nu” årgang 1983 og 1987.

Afskrift fra fæsteprotokol ved Kurt Kermit Nielsen, Århus.

Diverse avisartikler.

Aalsrode Skole

Skoleforholdene i Ålsø Sogn
ved Aksel Nielsen

Med skoleforordningen af 23/1 1739 blev der lagt op til at gennemføre almindelig skolegang på landet og hæve landsbyskolens undervisning til et forsvarligt niveau. Forsøget mislykkedes dog delvist, da det ved offentlig forordning af 29/4 1740 overlodes til lodsejerne selv at bestemme, hvorledes forordningens bestemmelser skulle føres ud i livet. Mange af kravene i forordningen af 1739 blev da også først gennemført, efter at denne lov var afløst af en ny stor skolelov, ”Anordningen for Almueskolevæsenet paa Landet”, af 29/7 1814, hvorved det grundlag, som vor tids folkeskoler hviler på, blev skabt.

Ca. 1910

Skoleforholdene i Ålsø sogn har også været til debat omkring 1739. I en indberetning fra sognepræst Steenstrup til biskoppen i 1739 fremgår det, at han anbefaler degnen i Ålsø – da han er en *studert* person og fører et *uforargerligt* levned – til at forestå undervisningen der, men der påpeges, at det er ønskeligt, at der bygges fire fag til degneboligen, da der ellers bliver for lidt plads til at undervise i. Om Aalsrode skriver han, at

da det er sognets største by, og den ligger langt fra Ålsø, anbefaler han, at der indrettes en skole der.

Det ser ud til, at der igennem flere år har været debat om skoleforholdene i sognet, inden der blev bygget skoler. Som tidligere nævnt havde Steenstrup som stedlig sognepræst i 1739 givet indberetning til biskoppen over skoleforholdene i sognet. Allerede i 1737 foreligger der en indberetning, som er givet af flere lodsejere i Ålsø sogn, birchefoged ved Katholm Birch og sognepræsten til stiftamtmanden og biskoppen i en skrivelse af 24. april. Skrivelsen anbefaler, at der til degneboligen i Ålsø tilbygges fire fag, og at der på grund af degnens flittige arbejde forventes et tillæg til ham af hans Majestæt.

Om Aalsrode står der følgende: ”Og at en anden Skole vorder opbygget i Aalsrode Bye, som er den største Bye og langt fra de andre beliggende, hvortil behøves et seks Fags Hus, hvilken Sag velbaarne Hr. General Major Rosenørn, som Kirkens Patron og Byens Ejer har tilbudt sig at opføre, og forsyne med en vel oplyst Skoleholder, som er her i Sognet, og venter allernaadigst Tillæg og Levebrød, udbeder os her paa hans Majestæts allernaadigste Confirmation.”

Den 24. april 1741 var der i Feldballe kirke forsamlet en del personer bestående af godsejere, proprietærer, lodsejere eller deres fuldmægtige og præsterne fra Søndre Herred for at tilrettelægge skoleordninger for sognene i herredet. Der er altså gået fire år, siden man besluttede at oprette skoler i Ålsø og Aalsrode, men tilsyneladende er der her i 1741 endnu intet sket. På mødet besluttet det, at der i Ålsø indrettes en skole for Ålsø, Fuglsang og Højbjerg, som af degnen betjenes, og hvortil disse byers ungdom *bequem* kan søge.

I Aalsrode skulle der indrettes et skolehus bestående af otte fag, og ejeren af Katholm skulle ansætte en duelig lærer. I denne skole skulle der kun holdes skole fra Mikkelsdag (29/9) til Valborgsdag (1/5), resten af tiden skulle børnene søge skolen i Ålsø, og beboerne i Aalsrode skulle i denne tid afgive et kvantum korn til degnen i Ålsø.

Disse skoleplaner for Aalsrode ser ikke ud til at være realiseret samtidig med Ålsøs. I en indberetning fra sognepræst Steenstrup i 1743 fremgår det, at der på dette tidspunkt er opført tilbygning på fire fag til skole i Ålsø, men Aalsrode nævnes ikke. Selvom Aalsrode som nævnt er sognets største by, ser det ud til, at skoleplanerne først er ført ud i livet i Ålsø, hvilket formentlig skyldes, at sognets kirke ligger i byen, og degnen er boende i Ålsø.

Ålsrode gamle skole 2006

Hvornår skolen i Aalsrode er etableret, er det ikke muligt at sige med sikkerhed, men ifølge en optegnelse i skolekommissions-protokollen for Aalsrode skole har børnene indtil 1760 søgt skolen i Ålsø. Ud af dette må man formode, at der omkring dette tidspunkt er blevet opført skole i Aalsrode, men det har ikke været muligt at få det bekræftet fra skriftlig kilde.

Kilderne er desværre også modstridende, idet sognepræst J. Buch i 1735 indberetter til øvrigheden, at der i Ålsø sogn findes to skoler, en i Højbjerg og en i Aalsrode, hvor han samtidig sætter navne på skoleholderne. Det fremgår af indberetningen, at Katholms ejer, Poul Rosenørn, vedligeholder skolerne, og at skolerne er funderede af den forrige ejer, som var gehejmeråd Palle Krag, som døde 1723. Ud af dette kan man skønne, at skolerne har eksisteret i en årrække.

I indberetningen fra Steenstrup fra 1739 skriver han, at der ikke tidligere har været funderede skoler i sognene, kun efter lovens talemåde ”poge skoler”. Navnet poge skole har i 1700-tallet været brugt om visse private forberedelsesskoler – samt om skoler, der holdtes af en dertil uberettiget. Senere fik navnet en anden betydning, det blev blandt andet brugt som beskrivelse af forskoler. Om det har været sådanne skoler, Buch omtaler i 1735, fremgår ikke, men en eller anden form for undervisning har tilsyneladende fundet sted i Aalsrode før skoleforordningen af 1739.

Bygning af skole i Aalsrode

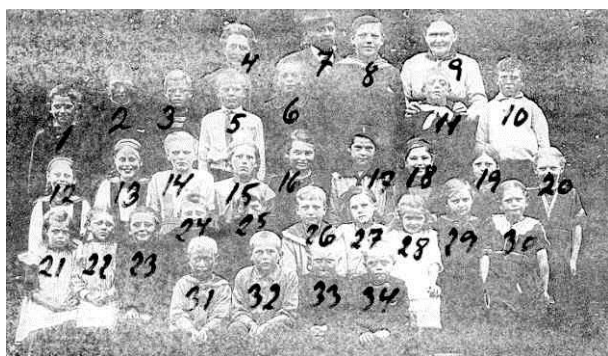
Vi skal helt frem til 1854, før der forekommer noget konkret om skoleforholdene i Aalsrode. I dette år udarbejdes der overslag over opførelse af en 12 fag ny skolebygning, og prisen er beregnet til 145 rigsdaler. Den 13/6 1854 blev der afholdt licitation, og arbejdet blev overdraget til tømrer J. Jensen Graabech af Voldby. Byggeriet skulle stå færdigt 1. september samme år.

Af optegnelser fremgår det, at der allerede i 1862 igen har været byggeaktivitet ved Aalsrode skole. Af overslaget fremgår det, at det må have været en tilbygning. I udbudsmaterialet er anført en post vedrørende lofter og gulve i fem fag, så det må formodes, at udvidelsen har andraget det nævnte antal fag. Overslaget over det samlede arbejde lød på 326 RD. Udvidelsen er taget i brug som skolestue, hvorefter den gamle skolestue blev inddraget til vognport og tørvehus.

I 1888 vedtager sognerådet, at den til lærerembedet i Aalsrode hørende lejlighed omdannes, udvides og istandsættes efter tegning og overslag fra Andreas Andersen, Aalsrode, og samme år bliver der lagt tegl på Aalsrode skoles tag.

Skolebillede fra Aalsrode Skole 1917

SKOLEBILLEDE FRA ÅLSRODE SKOLE 1917.

Nr.:	Navn:	Daværende adresse:	Bemærkninger:
1	Anker Petersen (Konge)	Ålsrode	
2	Søren ?	Ålsrode	"Bakkegården"
3	Jacob Andersen	Ålsrode	
4	Anna Villadsen	Ålsrode	Lærerinde
5	Knud Nielsen	Ålsrode	"Skovlyst"
6	Søren ?	Ålsrodevej 42	Broder til nr. 22 og 28
7	Lærer Hillgaard	Ålsrode	
8	Georg Plesner	Ålsrodevej 77	Skomager
9	Anna Hillgaard	Ålsrode	Gift med lærer Hillg.
10	Hans Chr. Kvist Jensen	Ålsrode kær	
11	Gunnar Hillgaard	Ålsrode	Søn af lærer Hillgaard
12	Inger Andersen	Ålsrode	"Bakkegården"
13	Karen Marg. Andersen	Ålsrode	"Bakkegården"
14	Minna Sørensen (Kejser)	Ålsrode	Søster til nr. 20
15	Petrea Svidt	Ålsrode	Søster til nr. 32
16	Karen Kjeidsen	Ålsrodevej 20	Fattiggården
17	Petrea Nielsen	Ålsrode	Tomkærhuset
18	Alfrida Christensen	Ålsrodevej 63	Gift Harnæs
19	Inger Bruhn	Bakken 10, Ålsrode	
20	Johanne Sørensen (Kejser)	Ålsrode	Søster til nr. 14
21	Dagny Andersen	Ålsrodevej 103	Gift m. Henry Nielsen
22	? ?	Ålsrodevej 42	Søster til nr. 6 og 28
23	Kaj Hillgaard	Ålsrode	Søn af lærer Hillgaard
24	Richard Hansen	?	Søn af smed på Kath.
25	Anders Nielsen	Ålsrode	Tomkærhuset
26	Arne Jensen	Ålsrode	Søn af brugsuddeleren
27	Ingefred ? (Ostenfeld)	Ålsrode	
28	? ?	Ålsrodevej 42	Søster til nr. 6 og 22
29	Nina Jensen	Ålsrodevej 46	
30	? ?	?	
31	Tage Jensen	Ålsrode	Broder til nr. 26
32	Holger Svidt	Ålsrode	Broder til nr. 15
33	? ?	?	
34	Søren Drejer Nielsen	Ålsrode	

Oprettelse af andenlærerembede i Aalsrode

I henhold til lov af 8. marts 1856 skulle der, når elevtallet oversteg 100, oprettes en ny skole eller indrettes en ny skolestue. I 1867 var der i Ålsø sogn to skoler, en i Ålsø med 107 børn og en i Aalsrode med 95 børn. Dette medførte en livlig debat i sognerådet. Man drøftede oprettelse af en ny skole på Hessels jord, og man drøftede også ansættelse af en andenlærer i Ålsø, men var klar over, at på grund af børneantallet i Aalsrode skulle der også snart oprettes et embede der.

I en skrivelse til skoledirektionen skriver sognerådet, at de mener, børneantallet vil gå frem i Aalsrode, men tilbage i Ålsø. Hvis man derfor, efter at have indrettet ny skolestue i Ålsø, også skulle

oprette en i Aalsrode, ville kommunen blive stærkt bebyrdet. Kommunen foreslår derfor, at man nøjes med at indrette en skolestue i Aalsrode, og så henlægger Højbjerg by fra Ålsø skoledistrikt til Aalsrode. I Højbjerg by var der 43 skolesøgende børn. Den af kommunen foreslåede løsning blev derefter vedtaget af skoledirektionen. Der blev herefter bygget en tilbygning på syv fag, hvilket drejede sig om 17½ alen, ved skolens nordre gavl. Til at varetage embedet antog man seminarist Jens Sørensen fra 1. november 1868.

Eksempel på lærerløn

Lærerlønninger bestod tidligere mest af naturalier, nannest, offer og accidenser. Offer er en gammel betegnelse for ydelser til præst og degn ved højtiderne og for udførelse af kirkelige handlinger. Offerydelse kan spores tilbage til middelalderen, idet det er omtalt i kirkeordinansen af 1539, som blev indført efter reformationens indførelse. Accidenser er biindtægter, som f.eks. udstedelse af attester m.m. I 1850 bortfalder nannest (gæs, ænder og andre småfornødenheder) og bidrag af husmænd og tjenestefolk, således at det hovedsageligt bliver gårdene, der skal udrede disse ting.

I 1868 er førstelærerens årsløn ved Aalsrode skole følgende - med naturalier m.m. omregnet til penge:

	Daler:	Mark:	Skilling:
3 Tdr. Rug	56	0	0
35 Tdr. Byg	221	4	0
Nannest m.m.	14	4	15
Kirkesangerløn	10	0	0
26 Læs Tørv	79	2	0
Skolepenge	49	0	0
Ialt:	<u>430</u>	<u>4</u>	<u>15</u>

Derudover bestod lønnen af 128 lispund (1 lispund – 8 kg.) høg og 192 lispund halm.

Debat om skoledistrikter og nye skoler

Op til år 1900 var der en stærk debat om flytning af skoledistrikter og etablering af nye skoler, så andenlærerembedet i Aalsrode kunne blive nedlagt. Især Højbjerg pressede på for at få oprettet skole i byen. I 1876 søger beboerne i Højbjerg Kirke- og Undervisningsministeriet om tilladelse til at oprette skole i byen og nedlægge andenlærerembedet i Aalsrode, men får afslag. I årene fremover er der stadigvæk stærk debat om skoleforholdene i sognet, og Højbjerg er flere gange inde i billedet med hensyn til oprettelse af skole. I år 1900 vedtager sognerådet at bygge nye skoler i Højbjerg og Fuglsang, men ændrer efter kort tid planen, så der i stedet for Højbjerg bygges ny forskole i Ålsø, og ny skole i Fuglsang.

Der er nu ro om skoleforholdene i kommunen i en lang årrække, men i januar 1942 forelå der forslag til ny skoleordning i Ålsø-Hoed Kommune. Den 23/4 1942 blev det vedtaget at bygge nye skoler i Aalsrode og Ålsø, henholdsvis nord for Aalsrode på Nicolaisens mark (hjørnet af Kejsegårdsvej/Aalsrodevej), og på Rasmus Petersens mark øst for Ålsø. Der blev lavet tegninger, og overslaget for Aalsrode Skole lød på 170.000 kr., men byggeriet blev ikke igangsat på grund af krigstid.

I 1952 begyndte man igen at røre på sig med hensyn til skoleordningen i kommunen og bygning af ny skole. Mange planer blev vendt og drejet i de følgende år, inden endemålet ”Mølleskolen” blev en realitet. Skolen ligger på Aalsrodevej 3 og blev bygget som forbundsskole af Ålsø-Hoed og Vejlbjby-Homå Kommuner, som sluttede sig sammen i 1962 til Ålsø-Vejlbjby Kommune. Skolen blev taget i brug i 1960 med førstelærer Rudolf Simonsen, Vejlbjby, som skoleinspektør. I 1962 sælger Ålsø Vejlbjby Kommune Aalsrode Skole for 25.800 kr., og godt 200 års virke for Aalsrode Skole var definitivt slut.

Kildemateriale:

Beretning om Aalsrode Skole (forefindes på lokalarkivet) udarbejdet 1999 på grundlag af:

Sognerådsprotokol for Ålsø Hoed Kommune.

Skolekommissionsprotokol 1871 – 1959 for Aalsrode Skole.

Diverse akter fra Landsarkivet, Viborg.

Aalsrode Folkehøjskole

ved Aksel Nielsen

Folkehøjskolernes hjemland er Danmark, og deres ophavsmand er N. F. S. Grundtvig. Han udka-stede i 1830erne tanken om en bred folkelig og menneskelig dannelse på en ”folkelig højskole”, og dette tema gik da også igen på mange af de senere oprettede skoler. Den første, danske folke-højskole oprettedes 1844 i Rødding i Sønderjylland. Den var tænkt som en åndelig forpost for danskheden i Nordslesvig. Efter nederlaget i 1864 flyttede lærerne fra Rødding til det nærliggende Askov nord for Kongeå-grænsen. Denne skole voksede i løbet af få år til at blive Danmarks største og førende folkehøjskole, som blev hjemsted for en folkelig dannelse, der tiltrak og påvirkede mange af de bedste fra landbougdommen. Dog var der også folk fra andre kredse, der søgte sko-len.

De fleste danske folkehøjskoler har set hen til Askov som et sted, hvor de kunne hente inspiration, men deres egentlige forbillede blev nok så meget den skole, som Chr. Kold i 1851 havde begyndt i Ryslinge på Fyn. For Kold var hovedformålet med folkehøjskolen en folkelig dannelse i forening med en kristelig vækkelse i Grundtvigs ånd. Kolds og mange andre folkehøjskoler opstod i egne, hvor gudelig vækkelse med pietistisk præg havde gjort folk vågne.

Aalsrode Folkehøjskole oprettedes 1868 på initiativ af to unge mennesker fra Nørre Djurs. Den ene, Søren Udsen, studerede filosofi i København, men fik i studietiden plads som huslærer hos provst Ehlers Koch i Gjerrild, hvorfra han færdiggjorde studiet. Den anden hed Henrik Buhl og studerede teologi i København. Han var søn af Lars P. Buhl, præst i Karlby og Voldby sogne. Planen var, at Henrik efter endt studium skulle være faderens kapellan i præsteembedet, hvilket han dog frabad sig, og så vidt vides, gjorde han ikke sine studier færdige. Søren Udsen og Henrik Buhl lærte hinanden at kende, da Søren blev forlovet med Henriks søster, Marie Buhl, der var den yngste og eneste pige af en børneflokk på ni.

Henrik Buhl blev stærkt grebet af Søren Kierkegaards såkaldte kirkekamp i årene 1854-1855. Anledningen til den var, at en teologisk professor, H. Martensen, i en mindetale over afdøde biskop J.P. Mynster havde kaldt denne et ”sandhedsvidne”. Dette forargede Kierkegaard, som anklagede præsterne og kirkens ledende mænd for at være mere optaget af præstegerningen som et levebrød end at være kristne i dette ords oprindelige betydning. Det var ikke alene Henrik, der tilsluttede sig disse synspunkter. Han fik følgeskab af tre søskende, hvoraf den ene var Marie, og ad den vej blev Søren Udsen stærkt præget. De kierkegaardske synspunkter kom også til at præge undervisningen på den oprettede højskole.

Ud over et par annoncer findes der meget lidt skrevet stof om Aalsrode Folkehøjskole. Den meste viden er fra en lille erindringsbog med titlen ”Personlige Oplevelser”, som Søren Udsen udgav, da han var 70 år i 1912. Det vides heller ikke, hvorfor det blev i Aalsrode, at skolen startede. I Aals-rode var der på det tidspunkt et par meget fremsynede mænd, nemlig folketingsmand Chr. Bønløkke og amtsrådsmedlem Niels Nielsen. Disse navne var nævnt i annoncen om højskole som et par af dem, hvortil man kunne tilmelde sig. Man kunne forestille sig, at der forud har været en eller anden forbindelse mellem disse fremsynede gårdmænd og de to unge mennesker.

Ifølge annoncen skulle der være undervisning for unge karle fra november til maj, og derefter unge piger de tre påfølgende måneder. Betalingen var sat til tre RDL. for undervisning og otte RDL. for kost og logi hos læreren. Hvor skolen har været placeret, har det ikke været muligt at finde ud af, men formentlig i et stuehus til en af gårdene i Aalsrode, hvoraf nogle på det tidspunkt var flyttet uden for byen. Undervisningen startede 2. november 1868 med 14 elever, hvoraf de to kom fra Vendsyssel. En læge fra Nordjylland, formentlig Henrik Buhls bror Carl, som var praktiserende læge i Saltum, havde stillet to fripladser til rådighed. I januar 1869 annonceres der angående sommerophold for unge piger, hvor det kun oplyses, at der undervises i almindelige dannelsesfag og

håndarbejde. Det fremgår ikke, hvor stor tilslutning der har været. I august annoncerede man igen efter mandlige elever, men ifølge Søren Udsens erindringsbog var tilslutningen ikke overvældende. Kun syv elever meldte sig, og de fire var fra Saltum og altså hjulpet til et højskoleophold af lægen Carl Buhl.

I en omtale i Grenaa Avis fra august 1868 loves det, *at Skolen ikke vil have noget som helst Partiformaal, men kun arbejde paa sine Elevers Uddannelse til dygtige og selvstændige Mænd, der ikke tænke ringe om deres Stilling i Samfundet.* Der vil ved karlenes undervisning blive taget hensyn til den livsstilling, som flertallet af dem vil komme til at virke i, nemlig jordbruget. Ifølge avisen skulle der undervises i: dansk, historie, geografi, regning, skrivning, naturlære, jordbundslære, agerdyrkningslære og sang. I erindringsbogen har Søren Udsen formuleret det således, at skolen skulle ledes på etisk grundlag, uden tilslutning til noget politisk eller kirkeligt parti. De unge skulle ikke opdrages til politiske og kirkelige eftersnakkere. Det er ret tydeligt, at den kierkegaardske inspiration ligger bag disse formuleringer af skolens målsætning. I avisens omtale af undervisningsfag fremgår det også, at der ikke er nævnt fag, som tangerede religiøse og kirkelige emner, hvilket sammenlignet med andre højskoler var højst usædvanligt.

I april 1870 var der en annonce i Grenaa Avis, underskrevet af H. N. Buhl og S. N. Udsen, hvori de bekendtgør, at de bliver nødsaget til at stoppe deres virksomhed, da skolen har savnet den nødvendige tilslutning fra befolkningens side. Grunden til lukningen fremgår af annoncen, idet det var de kierkegaardske principper, man ikke har ønsket at fravige for at tilfredsstille beboernes ønsker.

Aalsrode Højskole eksisterede altså kun i 1½ år, og grunden er formentlig den, at skolen hurtigt mistede folkelig opbakning og derved også elevgrundlaget. Den kierkegaardske tankegang sagde ikke datiden ret meget og slet ikke i en landsby, der husede to personligheder som Chr. Bønløkke og Niels Nielsen, der repræsenterede datidens venstrefløj, som senere blev til partiet Venstre. Disse mænd havde formentlig hellere set en højskole, som blev drevet efter inspiration fra Grundtvig og Kold.

En mere udførlig artikel om Aalsrode Folkehøjskole findes i ”Grenaa og Omegn før og nu 2000”.

Aalsrode Brugsforening

ved Aksel Nielsen

I hele Europa bredte ideen om Kooperationen sig op gennem 1800-tallet, og i 1844 blev der i Rochdale i England dannet en forening, som kom til at danne forbilledet for de senere oprettede danske brugsforeninger. Den første blev oprettet i 1866 under navnet Thisted Arbejderforening med byens præst, H. C. Sonne, som initiativtager. De første år går udviklingen langsomt, i slutningen af 1870 er der kendskab til ca. 70 foreninger, hvoraf de 50 ligger på landet, men heraf kun 10 i Jylland.

I huset her begyndte den i 1885 reorganiserede Brugsforening for Aalsrode og Omegn med Juditte Bruun som uddeler, og den blev her til 1896. Huset eksisterer ikke mere, der er bygget nyt på stedet, Aalsrodevej 43. Kvinden ved døren er Karen Marie Nielsen.

I huset til venstre havde brugsen udsalgssted fra 1907 til 1939

Bønløkke havde kendskab til brugsforeningsbevægelsen via sit politiske arbejde i Rigsdagen, hvor man på det tidspunkt havde de store debatter om brugsforeningernes stilling til næringslovgivningen. Begge havde været med til at oprette en folkehøjskole i Aalsrode, der eksisterede fra 1868 til 1870, og hvor brugsforeningstanken måske er blevet diskuteret. Chr. Bønløkke står opført som nr. et på medlemslisten, så det må formodes, at han sammen med Niels Nielsen har været initiativtager til oprettelse af foreningen.

Brugsforeningsbevægelsen finder tidligt vej til Aalsrode, idet der allerede i 1870 stiftes en forening ved navn "Salgsforeningen 1870". I 1874 blev navnet ændret til "Aalsrode Forbrugsforening 1870". Der findes en forhandlingsprotokol, hvor medlemslisten er indført sammen med en fortegnelse over medlemmernes køb i 1874-75. Det fremgår også af protokollen, at foreningens stifter er Niels Nielsen, og uddeleren hedder Sejersen, som ifølge folketællingslisten er bødker.

En nærliggende grund til, at der på så tidligt et tidspunkt oprettes brugsforening i Aalsrode, kan være, at der på det tidspunkt fandtes to fremtrædende personligheder i byen. Niels Nielsen var meget aktiv inden for politik, og en oplyst mand med mange tillidshverv. Chr. Bøn-

I 1885 rekonstrueredes den gamle brugsforening - tilsyneladende efter en periodes inaktivitet. Igen er det Niels Nielsen, som er foregangsmand, og af de nye vedtægter fremgår det, at foreningens kapital dannes af aktier på fem kroner, hvoraf hvert medlem må tegne sig for mindst en. En undtagelse var enlige uden egen husholdning, som kunne blive medlemmer for et indskud på 25 øre.

Som uddeler antoges Juditte Bruun, som i en ung alder var blevet enke i 1877. Udsalget blev etableret i hendes og moderens hus (dengang beliggende på nuværende adresse, Aalsrodevej 43/45), og det første år androg omsætningen 15.000 kr., hvoraf der blev udbetalt 5 % i overskud. I 1895 opsagde Juditte Bruun stillingen, og 1896 købte foreningen et hus (Aalsrodevej 63) for 2.000 kr., og Jens Kjeldsen fra Ålsø blev ansat som uddeler. I 1897 blev der lavet kælder under det købte hus, og vaskehuset blev omdannet til kontorlokale. Uddeleren skulle sørge for disse forandringer formedelst en sum af 40 kr.

Forhandlingsprotokollens optegnelser viser, at bestyrelsen var tæt på foreningens daglige drift. I 1901 vedtog bestyrelsen, at de af dens medlemmer, som ikke mødte inden kl. otte om morgenen, når der skulle foretages vareoptælling, skulle betale en flaske cognac i bøde. Denne bestemmelse blev i 1909 suppleret med en vedtagelse om, at bestyrelsesmedlemmers udeblivelse fra møderne uden gyldig grund skulle straffes med en mulkt på 50 øre. Gyldigt fravær var sygdom eller meget dårligt vejr. Det indkomne beløb skulle anvendes til et gilde, så det var ikke alene det forretningsmæssige, der var tænkt på. Også den mere muntre side af tilværelsen blev der taget vare på.

I 1939 byggede Aalsrode Brugsforening denne bygning, og her på Aalsrodevej 57 var forretning til lukningen i 1983. Foto 2006

I 1906 opsagde uddeleren sin stilling, idet han og hustruen blev antaget som bestyrerpar på Ålsø Fattiggård. I 1907 solgte man brugsforeningsbygningen og købte Jens Kjeldsens ejendom (Aalsrodevej 39) med alt butiksinventar og tre kakkellovne. Der havde tidligere været høkerhandel på

stedet. Som ny uddeler antog man møllerkusk Anton Jensen fra Ålsø. Han blev efter 25 år opsagt af bestyrelsen, da han ikke formåede at stille en af bestyrelsen forlangt kaution.

I et interview med Frida Harnæs (findes på bånd på egnsarkivet) fra 1998 giver hun et indtryk af forholdene i butikken. Frida Harnæs var født i 1907 og opvokset i Aalsrode og kom derfor tit i brugsen som barn. Frida fortæller: ”Der var stengulv i butikken, og så var der en lang bænk, vi kunne sidde på, når vi skulle vente. Det tog jo sin tid dengang, alt skulle vejes af. Det var jo kun et lille lokale i et hus, som også skulle rumme uddelerparret med deres elleve børn”.

Som ny uddeler valgtes O. Rasmussen fra Karlby Brugsforening, men efter kun to år blev han uddeler i en større forening, og H. Heitmann blev valgt som hans efterfølger. Heitmann var uddeler i 39 år indtil 1974, og med ham som leder kom Aalsrode Brugsforening ind i en god og rolig udvikling. I 1939 var de daværende lokaler ved at blive for trange, og der blev købt grund på ”Smedetoften” (Aalsrodevej 57), hvor der blev bygget ny butik med tilhørende beboelse, og hvor foreningen havde til huse indtil lukningen.

Da Heitmann fratrådte på grund af alder, antog man uddelerparret Karen og Gunnar Borup, Begtrup Vig, men på grund af Gunnar Borups sygdom måtte de opsige pladsen med udgangen af 1981. Herefter antog man Steen Jensen, som var uddeler i to år, indtil generalforsamlingen i 1983 vedtog at opløse foreningen. En epoke på 113 år var slut for Aalsrode Brugsforening. Der blev i nogle år drevet købmandsforretning fra stedet, hvorefter lokalerne blev lavet om til beboelse.

En mere udførlig artikel om Aalsrode Brugsforening findes i: ”Grenaa og Omegn før og nu 1997”.

Aalsrode Andelsmejeri

ved Aksel Nielsen

Det første andelsmejeri i Danmark.

I midten af 1800-tallet var landbruget i fuld gang med en omlægning fra kornavl til husdyrproduktion, da kornpriserne var stærkt faldende. I England var efterspørgslen efter smør stærkt stigende, da den engelske landbrugsproduktion var faldet, fordi folk flyttede til byerne for at få del i industrieventyret. Det gav det danske landbrug basis for en stor produktion af smør, som på det tidspunkt hovedsageligt blev fremstillet på herregårdsmejerierne, "Hollænderierne", som de blev kaldt. De kunne imidlertid ikke blive ved med at klare efterspørgslen, og en del storkøbmænd stillede kapital til rådighed til oprettelse af fællesmejerier, hvor man kunne udnytte småbøndernes mindre mælkemængde. Omkring 1880 var der ca. 500 fællesmejerier, men konstruktionen var ikke til bøndernes fordel, det var købmændene, der blev favoriseret.

Sandsynligvis bestyrelsesudflugt fra Grenaa Andelsmejeri

I 1882 blev verdens første fællesmejeri på andelsbasis oprettet i Hjedding i Vestjylland. En gruppe bønder i Ølgod havde igennem en række møder fundet ud af, at de ved at gå sammen kunne rationalisere mejeridriften og i fællesskab få råd til at købe moderne produktionsudstyr samt ansætte fagfolk til driften. Det betød, at der kunne leveres produkter af

ensartet og bedre kvalitet, som kunne afsættes til højere priser.

Der blev udarbejdet vedtægter, som kom til at danne skole for de fleste senere oprettede mejerier. Alle andelshavere havde en stemme, man stemte altså efter hoveder - og ikke "høveder." Bønderne forpligtede sig ved medlemskab til at levere mælken til mejeriet og fik del i overskuddet (gjaldt også eventuelt underskud) i forhold til, hvor meget mælk de hver især havde indvejet. Andelstanken bredte sig, og omkring år 1900 var der mere end 1000 andelsmejerier. Danmark blev derigennem foregangsland inden for andelsbevægelsen.

Oprettelse af Aalsrode Andelsmejeri

Som et af de første på Djursland oprettedes Aalsrode Andelsmejeri i 1890, og blandt initiativtagerne var Niels Nielsen, som var en af datidens personligheder, der også havde været stærkt involveret i oprettelse af brugsforening, folkehøjskole og forsamlingshus i Aalsrode. Desværre har det ikke været muligt at finde mejeriets forhandlingsprotokol, så nedenstående oplysninger er hentet fra "Grenaa Folketidende" og "Danske Mejerier".

I Grenaa Folketidende den 20. oktober 1890 står følgende:

"Aalsrode Andelsmejeri er nu fuldført. Det har allerede virket i 8 Dage og har i den Tid vist, at det er indrettet paa en tilfredsstillende Maade. Det er beregnet paa 200-300 Køer."

Ved mejeriets 60 års jubilæum i 1950 er byggeregnskabet vist i avisen, og det viser følgende udgifter fra byggeriet 1890:

Murer	310,00 kr.
Dampskorsten	160,00 kr.
Snedker	339,00 kr.
Tømrer	152,00 kr.
Rydn. af træer og 1 grøft	3,00 kr.
Opsætning af stenmur	<u>5,00 kr.</u>
I alt	<u>969,00 kr.</u>

Ifølge ”Danske Mejerier” har der i forbindelse med mejeriet været et ishus, som kunne rumme 150 læs is, hvorfra blandt andet ostelageret blev afkølet. Mejeriet er ifølge ”Dansk Mejeristatistik” udvidet i 1897, 1917 og 1925 og ifølge avisen sidste gang i 1952.

Den første bestyrelse var: N. Nicolajsen (formand), Niels Nielsen, H. C. Andersen og P. Adamsen. Som tidligere nævnt var mejeriet beregnet på op til ca. 300 køer, men det ser ud til, at der er gået nogle år, inden man har nået dette antal, idet der det første år blev leveret ca. 380.000 kg. mælk, og først i 1910 når man op på 770.000 kg. I ”Danske Mejerier” fra 1917 oplyses, at der er 30 leverandører med 300 køer i alt, og mælkemængden andrager ca. 790.000 kg. Ud fra disse tal kan man konkludere, at antallet af leverandører og køer har været væsentligt mindre i starten. Smørproduktionen ser ud til at have været nogenlunde konstant, idet der fra starten og op til år 1915 er produceret godt 30.000 kg. om året, og derefter er der i de kommende år sket en stigning.

Det gamle Andelsmejeri Aalsrodevej 67 Foto 2006

Ifølge ”Dansk Mejeristatistik” fra 1932 kan følgende tal oplyses. Der var 27 leverandører med 362 køer, heraf fem med over 20 køer, tre med fire køer eller derunder. Den indvejede mælk androg (1929-30) ca. 1.130.000 kg., og smørproduktionen androg 46.662 kg. Deraf blev der solgt ca. 500 kg. hjemme, ca. 300 kg. i bysalg, resten gik til eksportforening. Ost produceres tilsyneladende ikke mere. Personalet androg i 1932: mejeribestyrer, en mejerist og til mejeriet var tilknyttet tre mælkekuske.

Jubilæer

Den 11. oktober 1940 kunne Aalsrode Andelsmejeri fejre 50 års jubilæum. Ifølge Grenaa Folketidende var flagene gået til tops i Aalsrode, og mælkevognene og mejeribygningen var smukt pyntet i efterårets mange farver. Kl. 9 var der frokost for mælkekuskene, og kl. 12 frokost for mejeriets bestyrelse med damer samt enkelte gæster i mejeribestyrerboligen. Den egentlige jubilæumsfest holdtes om aftenen i Aalsrode Forsamlingshus, hvor mejeriets andelshavere med damer samt nogle forhenværende andelshavere og forhenværende mejeribestyrere samledes om de festligt

dækkede borde, hvor der blev budt på kaffe og derefter vin og kransekage. Formanden, proprietær Bønløkke, Aalsrodegaard, bød velkommen og holdt festtalen. Mejeribestyrer Lassen gav en oversigt over, hvad der var arbejdet med i mejeriet gennem tiden. Forpagter Holger Petersen talte for damerne. Af andre, der havde ordet i aftenens løb, kan nævnes fhv. mejeribestyrer i Aalsrode

Bundgaard, Ryomgaard Andelsmejeri, branddirektør Pelle, Sdr. Mølle, proprietær Nicolajsen, Kejsegaarden og sognerådsformand P. Petersen, Aalsrode. Mellem talerne blev der sunget en del sange.

Den 1. november 1944 kunne mejeribestyrer Anton Lassen fejre 25 års jubilæum som mejeribestyrer i Aalsrode. Grenaa Folketidende skriver, at Lassen i de 25 år har vundet sig ikke alene leverandørernes, men også beboernes agtelse og venskab, og han har med stor flid og dygtighed drevet det lille mejeri på en sådan måde, at det fuldt ud har kunnet konkurrere med større mejerier. Ifølge avisen blev Lassens evner taget i brug på anden vis, idet han blev indvalgt i sognerådet og blev kasserer her. Jubilaren med familie blev af andelshaverne fejret ved en festlig sammenkomst i Aalsrode Forsamlingshus.

Onsdag den 11. oktober 1950 fejrer Aalsrode Andelsmejeri sit 60 års jubilæum ifølge Grenaa Folketidende. Jubilæet blev fejret med en middag på Hoed kro for andelshaverne. Ifølge avisen behandler mejeriet årligt omkring 1 mill. kg mælk. Det omtales, at der i mejeribestyrerboligen hænger en lang række udmærkelser for mejeriets produkter. Som mejeribestyrer fungerer på dette tidspunkt Arne Lassen, der fire år tidligere afløste sin far, Anton Lassen. Ved jubilæet bestod bestyrelsen af: Hans Petersen (formand), Holger Nielsen, Alfred Andersen, Karl Krogh og Robert Sloth.

Aalsrode Andelsmejeri nedlægges

Den 16. december 1952 omtaler Grenaa Folketidende, at Aalsrode Andelsmejeri er ved at være færdig med en større modernisering, der har stået på siden foråret. Mejeriet har bl.a. anskaffet et nyt pasteuriseringsapparat og en ny centrifuge. Bestyrelsen udtaler, at mejeriet nu er i stand til med de moderne maskiner at behandle mælken på den mest hensigtsmæssige måde, og man anser driften for sikret fremover.

Det kom dog hurtigt til at gå anderledes, end bestyrelsen havde forudset. Den 28. oktober 1955 kan man i Grenaa Folketidende læse, at mejeriet står foran nedlæggelse, da der er for lille mælkemængde til at klare udgifterne. Der var på dette tidspunkt ca. 20 leverandører tilbage, og den indvejede mælkemængde faldende, blandt andet på grund af tørken denne sommer. Andelshaverne havde længe drøftet en nedlæggelse af mejeriet, og da gælden var nedbragt til 11.000 kr., og mejeriet desuden ejede et hus, ville likvidationen kunne foregå uden tab. Man regnede med, at andelshaverne ville gå ind under Aalsø Mejeri.

Den 21. januar 1956 kan man i en notits i Grenaa Folketidende læse følgende:

” Aalsrode Andelsmejeri ophører med at behandle mælk 9. februar 1956. Aalsø Mejeri har efter aftale med Aalsrode Andelsmejeri lovet at modtage mælken.”

En 65 årig æra for Aalsrode Mejeri var slut.

Kildemateriale:

Avisartikler fra Grenaa Folketidende.

Danske Mejerier 1917.

Dansk Mejeristatistik 1932.

Aalsrode Forsamlingshus

ved Aksel Nielsen

Starten på forsamlingshuse i Danmark

I slutningen af 1800-tallet begyndte forsamlingshuse at skyde op over hele landet. Det første blev bygget i Aagaard ved Kolding i 1867. Efter Treårskrigen og nederlaget til tyskerne i 1864 voksede der en stor nationalfølelse frem i store kredse af befolkningen. Der dannedes skytteforeninger, hvis formål blandt andet officielt var at styrke landets forsvar. Foreningerne havde brug for lokaler til træning og våbenfærdighed, og dette var en væsentlig grund til oprettelse af forsamlingshuse i starten. Der kom dog hurtigt andre på banen, højskolerne blomstrede op, og elever derfra oprettede ungdoms-, foredrags- og gymnastikforeninger, og den folkelige bevægelse i Danmark tog en sådan fart efter midten af det 19. århundrede, at der opstod behov for bygninger og lokaler. I starten blev lokalerne hovedsageligt brugt til foredrag, politiske møder, gymnastik og folkedans, men i nyere tid benyttes de mest til selskabelige sammenkomster.

I starten blev der bygget forsamlingshuse, som var politisk betonedede, idet det var enten Venstre eller Højre, som stod for opførelsen, men senere blev hovedparten bygget af folk, der ikke havde nogen sag, der skulle fremmes, men bare ønskede at få et lokale, hvor de kunne samles. Fra Fyn findes en opgørelse over de første 27 huse, der blev bygget i perioden 1871 til 1900, som viser, at de i gennemsnit var brandforsikret for 3109 kr., som formentlig nogenlunde har svaret til deres byggesum. Fra samme tid kendes gulvarealet for 16 forsamlingshuse, som viser, at gennemsnittet var 328 kvadratalen (ca. 135 m²) – en meget beskedent bygning.

Aalsrode Forsamlingshus. Foto 2006

A/S ”Foreningen”

Under dette navn blev der i 1889 oprettet et forsamlingshus i Aalsrode. Den 14/3 1889 kan man i Grenaa Folketidende læse følgende: *Det paatænkes at oprette Forsamlingshus i Aalsrode By. Halvdelen af den projekterede Kapital er allerede tegnet, og man venter med det første at faa saa mange Aktier tegnede, saa Arbejdet kan blive paabegyndt. Det skal være ca. 15 Alen lang og 12 Alen bred.* Allerede 25/3 1889 ser det ud til, at tegningen er tilendebragt, idet der i Folketidende står

følgende: *Forsamlingshuset i Aalsrode er nu sikret. Arbejdet ved Opførelsen blev i gaar bortaktioneret for 1450 Kr. Det bliver 22 Alen lang, 12 Alen bred og 4 Alen fra Gulv til Loft.* Det kan tyde på, at der er tegnet flere aktier, end der var regnet med, da huset nu bliver 22 alen langt i stedet for førnævnte 15 alen. Det er dog stadigvæk en lille bygning på 264 kvadratalen, som ikke når op på tidligere nævnte gennemsnit på 328 kvadratalen.

Huset er opført på gadejord, som blev matrikuleret 1/7 1890. Ifølge realregister er der 20. marts 1893 tinglyst skøde på matrikel nr. 65 fra Niels Nielsen med flere lodsejere til A/S "Foreningen". Gadejord er betegnelse for den udyrkede jord, der før udskiftningen lå mellem gårdene i landsbyerne. Alle medlemmer af bylavet havde fælles ejendomsret til jorden og dermed lige ret til at udnytte den. Gadejorden måtte ikke bebygges uden særlig tilladelse fra bylavet; den brugtes f.eks. til tøjring af unge kreaturer, og blandt andet lå bysmedjen, som ejedes af gårdene, og gadekæret normalt på gadejord.

Det har ikke været muligt at finde oplysninger om forsamlingshusets første 55 år bortset fra en annonce i Grenaa Folketidende, hvor der 31/1 1912 indkaldes til generalforsamling 9/2 1912, hvor dagsordenen er udvidelse af forsamlingshuset. Et andet sted i denne bog har Bobby gengivet et interview i 1998 med Frida Harnes, og her kan man få et indtryk af, hvorledes huset så ud, og hvad det blev brugt til. Frida Harnes, født 1907, tilbragte sin ungdom i Aalsrode og deltog derfor i mange arrangementer i forsamlingshuset.

Aalsrode Borgerforening stiftes

Den 12. maj 1944 stiftedes Borgerforeningen for Aalsrode og Omegn med følgende formål ifølge forhandlingsprotokollen: *Foreningens Formaal er at varetage Byens og Omegnens Interesser. Foranstalte Møder og Sammenkomster i den Udstrækning, som skønnes passende for der igennem at knytte Medlemmerne nøjere sammen.* Til bestyrelse valgtes:

Aage Hansen	Aalsrode
Karl Krogh	Aalsrode mark
Kr. Frandsen	Aalsrode
Ehlers Allermann	Aalsrode
Aksel Jensen	Aalsrode

Borgerforeningen overtager forsamlingshuset

Den 30-8-1944 holdt Aalsrode Borgerforening og forsamlingshuset fælles bestyrelsesmøde, hvor det blev vedtaget at slutte de to foreninger sammen med virkning fra 1/1 1945. Bestyrelsen for borgerforeningen vedtog at låne et beløb til istandsættelse af forsamlingshuset. Det blev også vedtaget at få afholdsagitator, redaktør Larsen Ledet, Århus, til at holde et foredrag den 27. september. Desuden bestemtes at søge at få en kontrollør og opkræver ansat for foreningen. Man må formode, at det var kontingent til foreningen, der skulle opkræves. Referat af bestyrelsesmøde den 22. januar 1945 viser, at borgerforeningen pr. 1. januar har overtaget forsamlingshuset. På samme møde blev der underskrevet et lånedokument fra Andelsbanken, Grenaa, på 3.000,00 kr., som skulle bruges til den i 1944 udførte omforandring. Af referatet fremgik ligeledes, at Anton Jensen var ansat som kontrollør og opkræver.

Borgerforeningen blev først tinglyst som ejer 29. marts 1953, idet der var en tinglysning fra 1893, som skulle slettes. Ifølge Grenaa rets kendelse af 21/3 1953 var skødet fra 1893 blevet læst med anmærkning om, at sælgerne manglede tinglyst adkomst. I tidens løb ændredes navnet A/S Foreningen til A/S Aalsrode Forsamlingshus, uden at ændring blev foretaget i tingbogen.

Tyskerne rykker ind i forsamlingshuset

Fra 6. november 1944 til 27. marts 1945 blev forsamlingshuset beslaglagt af tysk militær. Efter sigende blev villaen beliggende på Aalsrodevej 40 også beslaglagt og skulle være brugt til

kommandocentral. Måske har det været et led i forbindelsen med opbygningen af bunkersanlægget ved Havknuden, hvad dog ikke kan dokumenteres. I leje modtog bestyrelsen 120,00 kr. pr. måned, og pengene blev udbetalt fra Nationalbanken. Da militæret var fraflyttet, måtte bestyrelsen foretage nødvendige reparationer.

Det var dog kun kort tid, huset var til rådighed for beboerne, for allerede den 20. april 1945 blev huset igen beslaglagt, denne gang til tyske flygtninge. Ifølge en opgørelse fra midten af maj 1945 var der på daværende tidspunkt 37 flygtninge i forsamlingshuset, så pladsen har været trang. I juli 1945 skriver formanden, Aage Hansen, til udvalget for indkvarteringserstatning og beklager sig over at skulle lægge lokaler til dette formål, da de lokale beboere har meget brug for huset. Der gik dog endnu nogle måneder med flygtninge, idet huset først blev frigivet 7. december 1945. Efter dette intermezzo trængte huset til en renovering, og der blev foretaget reparationer for ca. 1000 kr.

Forsamlingshuset efter krigen

Da flygtningene havde forladt Aalsrode, kunne forsamlingshuset komme ind i normal gænge. Man havde i årene derefter besøg af en masse foredragsholdere, hvoraf flere viste film. Senere blev der i huset spillet dilettant, og i flere år var der præmiestævne på programmet. Da fjernsynet holdt sit indtog, kneb det efterhånden med tilslutning til foredrag og film, hvorimod der igennem årene har været god tilslutning til dilettant, høstfest, bankospil og lignende, som da også er fortsat op til nutiden (2005). Den vigtigste indtjening for Aalsrode Forsamlingshus i dag er dog alle de private fester, der afholdes i huset. Uden disse ville det ikke løbe rundt økonomisk. Den 17. marts 1989 fejrede forsamlingshuset 100 års jubilæum med god tilslutning.

Ombygning af forsamlingshuset

Den 14. september 1950 vedtog generalforsamlingen at foretage en ombygning af forsamlingshuset. Der skulle optages et lån på 15.000 kr., som skulle løbe i 50 år. Tilbudet lød som følger: tømrer 8.000 kr., murer 5.500 kr., el 450 kr. og maler 1.000 kr. Den 13. december 1951 blev der foretaget indvielse af de nye lokaler.

I 1983 fandt der en større omforandring sted. Fra den gamle Grenaaal havde man købt bøgemarket til at lægge på gulvet. Der kom nyt tag, scene og nye lofter i sal og scene. På den modsatte side af vejen blev der anlagt parkeringsplads, og arbejdet udførtes af vognmand Svith, der som betaling skulle have tre års gratis medlemskab af foreningen. Pengene til omforandringer og anlæg af p-plads var fremkommet ved tilskud fra kommunen på 17-18.000,00 kr., og dels ved Aalsrode Brugsforenings lukning, hvor medlemmerne skænkede 1/3 af deres indestående driftskapital – nogle få stykker det hele - til Aalsrode Forsamlingshus.

Kildemateriale:

Forhandlingsprotokoller samt diverse skrivelser liggende på Grenaa Egnarkiv.

Aalsrode Gymnastikforening

ved Aksel Nielsen

Gymnastik fra oldtid til nutid i Danmark

Gymnastikkens udvikling går langt tilbage, ja helt tilbage til oldtiden. Gymnastiske og akrobatiske øvelser er kendt tilbage til egyptiske vægbilleder fra 3. årtusinde f. Kr. og fra græsk og romersk oldtid. Den antikke gymnastik var ikke identisk med den nutidige gymnastik, men i højere grad knyttet til idræt og kappestrid. Der var tale om alsidige øvelser, der trænede såvel krop som karakter. Ordet gymnastik stammer fra det græske ord gymnos, som betyder nøgen, og er altså øvelser, som udøverne udførte nøgne.

Etablering af gymnastik i Danmark tog for alvor fart i 1800-tallet. I 1805 blev gymnastik et tvungent indhold i den danske militæruddannelse. Som det første land i verden indførte Danmark med Almueskoleloven af 1814 gymnastik som fag. Faget var tiltænkt både drenge og piger, men blev dog i 1828 indskrænket til kun at være for drenge, først i 1903 blev det genindført for piger. Interessen og forståelsen for gymnastikkens nytte var dog beskeden hos den danske landbobefolkning og øgedes først, efterhånden som gymnastik vandt indpas i nye miljøer i midten af 1800-tallet.

Efter nederlaget til Prøjsen i 1864 oprettedes en masse skytteforeninger med det formål at få Sønderjylland tilbage til Danmark på et eller andet tidspunkt. Mange af disse foreninger tog gymnastik på programmet ud fra den teori, at de unge mennesker, som skulle betjene geværer, skulle være i god form.

I slutningen af 1800-tallet blev den folkelige gymnastik udbredt i Danmark. En svensker, Pehr Henrik Ling, havde sammensat et gymnastikprogram, som efterhånden vandt udbredelse, især i foreninger på landet og i højskolerne. I 1884 uddannede Vallekilde Højskole både mandlige og kvindelige delingsførere, som derefter kunne præsentere Lings gymnastik ude i foreningerne. Den svenske gymnastik forkastede løb, spring og hop og indførte i stedet armbøjninger, lændebøjninger og kropvridninger.

Omkring århundredskiftet blev der rundt omkring i landet oprettet mange gymnastikforeninger. En medvirkende grund har sikkert også været de mange forsamlingshuse, som oprettedes i disse år, så der blev mulighed for at træne indendørs om vinteren. I 1929 blev ”De danske Gymnastikforeninger” stiftet som landsorganisation. I 1948 var der indmeldt 1261 foreninger med 219.372 medlemmer, heraf 98.940 aktive over 14 år og 36.348 under 14 år.

To højskoler fik stor betydning for den videre udvikling af gymnastikken, Gymnastikhøjskolen i Ollerup og Snoghøj Gymnastik- og Folkehøjskole, der blev indviet i henholdsvis 1920 og 1925. Niels Bukh udviklede på Ollerup den svenske gymnastik inspireret af Elli Björkstén. Han tilføjede øvelserne mere bevægelse og tempo og kaldte sin gymnastik for primitiv gymnastik; denne supplerede han med makker- og springøvelser. Netop kombinationen af fritstående øvelser og makker- og springøvelser har siden fremstået som en særlig dansk specialitet. Hvor Ollerup både havde mandlige og kvindelige elever, var Snoghøj Gymnastik- og Folkehøjskole kun for kvinder. De to ledere, Anna Krogh (1893-1985) og Jørgine Abildgaard (1893-1962), vægtede sammenhængen mellem bevægelse og musik og mellem krop og ånd meget højt.

Aalsrode gymnastikforening stiftes

I Grenaa Folketidende fra den 30. oktober 1902 kan man læse, at der den 13. oktober 1902 er dannet en gymnastikforening i Aalsrode, som begynder sine øvelser den 5. november 1902 med gårdbestyrer Morten Hansen og lærerinde frk. Billesen som lærere. Beboerne i Aalsrode har, som på mange andre områder, været på forkant med udviklingen, idet det ser ud til, at det er en af de første gymnastikforeninger, der er dannet på Djursland.

Ungdomsforening stiftet i Aalsrode

Det ser i øvrigt ud til, at der på et tidligt tidspunkt er tænkt på ungdommens ve og vel, for den 12. april 1886 kan man i Grenaa Folketidende læse følgende:

”En Ungdomsforening er stiftet i Aalsrode af Byens og Omegnens frisindede Ungdom. Foreningens Formaal er ved Foredrag og Diskussion at hjælpe – særlig Ungdommen – til Forstaaelse af og Sans saavel for det ægte Menneskeliv som de borgerlige Samfundsforholds Ordning paa en saadan Maade, at Betingelserne for frit at kunne leve et Menneskeliv ere til Stede. Foreningen tæller allerede ca. 40 Medlemmer og holdt i Gaar sit første offentlige Foredragsmøde med Pastor Larsen fra Æbeltoft Højskole som Taler.

Efter Afsyngelsen af et Par Sange gik Pastor Larsen ud fra det første Vers i Sangen:

Min Mund og mit Hjærte

De gjorde en Pagt.”

Talen er aftrykt i sin helhed i avisen, men den er lidt vanskelig at give et kort resume af. Det har ikke været muligt at finde andre oplysninger om denne forening, som måske kan have været en forløber for gymnastikforeningen, der jo også havde foredrag på programmet.

Arbejdet i Aalsrode Gymnastikforening (Aalsrode Foredrags- og Gymnastikforening)

Foreningens aktiviteter - i de første år af foreningens historie - er det vanskeligt at skrive noget om, da der ikke findes materiale fra disse år. I regnskabsbogen er der dog indført en årsberetning for tiden 1/11 1915 – 31/7 1916, hvoraf foreningens aktiviteter fremgår. Jeg citerer fra protokollen:

”Gymnastikken har i Vinter gaaet ret udmærket for Pigerne under Ane Holm Møllers Ledelse. Der har gennemgaaende været en Snes Stk. hver Aften, i alt har 23 Piger deltaget i Gymnastikken.

For Karlens vedkommende har det ikke gaaet saa godt, skønt vi har haft en ret dygtig Leder i Lærer Christensen fra Djurslands Højskole. Der har deltaget 17 i Gymnastikken men sjældent mere end 6 a 7 Stk ad Gangen. Kun enkelte har mødt bestemt, og næsten alle de gamle dygtige Gymnaster har sagt Stop, nogle dog paa Grund af Indkaldelse.

Den anden December havde Foreningen en Theatertur til Aarhus, hvor vi saa Svend Rindaues populære Skuespil ”Fred paa Jorden”. Der var 46 Deltagere i Turen.

Den anden Februar havde vi en festlig Sammenkomst i Forsamlingshuset. Først læste Lærer Mostgaard op for os, derefter Kaffe og saa Leg til Kl. tolv. Der var mødt ikke saa faa og de fleste morede sig udmærket

Den tolvte Februar havde vi Bal med stor Tilslutning.

Den tyvende Februar havde vi et meget lidt besøgt Foredrag af fhv. Forstander paa Djurslands Højskole P. Hansen.

Søndag den 26 Marts afsluttedes Vinterens Gymnastik med en Opvisning i Forsamlingshuset. Desværre lykkedes det os ikke at faa saa mange af Karlene samlet, saa vi kunne holde en Opvisning med dem, men til Gengæld var der et udmærket Hold 20 Piger. De høstede svært Bifald for deres Præstationer. Efter Gymnastikken foreviste Pigerne nogle af vore smukkeste Sanglege, hvoraf enkelte gjorde særlig stor Lykke. Efter Opvisningen var der Bal.

Den halvaarlige Generalforsamling afholdtes den 28 April. Regnskabet oplæstes. Derefter valgtes to nye Bestyrelsesmedlemmer – Signe Nørregaard og Rikke Mikkelsen – i Stedet for Ane Holm Møller og Margrethe Rasmussen, der ikke ønskede Genvalg. Desuden vedtoges at afholde en samlet Udflugt til Amtsgymnastikfesten i Klausholm Have den 28 Maj. Bestyrelsen bestaar nu af følgende:

Signe Nørregaard, Damgaard.

Rikke Mikkelsen, Tolstrup.

Peter Andersen, Sdr. Homaa.

Johannes Mortensen, Tolstrup.

Peter Skiffard, Homaa – Formand.

Kristian Thylstrup, Glatved – Suppleant.

I forbindelse med ovenstående finder jeg det relevant at vise foreningens regnskab for samme periode, som viser de samlede indtægter og udgifter.

Regnskab for		Vinteren 1946-47	
Indtægt	14 72	Udgift	
Karvebeholdning	24 00	Et Lampeglas	0 25
Pigeens Kontingent	58 10	Apartamentsbet.	4 20 Bilag 1
Karlens Kontingent	163 30	Theaterbureau	165 27
Theaterbureau	23 14	Kontingent til skulet	8 50 Bilag 2
Jordlig Sammenkomst	85 48	Jordlig Sammenkomst	21 51
Bal	3 00	Mr. Holm-Hollers Vedsted	11 00
P. Hansens Foredrag	0 50	Bal	78 79
Overbid for Carlshausen	22 75	Apartamentsbet.	3 20 Bilag 3
Gymnastik	74 00	P. Hansens Foredrag	13 00
Bal	1 00	Apartamentsbet.	3 70 Bilag 4
Kontingent	0 75	Gymnastik og Bal	71 12
~~Karvebeholdning overført til næste år 16 22~~		Gymnastik og Bal	50 00 Bilag 5
		Papir og Porto	3 05
Balance	473 67	Reparation af Trækul	6 11 Bilag 6
		Reparation af Sælv	15 00
		Reparation af Ribben	
		Teaterbureau	2 84
		Karvebeholdning overført til næste år	16 22
		Balance	473 67

I regnskabet for året før ses det, at udgift til lampeglasser og petroleum er en post, der går igen ret så ofte. Mon det er karlenes spring, der har været årsag til de ødelagte glas? Kontingentet var på daværende tidspunkt 2,00 kr. for karle og 1,50 kr. for piger, så ovenstående indtægt i regnskabet svarer til 19 karle og 16 piger.

Ud over gymnastik foregik der også andet i foreningen. Af protokollen fremgår det, at foredrag har haft en fremtrædende rolle. Måske er det derfor, at navnet på forhandlingsprotokollen fra 1935 lyder på "Aalsrode Foredrags- og Gymnastikforening." Om navnet stammer fra oprettelsen, vides ikke, da der ikke findes forhandlingsprotokol fra de første år.

Af aktiviteter kan nævnes – med tekst fra protokol i kursiv:

- 6/10 1943 : Foredrag ved Provst Hillgaard. (*Meget slet besøgt*)
- 10/10 1943: Faneindvielse – *Pastor Jespersen, Aalsø, holdt Foredrag, talte for Gud og Fædreland og slog det første Søm i. Sogneraadformand Adam Bruun talte for Kongen og slog det andet Søm i. Ehlers Allermænd talte for Flaget og slog det tredje Søm i. Festen holdtes med fuldt Hus.*
- 22/2 1944 : Ringridning – *Bestemt at afholde Ringridning med Fest om Aftenen, hvortil de Ældre indbydes.*
- 29/12 1944: Julebal i Homaa Forsamlingshus med god Tilslutning. Aktiviteter i Aalsrode Forsamlingshus indstillet, da tyskerne har lagt Beslag paa Huset.
- 12/2 1945 : Ringridning – *Der deltog 40 Ryttere. Jørgen Andersen blev Konge og fik 1. Præmie. Jørgen Bønløkke 2. Præmie. Herdis Thomsen fik Præmie som den smukkeste pyntede Rytter. Om Aftenen Fest paa Aalsrodegaardens Kornmagasin. God Tilslutning.*
- 5/6 1945 : Ringridning i Katholm Skov med 55 Ryttere.
- 26/9 1945 : Kongefest sammen med Borgerforeningen, Kirkeligt Samfund og sognepræsten.
- 26/10 1945: Møde mellem ovennævnte – ville sammen holde en Række Foredrag og Oplæsningsaftener i Vinterens Løb.
- 5/5 1946: Fredsfest i Forsamlingshuset – Lærer Kvist, Egå, taler.
- 4/3 1946: Ringridning – 54 Ryttere. Konge blev Forvalter Steffensen, Hessel.
- 8-9/3 1958: Dilettant "Sofus skal Giftes".
- 2/12 1969: "Hvornår var det nu, det var?" Lokale folk deltog i legen. Endvidere pakkefest. 50 deltagere – 200 kr. i overskud.

Foreningen forsøgte også at skaffe penge på andre måder. Søndag den 12. maj 1957 indsamlede man, efter opfordring fra kommunen, gl. jern – i alt 1.580 kg. til en værdi af 699,70 kr.

Den 7.-8. december 1968 blev der indsamlet papir og jern for 1.041 kr. Indtægt ved medlemskontingent androg i 1958: 8 kr. for aktive medlemmer, 2,50 for passive under 25 år og 1,50 kr. for ældre passive og børn.

Håndbold vinder frem

I begyndelsen af 1930'erne fik håndbold for alvor sit gennembrud i Danmark, og i 1933 skabtes et fælles internationalt regelsæt, som svarer til spillets nuværende form. I begyndelsen var 11-mandsspil (markhåndbold) meget populært, men senere blev 7-mandsspillet dominerende – sikkert i forbindelse med de mange nye haller, der blev bygget.

Aalsrode Gymnastikforening tog også håndbold på programmet. I regnskabsbogen kan man se, at der den 6/8 1936 er indkøbt en håndbold til 15,00 kr. På samme tidspunkt er der en udgift på 2,00 kr. til dommer. Den 23/4 1939 er der igen købt en bold til 14,50 kr. Den 25/8 1940 har der været afholdt håndboldstævne og bal, som har givet et overskud på 148,60 kr. Den 19/5 1941 er udgift til en damebold på 29,75 kr. Hvor træning og kampe fandt sted, vides ikke, men det var almindeligt, at man skiftede plads år for år, idet man var afhængig af bønder, der ville leje marker ud.

Ingen piger i bestyrelsen!

På en generalforsamling den 4/4 1943 var der fra bestyrelsen fremsat forslag om, at der ingen piger kunne vælges til bestyrelsen. Dette forslag blev vedtaget, og det resulterede i, at et medlem, Anna Marie Jensen, som var på valg, måtte udtræde af bestyrelsen. Hvad grunden har været til denne beslutning, fremgår ikke, man kan kun gisne om, at bestyrelsen har haft et medlem, man gerne ville skille sig af med. Jeg har forespurgt et af de daværende bestyrelsesmedlemmer, Alfred Kjeldsen, Ålsø, om årsagen, men han kan ikke huske episoden. I de følgende år er der da også valgt piger ind igen, så det må have været en engangsforestilling.

Sammenslutning med Homaa Gymnastikforening

På et bestyrelsesmøde den 15/4 1959 bliver det foreslået at slå Aalsrode Gymnastikforening sammen med Homaa Gymnastikforening fra 1/5 1959. Dette skal sikkert ses i lyset af, at det kan knibe med at skaffe medlemmer, da der ikke findes så mange unge mennesker mere i landdistrikterne, da gårdene på grund af mekaniseringen har skåret kraftigt ned på medhjælp. På en generalforsamling i Aalsrode Forsamlingshus den 5. maj 1959, hvor Homaa Gymnastikforening deltog, blev det af de 30 fremmødte enstemmigt vedtaget at sammenslutte de to foreninger under navnet Aalsrode Homaa Idrætsforening.

Oplæg til sammenslutning med Enslev Gymnastikforening

Den 26/7 1967 er bestyrelsen inviteret til ekstraordinær generalforsamling i Enslev, som havde fem punkter på dagsordenen, der drejede sig om - 1: fortsætte uændret, 2: opløse foreningen, 3: fortsætte som medlem af R.A.G. og udmelde sig af J.H.F., 4: sammenslutning med Aalsrode Homaa Idrætsforening, 5: spille i Enslev om sommeren og i Aalsrode om vinteren. Det blev punkt 3, som blev vedtaget, men dette bevirkede, at der var otte spillere fra Enslev, som tilmeldte sig Aalsrode Homaa Idrætsforening.

Succes for Aalsrode Homaa Idrætsforening

Sammenslutningen skulle vise sig at blive en succes. Håndboldafdelingen i den nye klub gjorde sig i de kommende år meget stærkt gældende. Mølleskolen var bygget, og det blev et samlingssted for ungdommen, når der skulle trænes eller spilles kampe. I løbet af få år var både dame- og herreholdet placeret i danmarksserien, og ved talrige pokalstævner satte holdet sig i respekt, hvad samlingen af pokaler vidner om. Den 21/6 1964 var der sommerfest på Mølleskolen med 48 kampe fordelt på syv klubber. 400 mennesker deltog. Den 25/7 1967 sommerfest på Mølleskolen, hvor der

blev spillet 80 kampe på seks baner. Igen blev der solgt 400 billetter, og der blev et overskud på 721 kr.

Indsamling til ny hal

Klubbens bestyrelse var meget aktiv, og gennem lang tid samlede man underskrifter og tegnede beløb til en ny sportshal. Efter gentagne henvendelser til Grenaa-Hallens bestyrelse havde det ikke været muligt at opnå en eneste træningstime i hallen, så derfor forsøgte foreningen selv at rejse kapital til bygning af en hal. Der blev hurtigt givet tilsagn om 60.000 kr., men da det var en forudsætning, at hallen skulle bygges i forbindelse med Mølleskolen, strandede planen, da ingen var villige til at overlade foreningen en grund på favorable vilkår.

Sammenslutning med Trustrup Idrætsforening

Efter en række gode år for håndboldklubben kom der i slutningen af 60erne en nedtur for først damerne og senere herrerne. Grunden vides ikke, måske manglende træningstimer i Grenaa-Hallen – eller var det måske begejstringen, der manglede? I Aalsrode Homaa Idrætsforening begyndte man at diskutere eventuel sammenslutning, og Grenaa IF var en overgang inde i billedet. I april 1970 indledes forhandlinger om sammenslutning med Trustrup Idrætsforening, som ender med en vedtagelse den 16/7 1970. Navnet på den nye forening bliver Trustrup-Aalsrode Idrætsforening.

Denne beretning slutter her, og for dem, der ønsker at studere den videre udvikling, henvises til et jubilæumsskrift udgivet af Trustrup-Aalsrode Idrætsforening for tiden 1928 – 1988.

Kildemateriale: Avisartikler fra Grenaa Folketidende
Protokoller på Grenaa Egnarkiv

Socialdemokratisk Forening for Aalsrode og omegn

ved Aksel Nielsen

Socialdemokratiet i Danmark

I Danmark blev Socialdemokratiet stiftet i året 1871 under navnet ”Den Internationale Arbejderforening for Danmark”. Stifterne var: Louis Pio, Harald Brix og Paul Geleff. Partiet blev stiftet som en afdeling af ”Den Internationale Arbejderforening” med det formål at varetage den hastigt voksende arbejderklassens interesser. Partiet, der 1878 omorganiseredes som ”Socialdemokratisk Forbund”, fik et klarere program efter tysk socialdemokratisk forbillede og i nært samarbejde med fagforeningerne. De første to socialdemokratiske folketingsmænd indvalgte 1884. Efter 1900 voksede partiet hastigt. Fra 1920erne og indtil 1982 var det i de fleste tilfælde Socialdemokratiet, der dannede regering – enten alene eller som førende i en koalition.

Oprettelse af forening i Aalsrode

Den 25. februar 1894 blev ”Socialdemokratisk Forening for Aalsrode og Omegn” stiftet. Ifølge vedtægterne er foreningens formål: *ved alle lovlige Midler at virke for de socialdemokratiske Ideers Udbredelse og Anerkendelse, i henhold til Partiets Program at bidrage til Udryddelse af enhver Fordom og Overtro, at organisere Modstanden mod det omsiggribende Rigmandsvælde, at samle de fra Statsstyrelsen uretfærdigt udelukkede, og med Hensyn til politiske Rettigheder tilsidesatte til fælles Kamp for Udvidelsen af deres Rettigheder.*

Formaalet søges opnaaet saaledes, at Foreningen ved Afholdelse af Diskussionsmøder, Foredrag Oplæsning, Bladhold o.l. virker hen til Arbejdernes Oplysning, og i det hele taget ved en mundtlig og skriftlig Agitation arbejder hen mod de demokratiske Tankers Gennemførelse, samt ved at virke for Valg til Rigsdag og Kommune.

Kontingent til foreningen blev fastsat til 25 øre i kvartalet, og der skulle betales forud for et halvt år ad gangen. Hvis et medlem skyldte for mere end to kvartaler, betragtedes vedkommende som udtrådt af foreningen.

På foreningens første generalforsamling søndag den 25. februar 1894 valgtes følgende til bestyrelsen:

Thomas Sørensen Hougaard, formand.

Skomager H. P. Jensen, kasserer.

Rasmus Nielsen, næstformand.

Bagersvend L.H. Laursen, sekretær.

Niels Hansen, bestyrelsesmedlem.

Foreningens fane

Den 3. september 1899 vedtager generalforsamlingen at købe en fane, og på den næstfølgende generalforsamling vedtages det at yde ekstra kontingent på 50 øre til fanen.

I 1907 bestemmer generalforsamlingen, at fanen skal med til samtlige sommerfester i Grenaa, Pindstrup og Ebeltoft.

I 1914 vedtages det at sende fanen til Grenaa den 1. maj og agitere for god tilslutning, da det var 25 år siden, man begyndte at demonstrere for otte timers arbejdsdag.

I 1958 må der være gået møl i fanen, idet Aksel Pilgaard søger om indkøb af et møldræbende middel, hvilket bevilges.

Husagitation

Bestyrelsen har igennem årene gjort et stort arbejde for at skaffe medlemmer til foreningen, hvilket blandt andet er sket ved husagitation. I 1916 beslutter man at foretage en sådan, da medlemstallet er faldet til 22. Søndag formiddag den 22. juli 1923 har bestyrelsen atter været ude at agitere. En

husagitation i 1938 gav som resultat 61 nye medlemmer, så medlemstallet efterfølgende var 79 mænd og 32 kvinder. Ved en husagitation i 1947 tegnes der 13 nye medlemmer, og medlemstallet kommer op på 130 – det største nogensinde.

Foreningens arrangementer og aktiviteter iflg. forhandlingsprotokollen

Allerede ved foreningens generalforsamling 2. juli 1894 skiftes der formand, idet bagersvend L. H. Laursen vælges. På generalforsamlingen besluttedes det, at foreningen skulle give et bidrag på 5 øre om måneden for at holde de mænd skadesløse, som muligvis bliver valgt til sognerådet. Det ser dog ikke ud til, at pengene er brugt til formålet, idet det af et bestyrelsesmøde i 1909 – altså 15 år senere – fremgår, at der er modtaget en gave på 3,55 kr., som vedrører disse bidrag, da beløbet aldrig er anvendt.

I 1902 beslutter bestyrelsen at købe 100 pjecer til 50 øre med en indgående beskrivelse af militærudgifterne, da bestyrelsen mener, det vil være et godt agitationsmiddel for de socialistiske ideer.

I 1906 vedtager generalforsamlingen at afholde skovfest i Kejsers skov.

I 1908 er der forslag fra lærer Dahl om, at vedtægterne skal gennemgås, og et udvalg bliver nedsat, og ændringerne vedtages på en generalforsamling samme år. Blandt andet viser lovene nu, at kassereren ikke må ligge med indestående over 25 kr., beløb derover skal indsættes i pengeinstitut.

Ved generalforsamlingen i 1909 fremgår det, at medlemstallet er steget fra 11 til 26 medlemmer. Det vedtoges, at såvel formand som fanebærer skal have fri rejse med toget samt 3 kr. i diæter, når fanen skal på en længere tur. Halvårsregnskabet viser indtægt på 25,41 kr. og udgift på 19,62 kr. Den næste halvårsgeneralforsamling viser, at medlemsantallet er steget til 31, og der har været et overskud på 5,29 kr. Det blev vedtaget at arbejde sammen med fagforeningen og søge afholdt forskellige mindre møder i Logesalen (Bakken 7), Aalsrode, med foredrag og oplæsning, ligeledes enedes man om at afholde diskussionsmøder forskellige steder i sognet.

Fra et bestyrelsesmøde den 12. jan. 1910 fremgår det, at der har været indsamling til en mindesten til Jens Terkildsen, og der er indkommet 28,00 kr. Stenen har kostet 27,45 kr. 40 øre er til retur af indpakning, og restbeløb på 15 øre er tilgået kassen.

Den 14. jan. 1911 har foreningen afholdt juletræ med deltagelse af 16 par og 63 børn. Arrangementet gav et underskud på 4 øre.

Den 8. august 1911 blev der afholdt et møde med Peter Sabroe, Århus, og på den næste generalforsamling i november blev der foretaget en indsamling til Sabroe, hvor der indkom et beløb på 18,50 kr.

I 1922 besluttet det at opstille til menighedsrådsvalg.

I 1924 udvides bestyrelsen til syv mand valgt for to år.

I 1927 vedtages nye mønstervedtægter.

Den 4. oktober 1935 blev der afholdt bestyrelsesmøde på grund af det kommende folketingsvalg. Fra Forbundet var der kommet en anmodning om, at vælgere, som ikke abonnerede på avisen ”Demokraten”, skulle føres på en liste, som skulle indsendes, og de ville så modtage avisen gratis de sidste 14 dage før valget. Alle sejl blev i øvrigt sat til for at få et godt valg, idet det på mødet blev bestemt at leje bil til at køre især ældre kvinder fra udkantområderne til valgstedet. Niels Olsen blev valgt til at tage med bilen og påse, at der så vidt muligt kun kom socialdemokratiske vælgere med.

På et bestyrelsesmøde i 1938 beslutter man sig for at købe 25 pjecer af Staunings tale ved hovedbestyrelsesmødet i København.

I 1946 er der arrangeret en foredragsrække med titlen "Hverdagens Folkestyre" med Kjeld Pihl, Århus, som indleder. Sognerådet bevilger gratis lokale med lys og varme i Aalsrode Forsamlingshus.

På generalforsamlingen 23. april 1956 trækker Niels Olsen sig som formand - efter 25 års arbejde for foreningen. På den næstfølgende generalforsamling udnævnes han som æresmedlem.

50 års stiftelsesfest

Ålsø Socialdemokratiske Forening, som den nu hedder, afholdt lørdag den 26. februar 1944 50 års stiftelsesfest i Aalsrode Forsamlingshus, hvor ca. 70 deltagere var mødt op. Folketingsmand Fr. Mortensen var inviteret til at holde festtalen. Endvidere var mødt: forretningsudvalget for kredsen i Grenaa, redaktør A. Hansen, Demokraten, formanden for Glatved afdeling samt to æresmedlemmer. Formanden Niels Olsen bød velkommen og talte for de gamle medlemmer, som havde stiftet foreningen, og udtalte et æret være deres minde.

Fr. Mortensen omtalte i sin tale det store arbejde, der var lagt i foreningen i de 50 år, og han opfordrede til fortsat sammenhold. Han ønskede til lykke med jubilæet, ligesom han omtalte den gamle formand, Niels Hansen, Ålsø, som havde været en af de gode mænd, som havde æren for foreningens opvækst. Fr. Mortensen sluttede sin tale med at overrække foreningen en dirigentklokke.

Flere af de indbudte gæster havde ordet, hvor de takkede for godt samarbejde. Fagforeningsformand Peter Hansen takkede for den hjælp, partiforeningen havde været for fagforeningen. Til sidst takkede formanden, Niels Olsen, for alle de pæne ord, der var sagt, og desuden oplæste han nogle telegrammer, der var indkommet i dagens anledning. Derefter nød deltagerne et stort og flot kaffebord, og aftenen afsluttedes med en svingom.

Sammenslutning med andre foreninger

Som udviklingen skred frem, blev det i 1960'erne svært for de mange små foreninger i sognene at klare sig. De måtte ty til samarbejde med tilsvarende foreninger. Således gik det også for Ålsø Socialdemokratiske Forening, som fra 1. januar 1962 blev sammenlagt med foreningen i Vejlbym-Homaa under navnet: Ålsø-Vejlby Socialdemokratiske Forening. Under dette navn fortsatte foreningen sit virke indtil slutningen af 1990'erne, hvor den blev sammensluttet med Grenaa Socialdemokratiske Forening.

Kildemateriale:

Foreningens forhandlingsprotokoller.

Aalsrode 1912-1936, Frida Harnæs

Interview ved Bobby Berkhuijsen og Aksel Nielsen 1998

(Selv om vi har bemærket visse uregelmæssigheder i følgende interview, har vi valgt at bringe interviewet uden ændringer.)

Frida er født 10.2.1907 i Homå og døde i Grenaa i 2001, 94 år gammel. Hun kom til Aalsrode den 01.3.1912 som femårig og boede her indtil 1936. Fra 1969 boede hun så igen her i sin mors hus, Aalsrodevej 63, indtil 1998, hvor hun flyttede i beskyttet bolig. Fridas forældre var Axel Christensen, altid kaldet "smeden", og Martha – og Frida varfølgelig" smedens datter".

Vi, Aksel og Bobby, havde en grundplan af Aalsrode liggende foran os på bordet med alle husnumre og spurgte nu Frida: "Vil du fortælle os lidt om livet i Aalsrode by fra dine barndomsdage? Hvad var der af forretninger, håndværksdrivende, og hvordan var livet på gårdene?"

Aalsrodegården

Frida: Skal jeg begynde med "Aalsrodegården"? Bakkegårdsvej 25. Der var jeg i to år som stuepige, og livet gik jo sin daglige gang selvfølgelig. Der var en forkarl, en staldkarl, en fodermester og en tredje karl, og så var der gerne et par elever. Vi var to piger det første år, jeg var der, men så fik vi nummer tre, og så var der selvfølgelig "Astrid" og "Nikolaj", som vi sagde dengang om herskabet, og de havde tre børn.

Ovre i "Blævreborg", den bitte ejendom, der ligger derovre på marken over til Hoedvej, Bakkegårdsvej 39, boede arbejdsmanden, hans kone og fem børn. Og i den anden ende af denne ejendom - der var to familier - boede fodermesteren med kone og fire børn. Så vi var jo en stor familie, kan I godt forstå. Jeg var 14-15 år dengang. Jeg blev konfirmeret den 2. april, men jeg kom først derop til november, for jeg skulle jo være hjemme det første halve år. Men mor var bestemt ikke sjov at være ved, så da vi kom til september, ville jeg ud at tjene penge. Så ringede jeg til "Skovlyst", der var forpagtergård under "Katholm". Der boede en "von Hedemand". Jeg spurgte, om ikke jeg kunne komme i kartoflerne, men det syntes han, jeg var for ung til.

Bakkegården og Marieløkke

På "Bakkegården", Bakkegårdsvej 17, var der Sofie og Peter Andersen. Der bor Jytte og Poul Adamsen nu. Overfor er så "Marieløkke", Bakkegårdsvej 18, som Bent og Annelise Adamsen har i dag. Dengang var det en Bønløkke-Adamsen, de er jo gift ind i hinanden. Folketingsmedlem Bønløkke havde i sin tid "Marieløkke". Da han så rejste til København, var der en søn, der overtog gården. Det var Peter Adamsen, gift med Kirsten Bønløkke, en søster til den gamle Rasmus Bønløkke. Og den gamle lærer Andersen i Ålsø var også gift med en Bønløkke. Og den gamle fru Nikolajsen (ikke Vera, det var før hende) på "Kejsegården" var også en Bønløkke. Jamen, det var en stor familie. Husk på, det er 5. og 6. led, jeg ser vokse op. De unge i dag kender jeg ikke.

Tækkersminde

Videre ind mod Aalsrode kommer vi først til Leif Christiansens gård, Bakkegårdsvej nr. 4, "Tækkersminde", som Holger Pedersen havde (en søn af Sofie og Peder Pedersen). Og der imellem lå det, der hedder "Trekroner", der hvor Erik Honoré boede. Nu er der kun ét hus, men dengang var der tre huse, deraf navnet "Trekroner", på Bakkegårdsvej 8. Og deroppe på marken lå der to små husmandsbrug på en 15-16 tønner land, men de er også væk nu. De lå ude på marken. De hørte under den "Gamle Gård", Aalsrodevej 44, hvor Bisgårds bor nu.

Sprøjtehuset

På Aalsrodevej kommer vi først til brugsen, den "Gamle Brugs" i nr. 39. Mellem den og forsamlingshuset lå jo "Sprøjtehuset" med brandsprøjten i. Resterne står nede bag ved det Gamle Mejeri, hvis det ikke helt er faldet sammen. Der kom det ned at stå. Sprøjten blev betjent af frivillige i tilfælde af brand, og så gik der en spand fra hånd til hånd.

Den "Gamle Brugs"

"Den Gamle Brugs", Aalsrodevej 39, var fra 1885. Her kom jeg som barn. Der var stengulv, og så var der en lang bænk langs med vinduerne ud mod vejen. Så var der to vinduer i gavlen med en disk foran og en disk dernede, og en disk derovre, (Frida peger på et lille rids, hun har tegnet). Den lange bænk kunne vi sidde på, når vi skulle vente på, at tingene skulle vejes af. Brugsen var ikke ret stor. Det var kun et lillebitte lokale dengang. Husk på, de boede der jo også privat med 11 børn. Uddele- ren hed Anton Jensen, mens jeg var barn. Og så kom der en, der hed Rasmussen – han kom fra Karlby og var der i små to år - og så kom Heitmann. Vi kunne få alle de varer, vi havde brug for, i Brugsen, for vi var jo næsten selvforsynende med alt muligt. Der var ingen foderstoffer til dyrene. Dem hentede de i Grenaa. Og så kørte de også til mølle og fik deres korn malet til gryn og mel oppe på Ålsø Mølle.

Aalsrodevej 39, hvor der var brugs fra 1907 til 1939. Foto 2006.

I Brugsen købte vi de almindelige dagligvarer. Der var også nogle enkelte metervarer til et forklæde og sådan noget. Alt skulle, som sagt, vejes af, og det tog sin tid. Ja, vi havde sør'ne været døde for lang tid siden, når jeg tænker på nu om dage – alt det med økologi og alt det der. Det er ikke til at forstå, at vi er levende endnu.

Skrædderen / Telefoncentralen – "Den Gamle Gård" – Kejsegården

Og over for Brugsen – det er der, hvor Kjeld og Anne Margrethe bor, Aalsrodevej 46 – der boede skrædderen, Anders. Det var skam en stor skrædderforretning, der syede til hele omegnen. Hanne og Anders. Han syede tøj på bestilling, en meget dygtig skrædder var han. Han var ene mand til at betjene. Skulle folk have noget rigtig fint, tog de ud til gamle Johannes Mors, men Anders havde forretning i al den tid, jeg kan huske. Og så, efter første verdenskrig, blev Centralen oprettet, og så blev Hanne, hans kone, centralbestyrer. Det var også derhenne. Vi var 12 abonnenter, kan jeg huske. "Kejsegården" havde nummer 1, far og mor havde nr. 12, "Bakkegården" havde nr. 8. "Kejsegården" flyttede ud, to år efter at vi var flyttet til Aalsrode, den flyttede ud i 1914. Der boede Åge Nikolajsen sammen med sin gamle svigermor, det var også en Bønløkke. De boede oprindeligt nede i nr. 44, på den "Gamle Gård", men så købte han jo "Kejsegården", det var en udflyttergård.

De var meget, meget fattige, men den fik han jo oparbejdet til en mønstergård. Noget af gården købte de på "Bakkegården", Peder Andersens. Og så blev der en stor have ned til den "Gamle Gård", men da var den jo firelænget. Og der boede flere gamle koner, der var flere lejligheder i den gård – og der var så smuk en have dernede. Der, hvor Bisgårds bor i dag. Den kaldes "Den Gamle Kejssegård" i dag. Dengang hed den bare "Den Gamle Gård". Huset Nr. 42 hørte med til Kejssegården. Der boede altid en arbejdsmand, de havde faste arbejdsmænd. Så var der "Marie Kåres Hus" Nr. 43, der boede nogen, der hed Brandenburg. De solgte urtesager, for de havde den store, store have. Jordbær m.m. Det lå der, hvor nu Peter Murer og Karen bor. Det er der, hvor Brugsen startede i sin tid.

Forsamlingshuset

Nå, men det var skrædderen, vi kom fra i nr. 46. Overfor har vi så Forsamlingshuset Nr. 41. Det har altid været Forsamlingshus. Hvordan fungerede det? Det var hele byens forsamlingshus. Der var ikke noget, der hed "Borgerforening". Hvad der foregik? Der havde vi Foredragsforening, og vi havde Ungdomsforening, Skytteforening og Sangforening, ja vi havde faktisk alt muligt. Der foregik alting: gymnastik og bal for de unge hver måned, juletræ og andet. Det var lillebitte, men jeg syntes jo, det var et kæmpe forsamlingshus. Der blev også holdt mange høstgilder, for vi kunne ikke holde høstgilde for alle sammen samlet. De store gårde holdt høstgilde for sig i forsamlingshuset - kun "Kejssegården" holdt høstgilde hjemme på gården. Og så holdt "Aalsrodegård", "Bakkegård", "Tækkersminde" og "Marieløkke" - de fire - gilde sammen. Og så holdt "Den Nedre By" gilde sammen med "Brejdablik". Det blev til mange. Og så skulle vi jo også holde ungdomshøstgilde, så der var skam høstgilde hele sommeren. Men der blev f.eks. ikke holdt konfirmation i forsamlingshuset.

Musik til gilderne

"Hvad slags musik var der?" - Jo, det var skam knippel. Når det var rigtig fint, havde vi et musikkorps fra Grenaa. Har du nogensinde hørt om Basse Udengård? Han havde "Kruset". Der var Basse, og der var blikkenslager Sørensen, som var døv. Han slog på tromme, I kan tro, det kunne høres. Og så var der en nede fra "Lillemølle" ved Revn, Richard. Men ellers i det "daglige" var det Oluf Møller, "Wolle". Han har bl.a. boet i fars og mors hus. Og så Arne på Møllen. Han spillede violin, og Oluf spillede på harmonika, når der var fest. Det var vældig godt.

Ungdomsforeninger

Vedrørende foredrag var vi så heldige, at vi havde en lille højskole i Voldby, og vi havde højskole i Lyngby – og der kom tit nogle lærere ud og holdt foredrag og spillede små sketches og sådant noget. Der var et vældigt liv i ungdomsforeningen. Hvor mange sådant noget kunne samle? Der var skam stuvende fuldt, men det var jo heller ikke ret stort. Det var opdelt på en helt anden måde, end det er i dag. Husk på, vi havde jo ikke anden underholdning end det, vi selv skabte i byerne.

Ålsø hørte overhovedet ikke med til Aalsrode. De hørte med til Homå. Men Højbjerg hørte med til Aalsrode. Om der var fast vært i forsamlingshuset på det tidspunkt? Ja ja, blandt andet en, der hed Christiane, som sørgede for at servere kaffe og brød. Der, hvor toiletterne er nu, var der et lille køkken, med stengulv selvfølgelig, og der stod gruekedlen. I den kogte hun vand til kaffen, og så var der jo et lillebitte køkkenbord. Hvordan hun i det hele taget kunne, begriber jeg ikke. På det tidspunkt var der ikke nogen, der holdt private fester dernede. Toilettet var et lokum i gården. Men da jeg blev konfirmeret, må det alligevel være begyndt, for skrædderen og hans kone holdt guld-bryllup der. Så det kom efterhånden.

Festerne blev som regel ved til den lyse morgenstund. Og så gik vi lige fra forsamlingshuset og i arbejde – det betød ingenting. Og det kunne vi godt gøre sådan otte dage i træk. Og musikken blev også ved med at spille, for så var der jo noget, der hed "overdans". De spillede gerne til klokken et, men når vi så skulle have "overdans", gav vi lidt mere til musikken, som så spillede en time ekstra. Jo, det var tider. Da var der virkelig sjovt her i Aalsrode.

Kastanielund og Allermann

Hvis vi bevæger os lidt længere hen ad gaden fra forsamlingshuset, kommer vi ned til Niels Nielsens gård, ”Kastanielund”, nr. 51 på den samme side.

Aalsrode Tømrerfirma

Allermann kom jo ikke til Aalsrode før i 1912, samtidig med far og mor. Da var jeg fem år. Han kom fra Katholm, der var han tømrer nede. Uha, de havde fast smed og fast tømrer og alt muligt dengang. Så etablerede han sig selv i Aalsrode. Han startede på den måde, at han kun havde en glarmesterkasse, som han kørte med på ryggen. Og det eneste, han gjorde, var, at han satte ruder i og sådan noget. Han hed Rasmus Jensen, gift med Anna. Navnet ”Allermann” tog han senere, fra nogle gamle mostre, der hed Allermann. Rasmus startede op i det hus, hvor Arne og Ellen Jensen bor nu. Det byggede han, nr. 50. Så solgte han det og byggede det hus, hvor Bente, Lindas søster bor nu, Toftevej 1. Og så solgte han det. Og så byggede han i 1928 det hus, hvor smeden, Leif Basse, bor i nu, Aalsrodevej 66. Der var et bitte værksted oppe i. Der begyndte han så at lave lidt tømrerarbejde, nye vinduer, hvis nogen havde brug for det. Fars og mors smedje lå ved siden af, så de var naboer. Han fortsatte ene mand og byggede Toftevej 2 til sig selv, der, hvor Henry og Anna Svith bor nu. Her blev det første toilet med ”træk og slip” i Aalsrode installeret, det er i brug endnu.

Deroppe, hvor nu værkstedet ligger, Aalsrode Tømrerfirma, Toftevej 4, lå der en gammel gård, der hed ”Billegården”, hvor Andrea og Jens Nyhus boede – og hele det stykke jord op til Toftevejen, det købte Allermann. Og så begyndte han, Rasmus Jensen, at bygge arbejderboliger. De skulle have nogle bestemte mål, og de skulle se sådan og sådan ud. Det kunne de få stort tilskud til dengang. Det er på højre side op ad Toftevej. Det er de samme huse, der stadig er der nu. De ser stadig lidt ens ud, men mange er lavet om.

Rasmus Allermann Jensen blev ved, til han var oppe i årene. Og så kom Ehlers ind i forretningen. Det var sønnen, der også var gift med en Anna. (Denne ”Anna” blev for øvrigt kaldt ”Anna Ehlers” modsat Anna Svith, der kaldtes ”Anna Henry”). Nu er det ti år siden, at Ehlers døde. Det var ham, der udbyggede forretningen – lavede starten til det, den er i dag. Men så kom Hans-Jørn og Karsten, sønnerne, så var de jo voksne. Og så tog det rigtig fart! Ehlers havde kun et bitte værksted der, hvor Anna og Henry har vaskehus og cykelskur. Nu har de jo bygget og bygget til.

Aalsrodevej Foto 2006.

Aalsrodevej med gavlen af brugs-sen til venstre, blev bygget i 1939.

Der var brugsforening, til den lukkede i 1983

Aalsrode Brugsforening / Den ”Gamle Smedje”

På den anden side af Aalsrodevej, nr. 57, kommer vi så til Aalsrode Brugsforening. Der lå en gammel smedje, derfor kaldes den ”Smedelodden”. Men den var ude af drift og blev hurtigt brækket ned. Og smeden, der var der, det er Johannes Jørgensens bedstefar. Johannes, der stadig bor der. Det har muligvis været ”landsbysmeden”. Det var hans private smedje. For den smedje, som far havde, var jo landmændenes smedje. Far lejede den. Brugsen blev bygget i 1938, men da var jeg her ikke.

Træskomanden

Så kommer vi hen, hvor ”Brøggers” bor. Der havde vi en træskomand i nr. 61. Han hed Anders Johnsen. ”Var det hans erhverv? Kunne han leve af det?” - Ja, hans kone Hanne gik ud og hjalp til, hvor der var nogen, der var syge. Hun er kommet meget nede hos os, for mor var tit så syg. Jo, det kunne de godt leve af. Husk på, vi gik jo med træsko alle sammen. Så kommer Aalsrodevej 63, hvor jeg bor nu. Det var også en tømremester og Signe.

Mejeriet

Og hver morgen, når jeg gik til mejeriet, Aalsrodevej 67, var jeg inde og tog Signes spand med. Så der er jeg kommet, fra jeg var fem år. Vi hentede mælk hver morgen. En liter sød kunne vi få for 10 øre og en liter skummet- og kærnemælk for 5 øre. Og så havde de der, hvor fløden blev pisket, sådan noget skum, og det kunne vi købe. Sådan en blå mælkespand fyldt med skum for 25 øre. Det var ikke piskefløde. Piskefløden brugte de jo til smør. De lavede både smør og ost. Det kunne vi også købe. På mejeriet var en mejeribestyrer, og så var der en mejerske, der vejede alting af. Hos hende købte vi. Der har nok også været en mejerist. Mejeribestyreren boede også på mejeriet. Han hed Stær, og de havde kun tre drenge. Men de rejste ret hurtigt. Og så var det en ungkarl, der blev mejeribestyrer. Han hed Bundgård, og han blev gift med en datter oppe på ”Marieløkke”. Og efter Bundgård kom Lassen. De havde tre drenge, og de blev mejerister alle sammen.

Der var tre mælkeruter, og kørslen foregik med hestevogn. F.eks. Skovlyst skulle selv køre deres mælk op, og forpagteren oppe på Skovridergården skulle selv køre sin mælk op. De kom alle ind gennem byen, ikke ad Pighøjvej. Den var nærmest sådan en ringvej. Der skulle de jo opad, der var ”lodderne”. Alle havde sådan en strimmel – ”huslodderne” kaldte vi dem. Der havde smeden skam også en lod oppe, men vi har nu aldrig benyttet den. ”Smedelodden” og ”Skolelodden” osv. Der blev dyrket korn deroppe, og nogle havde jo græsning der, som f.eks. Anna og Peter i den ”Gamle Gård”. De trak køerne derop om morgenen og hentede dem igen om aftenen. Der var vældig trafik ned ad mejerivejen. Det hus, hvor Åge og Elly bor nu, blev bygget dengang, Bundgård giftede sig med Adamsens datter Karen. Da blev det mejeribestyrerbolig, Aalsrodevej 69.

Tilbage til landevejen er vi så i mit gamle hus, nr. 63. Der er jo foregået en hel del forskelligt i mit hus. Der har været brugsforening og så Ras Møller. Han havde en bitte ejendom ude i Sdr. Homå. Han var tømmer, og så købte han den ejendom, nr. 63. I mit ”gæstehus” havde han heste. Ras Møller sælger det så til far, som jo også var handelsmand. Han købte det, fordi far og mor havde bestemt, at de ville bo der, når de blev gamle. Men Ras Møller skulle have lov at blive boende, til han døde – og det fik han også. Derefter blev det lejet ud til Oluf Møller.

Brødudsalg

Ras Møller havde en husbestyrerinde, og hun havde issalg oppe i gæsteværelset og brødudsalg. Ja, ja. Hun bagte ikke selv, det fik de nok oppe fra Ålsø Mølle. Da Ras Møller døde, flyttede Mette – det hed hun – til Femmøller. Der havde hun familie.

Barbersalon

Og så blev det lejet ud til Oluf Møller, ”Wolle”, der var herrefrisør og havde barbersalon. Han klippede folk. De kaldte ham ”hundeklipperen”, fordi han ikke var udlært. Han var meget billig, og folk kom langvejsfra for at blive klippet. Og så sørgede han jo for musik til festerne i

Forsamlingshuset. Det var, mens der blev bygget oppe på Toftevej. Far og mor flyttede så derhen i 1938.

”Centralen”

Og så, efter at Hanne og Anders (skrædderen) døde, søgte mor ”Centralen”. På det tidspunkt havde far fået sukkersyge og kunne ikke blive ved at holde til smedearbejdet. Og så fik mor centralen i 1929, året før Otto og jeg blev gift. Og da var der 18 abonnenter – og så voksede den støt og roligt. Og det foregik på den måde, at når nu Bønløkke ringede, sagde han ”Ved du hvad, Martha, jeg skulle lige snakke med børnene”. ”Jamen så får du dem efterhånden, som jeg kommer igennem,” svarede mor. Hun havde alle numre liggende. I starten var der kun åbent til klokken seks aften. Men så efterhånden blev der åbent hele døgnet, og så havde mor altid en ung pige, f.eks. Ester Mølkusk, Lindas mor. Hun har tjent hos mor i fire år. Centralen var lukket om natten, men blev der ringet, skulle de jo tage den. Men så kostede det nattakst.

Og så flyttede jeg tilbage – jeg købte huset for 2000 kroner, da mor døde i 1969. Da Otto tog sin afsked, flyttede vi ind i nr. 63 den 17. oktober 1969 – og der blev jeg boende, indtil jeg var 91 år i 1998.

I et interview på sin 80 års fødselsdag fortæller Frida Harnæs’ mor, Martha Christensen, under overskriften ”Smedens kone svang forhammeren”, at hun var gift med smedemester Aksel Christensen, der i 30 år havde sin forretning i Aalsrode.

”Det var gode år, vi havde”, fortæller fru Christensen. ”Ganske vist var de første år strenge, men vi havde det dejligt. Jeg tog et nap med i smedjen, og så gik det”.

”De må ikke fortælle mig, at De kunne gøre smedearbejde”?

”Det kunne jeg vel nok”, ler fru Christensen. ”Jeg har svunget forhammeren nogle gange. Kræfter? Jeg tror mere, det er håndlaget, det gælder. I 1929 fik jeg så centralen her i Aalsrode, og min mand fik en svend i smedjen. Centralen havde jeg indtil for tre år siden, da den blev nedlagt. På det tidspunkt var jeg alene og brød mig ikke om at stå op midt om natten og lukke vildtfremmede, der skulle låne telefonen, ind”.

Frida Harnæs’ hjem, hvor der tidligere var brugs fra 1896 til 1907. I huset havde der desuden i årenes løb været brøddudsalg, barbersalon og central. Aalsrodevej 63. Foto 2006

Til spørgsmålet om, hvordan det går med at få tiden til at gå, når hun altid har været vant til at have mennesker omkring sig, ser hun på en, som om det var det dårligste spørgsmål, der nogensinde var stillet hende.

”Det er umuligt at kede sig her. Jeg har alle mine dejlige minder, og jeg føler, at alle, jeg kender her omkring, er mine venner. Mange gange om dagen smutter en og anden ind og får en tår kaffe. Det vil jeg vel nok nødtigt undvære. Og nu glæder jeg mig til fødselsdagen – damerne siger, jeg skal have fest – og selvfølgelig bli’r her fest.”

Musiker Hans Andersen

”Hvad var der over for dit hus på den anden side af Mejerivej, hvor Lene og Olaf bor? Aalsrodevej 75?” - Der boede lærer Gentschs oldefar. Han var musiker og tog ud og spillede. Og så havde han en l’hombre klub, og den lavede mor kaffe til. Han hed Hans Andreasen. Vi kaldte ham ”Hans Kuk”, hvorfor ved jeg ikke. ”Var det den Hans Andreasen, der blev musikdirektør i Grenaa?” - Nej, det var hans søn. Han spillede også, når der var fest i Aalsrode. Han spillede på violin.

Syerske – skomager - cykelforretning - sadelmager

Aalsrodevej 77, Britts (svenskerens) hus: der har været mange. Det har også været fars hus. Johannes Jørgensens mor havde systue der, hun var syerske. Det var faktisk Milles bedsteforældres hus. Altså Johannes Jørgensens kones bedstefar. Der havde Mille Jørgensen systue og syede for byens folk. Så blev der skomagerforretning, en svoger til Mille. Han hed Gidsel, og han købte det så. Og så købte far det af Gidsel og lavede cykeludstilling. Så blev der sat et stort vindue i gavlen. Derfra solgte han nye cykler. Det var dengang, de her fine engelske ”Presto”-cykler kom til Danmark. Min far elskede jo at handle. Så solgte han huset videre til Georg Plesner for 2000 kroner. Georg forsålede sko og lavede seletøj i stand, og så lavede han noget, de kaldte ”selvbindersejl”. Han var sådan en slags sadelmager. Men han havde ikke noget med cykler at gøre. Det havde smeddrengene. Det var deres fortjeneste om aftenen at lappe cykler for de unge mennesker. Da kørte vi jo på grusveje, så de punkterede ustandseligt. Plesner havde forretning i mange år, og det var hans fulde erhverv. Hans kone gjorde rent nede i skolen.

Og så kommer vi til Johannes Jørgensens lille ejendom, Aalsrodevej 79. Det var en landejendom med 16 tønder land til.

Tømrer

Først kommer vi til det hus, der kommer efter Bente, Aalsrodevej 62. Der boede også en tømrer Plesner. Der var tre tømrere i Aalsrode. Albert og Martine. Det lå imellem Bentes hus og det gule bindingsværkshus, Henry Sviths mors hus, Aalsrodevej 64, der hvor vejen går op - Toftevangen. Der var tre tømrere: Plesner, Allermann og så Ras Møller (der, hvor jeg bor nu).

Smedjen & købmanden

På den anden side af Toftevangen kommer så smedjen, Leif Basse på Aalsrodevej 66. Og så efter smedjen var der en købmandsforretning i nr. 68. Det var en ungkarl, der havde den, Martin Bruun. Han spiste sin varme middagsmad henne hos far og mor, og så holdt han sig selv med tørkost. Martin Bruun handlede også bare med almindelige dagligvarer – det kunne godt gå samtidig med Brugsen. Min datter Birte har hans vægt – den var med malmlodder med ’quints’, der stod i sådan en kasse.

Efter Martin Bruun kom Hagbert og Marie Vaslev, og i 1952 overtog ”Nutte” Verna Plesner den og fik hjælp af sin mand, Thyge, efter fyraften. Hos dem kunne man leje en FERM vaskemaskine, som Thyge kørte ud med. Og så holdt rutebilen til Grenaa foran butikken, der lukkede februar 1974. Den smedje, min far så lejede, lå der, hvor Basse har parkeringsplads i dag. Der lå huset, som far og mor boede i. Og i enden af huset lå kampestenssmedjen – og i enden af smedjen lå det, man kalder

”beslags-skuret”, hvor de beslog hestene. Og hvor de lagde hjulringe om og sådan noget. Det var en lang bygning. Det var der, hvor min mor stod i ”røg og damp” – jeg kan se hende endnu. Det var, inden de fik råd til at have folk, og hun måtte hjælpe til med at holde hjulet, når ringen blev lagt gloende på. Min far lejede smedjen til 1938, og så kom smed Dohn. Han kunne også kun leje den, men far solgte alle maskinerne til ham, og værktøjet.

Det var først Basse, der så kunne købe smedjen af landmændene efter smed Dohn. Landmændene ville selv bestemme, hvad der skulle være, de var så øre om deres heste. Min far foretog jo alt muligt smedearbejde – om vinteren smedede de hestesko og hesteskosøm og lavede harvetænder, plovskær og alt sådan noget. Det skulle være færdigt til om foråret. Mor hjalp også til, hun passede boremaskinen, der kørte på motorkraft. Men far kørte ikke ud og reparerede ting. Landmændene måtte komme til ham med deres redskaber. De kom altid om efteråret. Så kom alle harverne, og når de var færdige og var blevet malet, blev de sat op i sådanne pyramider. Og ude i beslagskuret hang hesteskoene. Der var mange slags hestesko. Forskoene skulle ikke være som bagskoene, nogle havde store fødder og andre små fødder. Der var de store Jydske Heste og så de andre, der var jo forskellige heste. Så hang skoene i rækker og geled, færdige. Det var altid drengene, der skulle øve sig i at smede hestesko. Der skulle bruges en speciel hammer til at lave sådan en rille rundt i kanten til at sætte søm i. Og så skulle hovene gøres i stand. De blev jo skåret til, og skoen skulle sættes brændende på, så den kunne smelte sammen med hoven.

Fra smeden i Aalsrode.

Smeden i midten er Laurs Laursen, Senere smed ved Anton Jensen, Grenaa.

Manden til højre hed Jens Hougaard.

Skiltet på porten reklamerer for noget, der hedder ”Tjørneskræk”. Det formodes at være et dilettantstykke?

Savskærer - stempelkontor - ”Fransk Vask & Strygning”

”Var der andre forretninger/håndværkere?” – Ja, så kommer vi til nr.72, efter Martin Bruuns hus, til ”Snilde Peter” og Jensine. Snilde Peter var skovarbejder og savskærer og klarede ellers lidt af hvert, deraf navnet. De gik også begge to ”i kartoflerne” om efteråret. Og Jensine havde stempelkontor, her fik arbejdsløse et stempel i deres fagforeningsbog. Det skulle de have hver dag for at kunne hæve understøttelse. Det foregik ved halvdøren bagved i skuret, idet den øverste del af døren fungerede som luge. Endvidere var der et skilt i vinduet med påskriften: ”Fransk vask og strygning” (da jeg kom i skole, læste jeg det engang som ”stryknin” og spurgte mor, hvad det var for noget). Der kunne man få vasket og stivet de fine, hvide skjorter, så de blev som nye. Det var også Jensine, der stod for det. Hendes bedstemor bandt kranser til kirkegården, med kunstige blomster og sådan noget. Vi kunne jo ikke komme til Grenaa og købe kranser, det kendte vi slet ikke.

Vognmandskørsel

I nr. 74 kunne man få kørt vognmandskørsel til Grenaa. Manden havde en bitte fjedervogn, og hesten hed "Frans". Han kørte en gang om ugen, det var deres lille forretning. Han hentede f.eks. medicin, eller hvad folk ellers stod og manglede. Han hængte sig. Det truede han tit med, han var sådan en sur fyr – og når han var rigtig sur, sagde han "Nu går jeg ud og hænger mig". "Jamen, du ved jo, hvor strikken den er", sagde Hanne. Men en dag gjorde han det – og far var henne og skære ham ned. Han hængte sig ude på lokummet. Men han havde levet af den lille forretning med at køre rundt – og så kunne vi leje vognen, f.eks. når vi skulle hente min gigtsvage bedstemor i Homå. Så lejede far Frans og vognen og hentede hende. Den blev også lejet ud "uden fører". Vi kunne også køre til bedstefar i Holme, det betød ikke noget. Men til Grenaa kom vi som regel kun en gang om året, til Mikkels Marked den 29. september. Vi havde ikke noget at komme til Grenaa efter. Det, vi skulle bruge, købte vi her i Brugsen eller hos købmanden. Vi skulle jo ikke bruge så meget, vi kendte ikke alle de varer, der er i dag. Slet ikke.

Fragtrute

Så kommer vi ned over for skolen. Der boede også et gammelt ægtepar i nr. 76. De havde også sådan en bitte udlejningshistorie, og hesten der den hed "Ida". Han kørte også en fragtrute til Grenaa, og den kunne vi også leje. Vi havde skam to fragtmænd samtidig. Og så havde konen en masse høns, og hun solgte æg. Det levede de af. En krone rakte jo langt dengang. Så var der ikke flere forretninger.

"Bakkehuset"/"Paradiset"

Så kommer vi til nr. 78, "Bakkehuset", hvor Holger bor. Det blev også kaldt "Paradiset". Der var tre lejligheder, og der boede tre gamle koner, Grete, Else og Kirstine. Kirstines søsterdatter bor i Ålsø, Elna Jensen, kaldet "Søster". Der boede også et ægtepar Dohn i en af lejlighederne. Det er et meget gammelt hus.

"Bakkehuset" var Aalsrodes ældste hus, da det brændte nytårsnat 2004/2005. Det var sandsynligvis en vildfaren nytårsraket, der antændte stråtaget. Den sidste ejer, Mogens Holger Hansen, beretter om sit usædvanlige liv i en artikel til "Husavisen Hedebo Centeret" og fortæller, at da han i 1971 atter var i Danmark, besøgte han den 4. maj en gammel modstandsven, Børge Poulsen, som havde "Bakkehuset" i Aalsrode, og at han købte huset den 11. juni 1971 og boede der i 29 år indtil 15. november 2000, hvorfra han flyttede til Kaj Munksvej 10 i Grenaa.

Mogens Holger Hansen tog på valsen i Tyskland i april 1940. Den 9. april, hvor han havde sovet i en grøft, selvom det var uhyggeligt koldt, kom en bondemand kørende med hestevogn, og han fortalte: "Vore tropper har besat Danmark". Efter flere forgæves forsøg på at komme tilbage til Danmark lykkedes det endeligt i december 1941, fordi han fortalte en røverhistorie om sin syge mor, og han fik lov til at rejse til København. Holger gik ind i modstandsbevægelsen, Holger Danske Gruppen, men blev taget af Gestapo i februar 1944. Stikkeren hed "Sorte Søren". Holgers far, der havde gået på valsen som maler i Tyskland, gik til Gestapos hovedkvarter i København og talte med hovedmanden. Da de talte samme dialekt, kom de tæt på hinanden, og Holger blev løsladt.

Efter at have arbejdet blandt andet på Grønland, i Schweiz samt i Danmark og haft egen virksomhed købte Holger i 1963 et gammelt folkevognsrugbrød og kørte sammen med sin gamle lærling og en svend til Tyskland, hvor de var et års tid. Derefter fortsatte de ned gennem Østrig, Grækenland, Tyrkiet og Iran, hvorefter Holger fortsatte alene til Pakistan, Afghanistan over Lahore til Indien og ned langs vestkysten til Cap Camarin på sydspidsen af Indien. Der var utroligt billigt der. En middag kunne købes for 15-17 øre pr. person, og man kunne sagtens leve for 51 øre pr. dag.

Det var efter denne tur, der varede 8½ år, at Holger besøgte sin modstandsven i Aalsrode og købte "Bakkehuset".

Murer-/brøndgraver - rebslager

I nr. 78A, et gammelt stråttækt hus, boede der en murer, "Ras Fynbo". Det var en bedstefar til Karla Andersen, der er flyttet til Ålsø. Han havde en murerforretning. Egentlig hed han Rasmus Nielsen, men han kom altså fra Fyn. Han var også brøndgraver. Konen hed Rasmine. Han arbejdede sammen med min bedstefar, som også var murer. Da huset brændte i 1963, ejedes det af en rebslager, Axel Andersen, en gammel eneboer. Nu er den trekantede grund oplagsplads for sneredskaber om vinteren.

Aalsrodevej 78A. Rasmine og Rasmus Nielsens guldbryllup 1928

Skolen

Overfor ligger så skolen, Bakken nr. 4. Den lå på hjørnet. Der er bygget meget om siden. De har taget to fag af selve skolebygningen – den var meget længere dengang. Vi havde jo fire klasser. Og så byggede de en bygning på Aalsrodevej 85, hvor der var sløjde- og gymnastiksal.

"Logen"

Så lige over for Ingrid Kvist, på den anden side af gaden, der boede også en karetmager, på Bakken 7. Det er det, der også kaldes "Logen". Det var afholdsforeningen, der afholdt sådanne små sammenkomster og foredrag af og til. Folk kom der bare allesammen, både de, der var afholdsfolk, og de, der ikke var det. Så kom der nogen og talte og sådan forskelligt. Og så fik de kaffe dernede. De, der havde "Logen", havde udskænkning af kaffe, og så havde folk selv brød med. Men det var ikke spor religiøst. Der var ingen missionsfolk i Grenaa eller i Aalsrode dengang. Det var bare afholdsfolk. Da den blev solgt, fik Ingrid Kvist et kagefad på fod, hvor der rundt i kanten stod: "Logen Olympia". Efter at Logen var gået i opløsning, blev der kun privat beboelse. Der boede karetmager Jensen, Ellen Jensens mand, men han arbejdede i Homå hos en tømrermester derovre. Han har f.eks. lavet vinduer til hele Karlas gård. Sådan noget stod han og lavede hjemme. Der var en stor garage underneden. Det er der stadig.

Bakken 6

Huset over for "Logen", Bakken 6, ligger meget lavt. Det var der, hvor Frede Kong boede. Han var arbejdsmand. Der var 12 børn. Karla og Arnes gård er en meget gammel gård. Der er Karla barnefødt. Knud og Annette Adamsens gamle gård blev også drevet som gård. Nede i Tomkæret,

som vi kalder det, har de jo også alle sammen lodder. Og i ”Storengen” har de også alle sammen lodder.

På vej ned til Kærgården, som Claus Bille har nu (han købte den af Alfred Andersen), er der et bitte hus, det var fodermesterhus til gården.

Systue

Det var der i nr. 79. Det var ”Bette Fie” (Sofie), der syede for folk.

Lappekone

Så det lille hus, hvor Knud og Rita bor, Aalsrodevej 81, der boede en gammel kone, hun var lappekone. Hun var gift med en skovarbejder, som blev dræbt ved træfældning. Og dengang var der ingen hjælp at få. Så gik hun rundt på gårdene, når de havde vasket, og stoppede og lappede og syede. Hun spiste til middag hos far og mor hver søndag. Det er også et gammelt hus. Og overfor, hvor Hardy bor (der er bygget garage til), der boede hende, der bandt kranse.

Aalsrodevej 81, også kaldet Graabæks hus ca. 1925

Dorthea og tømrer Søren Graabæk

Af håndværkere var der altså:

To murere: deroppe, hvor Milles hus ligger, Aalsrodevej nr. 35, der lå et gammelt bindingsværks-hus, og det købte murer Sjørup, hele det stykke der, hvor Milles hus og ”Nygård” ligger nu. De to huse der var oprindeligt en stor grund. Murer Sjørup havde ”Dommergården” ude på Homås mark, Møllebakkevej 30, som Henny og Arne senere købte. Der var altså to murere, tre tømrere, en skrædder, en syerske, en barber, et is- & brødudsalg, en cykelhandel, en musiker, en træskomand, en købmand og en brugs samt to vognmænd.

Vejen igennem Aalsrode by i min barndom var et smat det hele, der var ikke asfalt – og ved mit hus var der tre trappetrin **ned** til vejen (nu er der 2 trin op), så meget er der fyldt på. Færdselen foregik jo med hestevogne, der var ingen biler. Vandet strømmede allerede dengang ned ad bakkerne i dårligt vejr. Om vinteren kunne sneen nå helt op til tagskæggene. Så blev mændene jo udkommanderet til at kaste sne. Smeden skulle stille en mand. På gårdene skulle de, lige som de nu var store til, stille flere. Og så kastede de jo på den måde i etager, opad, med skovl. Der var skam ingen traktor! Og I kan nok tænke, når de snemasser de smeltede, hvordan der så så ud i Aalsrode. Så da kan I tro, vi havde træskostøvler. Vi havde sådan nogle fine såler til at lægge ind i vore træskostøvler. Det var karlene, der flettede dem, det var husflid. De var lavet af rughalm. Man puttede skam ikke løs halm i støvlerne, nej nej, de blev lavet med fine mønstre i ruder. Det, der strittede ud, blev så puttet ind under. Så kunne vi tage dem ud og tørre dem om natten, så de var tørre om morgenen, når vi skulle have dem i støvlerne. Og dertil hjemmestrikkede hoser – uha, de kunne vel nok bide! Føj!

Interviewet med Frida Harnæs blev optaget på bånd. Det første bånd omhandler Fridas opvækst og ungdom. Det andet bånd omhandler Aalsrode, mens det tredje bånd, ”Mit liv på skinner”, handler om Fridas liv med Otto, der arbejdede ved jernbanen. Båndene forefindes på Egnarkivet i Grenaa.

Ved Frida Christensens bryllup med Otto Harnæs lørdag den 14. juni 1930 blev der sunget ”Jert Hus skal I bygge paa Ordets Klippegrund”, ”Lyksalig, hvo som frygter Gud” samt ”Kærlighed til Gud”. Derudover blev der også sunget en lejlighedssang, og da valget af sange også giver et tidsbillede, kan den passende afslutte interviewet med Frida:

Mel: Ole sad på en Knold .....

- 1 Aalsrode haver så gæv en Smed, Tralala....
Om ham i øvrigt kun lidt jeg ved. Tralala....
- 2 Ved Konens Hjælp han en Datter fik, Tralala....
Hun voksed op og blev svært gelik. Tralala....
- 3 Frida drømte i Grenaa By, Tralala....
Tanker ømme og Tanker bly. Trala....
- 4 Der traf hun Otto fra Otterup, Tralala....
En Konstabel, hvori der var Skub. Tralala...
- 5 Du syntes, Pigen var vældig fin. Tralala....
Og ønsked bare, at hun var din. Tralala....
- 6 Og hvad vi ønsker, det skal vi få. Tralala....
Saadan det plejer i Verden at gaa. Tralala....
- 7 De traf hinanden i Ny og Næ. Tralala....
Det endte med, at han bøjed Knæ. Tralala....
- 8 Otto fæsted en yndig Brud. Tralala....
Amor gjorde et Mesterskud. Tralala....
- 9 Vi raaber for dem et højt Hurra. Tralala....
Saa højt, at det høres til Anholt kan. Tralala....

Aalsrode Tømrerfirma

ved Bobby Berkhuijsen

Aalsrode Tømrerfirma blev startet af Rasmus Jensen, der kom til Aalsrode i 1909 fra Katholm, hvor han var fast tømmer. Samtidig med, at han udførte tømmerarbejde på godset, begyndte han at drive sin egen virksomhed, idet han startede med at køre rundt med en glarmesterkasse på ryggen og fortrinsvis satte ruder i for folk. Inden da havde han rejst to år som naver, som det jo var skik og brug dengang. Navnet ”Allermann”, som han tog senere, havde han taget efter nogle mostre.

I Aalsrode startede han med at bygge huset på Aalsrodevej 50 (i dag Arne og Ellen Jensen). Af det allerførste hus, som Rasmus Jensen opførte ved Glatved Kalkværk, er bygningstegningen stadig bevaret. Da han havde solgt nr. 50, byggede han huset på Toftevej 1 (i dag Bente, Linda Allermanns søster). Også det blev solgt. I 1928 byggede han så stuehuset til Leif Basses smedje på hjørnet af Aalsrodevej 66 og Toftevangen. Oppe i den ene ende af huset lavede han et lille værksted, som blev begyndelsen til tømmervirksomheden. Af den første regnskabsbog fremgår det, at en rude isat kunne fås for mellem 25 og 30 øre, og 85 kvadratalen gulv for fem kroner og 10 øre.

Aalsrode Tømrerfirma, Toftevej 4. Foto 2006

Men Rasmus Jensen havde store planer. Han fortsatte ene mand med at bygge huset på Toftevej 2 (i dag Anna Svith). Her blev det allerførste toilet med ”træk og slip” i Aalsrode installeret – og er for øvrigt stadig i brug i dag. Der, hvor værkstedet ligger i dag, på Toftevej 4, lå en gammel gård, ”Billegården”, hvor Andrea og Jens Nyhus boede. Rasmus købte gården med alt jordtilliggende og begyndte at bygge arbejderboliger på højre side op ad Toftevej. De skulle have nogle bestemte mål og se ud på en bestemt måde. Så kunne man få et stort tilskud dengang. Det er de samme huse, der er der den dag i dag, selvom flere af dem er bygget noget om.

Rasmus og Anna Allermann Jensen havde en søn, Ehlers, som gik i faderens fodspor, og i 1946 kom Ehlers hjem og fik i 1948, i forbindelse med ansættelse af den første lærling, næringsbrev. På

det tidspunkt bestod den samlede stab i firmaet af senior, junior og nævnte lærling bistået af en enkelt eller to svende om sommeren.

Da Rasmus Allermann Jensen døde i 1958, 71 år gammel, overtog sønnen Ehlers, hvis kone også hed Anna, det hurtigt voksende firma. Den 14.09. 1984 kunne firmaet fejre 75 års jubilæum. Da var Ehlers' to sønner, Karsten og Hans-Jørn, også trådt ind i firmaet, og staben var udvidet med 17 svende og tre lærlinge. Værkstedet var efterhånden ved knopskydning vokset til et større kompleks med omkring 1.000 kvadratmeter under tag.

Ud over at passe sin virksomhed fik Ehlers også tid til at sidde i kommunalbestyrelsen i 32 år, og han blev desuden landets yngste skyldrådsmedlem. Inden da havde han siddet 24 år i Ålsø/Vejlby sogneråd. Ved kommunesammenlægningen kom han i Grenaa byråd, hvor han sad i otte år. Hans to sønner fulgte ikke i faderens fodspor i disse offentlige hverv, men til gengæld tog udviklingen i virksomheden rigtig fart, da de kom med. Hans-Jørn og Lindas sønner, Klaus og Bo, kom også i lære som tømrere og er i dag fuldt og helt med i familiefirmaet. Fra 1.10 2004 er ejerforholdene ændret til en omfordeling af aktierne, således at Hans-Jørn og sønnerne Klaus og Bo Allermann hver besidder 33 1/3 % af aktierne.

Værksted og kontor er nu udvidet til ca. 1200 m² under tag. Der er i skrivende stund (2005) 103 på lønningslisten i aktieselskabet: tre ejere – tre på kontoret – tre konsulenter – to konstruktører – en leder i køkkenafdelingen – tre arbejdsmænd – en chauffør – tolv lærlinge – en deltids rengøringsmedarbejder – en fejedreng og 73 tømrersvende.

Aalsrode Køkkensalg blev startet i 1981. Det ledes af Linda Allermann.

Af større byggerier opført af Aalsrode Tømrerfirma kan blandt andet nævnes: Mølleskolen, Toubroskolen, Grenaa Handelsskole, RENO Djurs, Dana Data, Grenaa Redningsstation, SAPA Aluminiumsfabrik og AMU-Center Djursland.

Ålsrode Smede- og Maskinværksted ”Ålsrode Smeden”

ved Bobby Berkhuijsen

Da smed Anders Dohn stoppede den 1. april 1978, købte Leif Basse virksomheden Aalsrodevej 66, kun 26 år gammel. Han kom fra Voldby, hvor han var udlært.

Før i tiden havde smedjen været ejet af landmændene i fællesskab. Anders Dohn havde drevet den i ”en menneskealder” og huskes endnu af mange i landsbyen.

Den nybagte ejer startede som leverandør af komponenter og udstyr til landbruget og fortsatte dermed firmaets virke. ”En rigtig landsbysmedje, hvor mine første opgaver bestod i at sætte skafter på håndværktøj til landmænd”, fortæller han. Efterhånden blev det også til salg af landbrugsmaskiner og den service, der fulgte med deres vedligeholdelse. Så begyndte han at interessere sig for industrien og de mange maskinproblemer, som skulle klares i forbindelse hermed. Især specialopgaver, der skulle løses, var spændende udfordringer for Leif Basse. For en del år siden byggede han således en ”massagerulle” til svineskinker! Systemet eksisterer i bedste velgående i dag. Når skinkerne har været gennem massagerullen, er kødet lettere at håndtere ved partering. Firmaet har også næsten fra starten løst både udviklings- og produktionsopgaver for NEG Micon – også dengang virksomheden hed ”Nordtank”. Ålsrode Smede & Maskinfabrik har således været underleverandør til deres vindmøller i mange år, og adskillige af os husker endnu de markante ”tårne”, der lå ude på oplagspladsen.

Under Leif Basses dygtige styrelse voksede firmaet, og der blev udført flere udvidelser. Efter 23 år valgte han at flytte virksomheden, da der var lokal modstand mod et større planlagt nybyggeri i Aalsrode. Han købte således de tidligere NEG Micons fabriksbygninger på 2.600 kvadratmeter på Fabrikvej i Grenaa. Her har han fået rådighed

over særdeles velegnede lokaler med masser af muligheder for yderligere udbygning, men i Aalsrode mistede de en velrenommeret arbejdsplads med 50 ansatte – og Leif og hans kone fortæller selv, at de gerne var blevet i Aalsrode. De tidligere værkstedshaller her benyttes nu som lager og værkstedslokaler til at tage spidsbelastninger, og sønnen Brian bor med sin familie i privatboligen.

Gennem alle årene har firmaet satset på en tilværelse som underleverandør, og sådan vil det sandsynligvis fortsætte. Firmaet har i dag en meget bredt sammensat kundekreds, der blandt andet tæller DSB's Centralværksteder, Steff-Houlberg Slagterierne, Danisco, Fakse Kalk, Thorfisk, SCA Packing, Terma og mange flere. I 2002 investerede de i en miljøvenlig ”CNC-styret vandskærer”, der skærer ved hjælp af en millimetertynd vandstråle, som også tilsættes sand og er en stor succes.

Da de samtidig har nedbragt det årlige energi- og kemikalieforbrug markant, har de modtaget Grenaa Kommunes miljøpris for erhvervslivet. I dag har firmaet 60 ansatte og lever i bedste velgående.

Ålsrode Smede- og Maskinværksted, Aalsrodevej 66. Foto 2006

Bønløkke, Christen Christensen

ved Aksel Nielsen

Christen Christensen Bønløkke og broderen Lars var to af mange fynboer, som i midten af 1800-tallet rejste fra Fyn til Djursland for at starte en tilværelse der. Det skete næsten samtidig med, at en anden Fynbo, Niels Nielsen, også rejste til Djursland, og de slog sig alle tre ned i Aalsrode, hvor de kom til at præge udviklingen i årene fremover. Christen var gift med Ane Marie Rasmusdatter - født 1829 i Lundby sogn ved Svendborg. I 1854 fik ægteparret en datter, Johanne.

Christen Christensen Bønløkke er født i Landet Sogn på Tåsinge den 27. august 1828, hvor hans fader var gårdfæster. Fæsteforholdene på øen var på dette tidspunkt sådan, at kunne man ikke få sit hjemsted i fæste, var der ikke mange muligheder. Derfor var der mange, der søgte væk fra øen. Efter at have søgt i tre måneder fandt Bønløkke i Aalsrode en gård, "Marieløkke", på 76 tdr. land (Bakkegårdsvej 18), som tilhørte Katholm Gods, og den fæstede han i 1851. Tre år tidligere havde

Lars Bønløkke

broderen, Lars, overtaget en anden gård i Aalsrode som fæste (nuværende "Ålsrodegård", Bakkegårdsvej 25), så de to brødre blev naboer. Gården overtog Christen Bønløkke efter Christen Andersen Bødker, som havde drevet den i 25 år. Gårdens bygninger var meget forfaldne, markerne i en ynkelig forfatning, og besætningen bestod kun af fire gamle, skindmagre helmisser (heste), fire køer, en kalv og seks får. Ved hårdt arbejde skete der i de kommende år store forandringer på gården. Arealet var ved køb udvidet til 100 tdr. land, og markerne var bragt i god drift, besætningen var forøget til seks heste og 40 kreaturer, bygningerne var fornyet og anselige, og ejendommen præsenterede sig som en af de bedste og smukkeste bøndergårde i det daværende Randers amt. I 1865 blev ejendommen købt til selveje.

Christen Bønløkke

Christen Bønløkke og Niels Nielsen var meget aktive på det lokale plan. De var begge involveret i oprettelsen af Aalsrode Folkehøjskole i 1868 og Aalsrode Brugsforening i 1870. Initiativer, der beviser, at det var fremsynede mænd, som kom til at præge egnen omkring Aalsrode på daværende tidspunkt. Christen Bønløkke var desuden medlem af sognerådet 1868-73, deraf de tre år dets formand. Han var endvidere en tid formand for egnens skytteforening.

Folketingsmanden Bønløkke.

Det blev det politiske arbejde, der kom til at lægge størst beslag på Bønløkke, idet han i godt 30 år var grenaaakredsens folketingsmand. Broderen, Lars, snuste også lidt til det politiske liv, da han i en kort periode sad i Landstinget.

På grund af en del utilfredshed med den daværende folketingsmand, lærer Kraiberg, Århus, dannedes den 7/11 1860 en vælgerforening for Randers amts 4. valgkreds, og formand blev sognepræsten i Ålsø, P. C. la Cour. Medlemmerne var overvejende Højremænd og Nationalliberale, og man vedtog at opstille "en anerkendt hæderlig mand fra selve kredsen, som var kendt af dens vælgere". Dertil udpegedes kammerråd A. H. Westergaard til Lykkesholm, regnet som en af landbrugets dygtige mænd. "Bondevenerne", som var datidens yderste Venstre, opstillede den unge gårdejer Christen Bønløkke fra Aalsrode.

Valgdagen den 14/6 1861 blev begivenhedsrig for Grenaa. Byen havde haft besøg af kongen, Frederik 7., og grevinde Danner, og de tog afsked med Grenaa om formiddagen på valgdagen. Om eftermiddagen kom så det overraskende resultat, at kammerråd Westergaard havde tabt valget, idet han kun havde fået 364 stemmer mod Bønløkkes 397. Det var ikke dette resultat, vælgerforeningens

medlemmer havde regnet med, og det har været noget af et chok for Grenaa by. Den daværende "Grenaa Avis" havde heller ikke nogle kommentarer, men omtaler kun resultatet på to små linier. Det var i det hele taget tydeligt, at Bønløkke ikke var velkommen for Grenaa by og heller ikke for avisen, hvor det var sjældent, han i årene fremover fik omtale, og aldrig rosede.

Ved folketingsvalget i 1864 havde Bønløkke som modkandidat proprietær C. H. Mourier-Petersen til Ryomgård, som vandt med 460 stemmer mod Bønløkkes 301. Det var dog kun en kort periode, Mourier-Petersen fik lov til at sidde i Folketinget, for allerede i juni 1866 var der atter valg, og denne gang vandt Bønløkke med 771 stemmer imod Mourier-Petersens 581. Da der på daværende tidspunkt ikke var hemmelig afstemning, kunne det efter valget konstateres, hvor stemmerne var kommet fra. De vælgere, som havde valget, stod opført på valglisten, hvor de skulle skrive navnet på den kandidat, de stemte på. Det viste sig da også, at Bønløkke kun havde fået ganske få stemmer i byen. Det var næsten udelukkende landbostemmer, han var valgt på. Det var et træk, der gik igen over hele landet, Venstre fik meget få stemmer fra byerne. Med dette valg befæstede Bønløkke sin stilling i grenaakredsen, idet han de næste 26 år repræsenterede kredsen i Folketinget. Mange af årene genvalgte Bønløkke ved "kåring", da der ikke opstilledes andre kandidater.

Venstre var sidst i 1860'erne delt i tre grupper. Størst var "Det nationale Venstre", hvor de fleste medlemmer var Grundtvigs kirkelige meningsfæller. Hertil hørte Bønløkke samt Christen Berg, som senere blev Folketingets formand. "Oktoberforeningens Venstre" bestod mest af sjællandske folketingsmænd. Den sidste fraktion var "Tschernings venner", som også blev kaldt "det jydsk Venstre" eller "Bjørnbakkerne" efter den kendte leder, højskoleforstander Lars Bjørnbak. Under Christen Bergs ledelse gik disse tre grupper i 1870 sammen til et stort parti, "Det forenede Venstre", som kom til at beherske flertallet i folketetinget.

Ovennævnte Berg fængsledes i 1886 for at afsone en dom på seks måneders fængsel, som han var idømt for at skubbe til politimesteren fra Holstebro, da denne ville fjerne Berg fra talerstolen ved et møde, der afholdtes i byen. Under afsoningen kunne Berg fejre sølvbryllup, hvilket blev markeret med fester landet over. I Grenaa Folketidende kunne man læse, at der i Christen Bønløkkes have i Aalsrode havde været forsamlet flere hundrede mennesker for at fejre ægteparret Berg på sølvbryllupsdagen.

Folketingsvalget den 21. jan. 1890 gav et fingerpeg om, at Bønløkkes dage som folketingsmand for grenaakredsen var talte. Venstre stillede denne gang med to kandidater. Foruden Bønløkke opstillede kaptajn W. Dinesen, Rungstedlund, søn af major W. Dinesen, Katholm. Højre opstillede apoteker Hoffmeyer. Bønløkke vandt valget med 916 stemmer, Dinesen fik 707 og Hoffmeyer 499. Alt så således såre godt ud, men dagen efter valget fremkom redaktøren af Grenaa Folketidende med følgende salut: "Vi siger tak Bønløkke - for lang og tro tjeneste. Vig nu med glæde pladsen for yngre kræfter". Ved Venstres sammenkomst på valgaftenen var der langt større hyldest til Dinesen end Bønløkke, så man skulle faktisk tro, at det var ham, der havde vundet valget og ikke omvendt.

Ved folketingsvalget den 20. april 1892 opstilledes Dinesen igen sammen med Bønløkke. Højre spillede taktisk spil og opstillede ingen kandidat, men det var en stiltiende opfattelse, at man skulle støtte Dinesen, da man mente, han var mere forhandlingsvenlig end Bønløkke, og når han var fældet, var der måske større muligheder for, at Højre kunne få en kandidat valgt næste gang, der blev valg. Taktikken lykkedes, Dinesen vandt med 1101 stemmer imod Bønløkkes 953. Der er ingen tvivl om, at Dinesen vandt på stemmer fra Grenaa by, idet han derfra fik 279 stemmer, medens der kun var afgivet 32 på Bønløkke. Han faldt således som folketingsmand for grenaakredsen efter at have repræsenteret den i næsten 30 år.

Ved valget i 1895 tog Bønløkke konsekvensen af forrige valg og ønskede ikke at genopstille for grenaakredsen. En grund mere til, at han ikke opstillede, er muligvis også den, at det var broderens (Lars Bønløkkes) svigersøn, Niels Pedersen Nyskov, som opstillede sammen med Dinesen, og Chr.

Bønløkke mente, at en yngre mand havde større chancer for at slå Dinesen. Nogle få dage før valget den 9. april valgte Dinesen at berøve sig livet ved egen hånd, og i hast blev der skaffet en modkandidat til Niels Pedersen, og det blev Anders Nielsen, Svejstrup Østergård ved Skanderborg, som Pedersen Nyskov vandt over, og derefter repræsenterede han kredsen i en årrække. Fra 1892 til 1895 var Bønløkke ude af folketinget, men sidstnævnte år valgtes han i Præstø-kredsen, hvor han genvalgtes indtil 1903, hvorefter han trak sig.

Ifølge værket ”Den danske Regering og Rigsdag 1901” giver redaktør Niels Bransager (Bønløkkes partifælle) denne karakteristik: ”Hans Navn er ikke knyttet til noget Rigsdagsarbejde af fremragende Betydning, men han har røgtet sit Hverv med stor Samvittighedsfuldhed. I over 25 Aar har han været valgt til Sekretær i Folketinget”.

Carl Svenstrup skriver i ”Grenaa Bys Historie”, at Bønløkke ikke var nogen velkommen mand for Grenaa by og ”Grenaa Avis”, som sjældent skrev om ham og aldrig for noget godt. Ifølge Svenstrup var der ved nytårstid 1864 en lille debat i avisen. Den var foranlediget af, at Bønløkke havde taget til genmæle, fordi ”Grenaa Avis” havde anket over, at han aldrig sagde et ord i tinget. Avisens redaktør, den unge C. V. Færch, sagde Bønløkke sin mening, og den var ikke blid. Den sluttede således: ”Vi er enige med den ærede Rigsdagsmand om, at han hellere maa tie stille end ”snakke op” om Ting, som han intet Begreb har om. Men det er beklageligt, at der til Rigsdagen sendes Repræsentanter, som kun have Begreb om saa lidet af det meget, som der forhandles”. Det var jo en ordentlig ”svada”, men man skal huske på, at aviserne på daværende tidspunkt var meget hårde ved personer, som ikke tilhørte det parti, som avisen repræsenterede. Bønløkke opnåede trods alt at blive valgt til folketingsmand i ca. 40 år, så helt umulig kan han næppe have været.

Christen Bønløkke flytter fra Aalsrode.

I maj 1876 sælger Chr. Bønløkke ”Marieløkke” - for 80.000 kr. - til den 38-årige ungkarl R. P. Adamsen, som kommer fra Vejstrup ved Svendborg. Der går dog kun kort tid, inden der atter kommer en Bønløkke på ”Marieløkke”. R. P. Adamsen gifter sig med den otte år yngre Kirsten Bønløkke, som er en broderdatter af Chr. Bønløkke.

Den nuværende ejer, Bent Adamsen, fortæller, at han har hørt, at gården blev solgt med den klausul, at familien Bønløkke skulle have rådighed over en af stuerne, når de fra København besøgte Aalsrode. At de har benyttet sig af det, findes der til dato et synligt bevis for, idet datteren, 25-årige Johanne, blev gift den 26. september 1879 med den 48-årige urtekræmmer Karl August Valdemar Østergaard fra København, og festen blev holdt på ”Marieløkke”, og ved den lejlighed blev årstallet 1879 sammen med en tegning indridset i en rude, som stadigvæk sidder i et vinduesparti.

Bønløkke flyttede til København, hvor han købte en villa på Frederiksberg. Han bevarede dog tilknytningen til Aalsrode, hvor han i endnu 16 år var grenaaakredsens folketingsrepræsentant. Der var også flere offentlige tillidshverv, han fortsatte med, efter at han var flyttet. Fra 1881 til 1896 var han formand i repræsentantskabet for Grenaa Bank, der var stiftet i 1881 af venstremænd fra omegnen. Han var desuden medlem af repræsentantskabet for Randers-Grenaa Banen - hvis oprettelse han havde stor del i - indtil denne overtoges af staten. Bønløkke var også aktiv i den komite, som blev nedsat med det formål at få rejst et mindesmærke for Frederik 7. i Grenaa. Det lykkedes i 1884, og det var Bønløkke, som holdt festtalen og overleverede mindesmærket til Grenaa Kommune. Ifølge avisen blev overdragelsen overværet af 6-8.000 mennesker.

Christen Bønløkke døde den 27. september 1908 og blev begravet fra Solbjerg kirke, Frederiksberg.

Kildemateriale:

Bransager: ”Den danske Regering og Rigsdag 1901-03”.

Carl Svenstrup: ”Grenaa Bys Historie”.

Folketællingslister m.m.

Biografi: Niels Nielsen, Aalsrode

ved Inga Witt.

Niels Nielsen er født den 10. marts 1821 i Martofte på Fyn. Han var søn af gårdmand Niels Mortensen og hustru Lovisa Andersdatter. Han blev født som nr. 6 ud af 7 børn.

Niels Nielsen (1821-1908) hørte til de mange fynboer, som omkring midten af 1800-tallet indvandrede til Djursland.

I 1847 tog han med en kammerat til Thorsø Mark, hvor de fæstede en gård, men året efter måtte Niels ind som soldat i 3-årskrigen. Da han kom hjem i 1851, fæstede han en gård i Aalsrode af kammerherre m.m. Dinesen til Katholm. Han kom til Aalsrode den 7. september 1851 med godt skudsmål. Kort efter tog han en tur hjem til Fyn for at blive gift med Marensine Hansdatter, og de levede så resten af deres liv i Aalsrode på gården, som de kaldte Kastanielund. De købte gården til selveje i 1866. Senere købte de mere jord til, så ejendommen var betydeligt større, da de overdrog gården til sønnen Morten Nielsen i 1889, først i forpagtning, og i 1908 købte han den.

Der kom i alt 11 børn, så der har været liv på gården, men alligevel fandt Niels Nielsen tid til foruden at passe sin gård at deltage meget i politik og påtage sig mange tillidshverv på egnen. Han kom som den første venstremænd i Randers amtsråd, hvor han sad i 24 år, til han blev 70 år. Så syntes han, at der skulle yngre kræfter til. Ved folketingsvalget i 1872 stillede han op på opfordring fra en del venstremænd, men trak sig på valgdagen tilbage for Bønløkke. Ellers var han bange for, at højremænd, professor Scharling, skulle få kredsen.

Han blev formand for Ålsø-Hoed sogneråd efter kammerherre Dinesen, en stilling han beklædte i mange år.

Af andre tillidshverv kan blandt andet nævnes bestyrelsesmedlem i Landbosparekassen, medlem af Handels- og Landbrugsbankens repræsentantskab, formand og kasserer for Ålsø Sogns Spare- og Lånekasse, landvæsenskommissær, i mange år formand for Aalsrode Brugsforening. Allerede i 1876 blev han udnævnt til Dannebrogsmænd.

Ifølge Grenaa Folketidendes omtale ved 87 års fødselsdagen var han en af datidens fremsynede bønder, der forstod betydningen af den ved Grundloven erhvervede frihed og kom til at spille en betydelig rolle i det offentlige liv. Han tog som venstremænd ivrigt del i arbejdet for frisindets vækst på grenaaegnen.

Han havde den glæde, at hans bror, Poul Nielsen, som han havde været soldat sammen med, også flyttede til Aalsrode. Han var sognefoged der i mange år, men omkom desværre i 1906 under meget ulykkelige omstændigheder, da hans gård brændte. Deres storesøster, Bertha Nielsen, kom også til Aalsrode, hvor hun døde i 1909, to måneder før hun ville være fyldt 100 år.

En måned efter at han var fyldt 87 år, slap kræfterne op for Niels Nielsen, og han blev begravet den 11. april 1908 fra Ålsø Kirke under meget stor deltagelse. Hans kone døde godt fire år senere i en alder af 85½ år.

Eneboeren Axel Andersen

ved Bobby Berkhuijsen

Når man kommer fra Ålsø-siden og kører igennem Aalsrode, lå der i det sidste sving til højre, ved siden af ”Bakkehuset”, et lille hus på den trekantede grund, som nu er oplagsplads for sneredskaber om vinteren.

Den 100-årige, stråtækte ejendom ”Axelborg” brændte en nat i marts 1963, den 10. for at være mere præcis. Til alt held blev Axel Andersen reddet af sin hund, der slog alarm. Axel var lidt af en særting, og i folkemunde hed han aldrig andet end ”Axel Rusk” (vistnok, fordi der var lidt ”snusket” hos ham). Han samlede ind til ”Julens Glæde”, var vellidt af børn, og så kunne han li’ tomatsuppe. Man kan læse om ham i nr. 34 af ”Flittige Hænder” fra 1961. Deri står blandt andet om ”Eneboeren i Aalsrode”:

”Gammel var han, Axel, ligesom huset, der var sunket ”halvt i knæ” som i H.C. Andersens vise ... Han stod ofte, krumbøjet af giggt, og drejede på noget, der lignede en af Storm P’s evighedsmaskiner, mens de rindende øjne så ud over et tovværk i fire baner, der slyngedes ind i hinanden ved et højst indviklet system. ”Rebslager” kaldte han sig – hjemmegjort ”rebslager” – og han syntes selv, at han var meget fiffig, ligesom Storm P., siden han havde opfundet denne ”rutsjebane”, som han nu havde drejet reb på i 16 år. Han forklarede, at han ikke havde fysik til at gå baglæns med hamp om livet, som man gjorde før i tiden på reberbanen. Han fik høstgarn og ballestrikker fra gårdene, dem flettede han ud og anbragte på fire kroge foran håndsvinget på sin ”maskine”. De fire reb skulle så igennem nogle øjer, så man kunne holde skik på dem, og den anden ende af rebene blev gjort fast til en spand med 100 kg. sten i. Og ved at dreje på håndtaget blev de fire reb snoet ind i hinanden. – Hvad disse reb kunne bruges til? ”Bønderne binder kreaturer med dem”, forklarede han. ”Det kræver, at rebet er to cm. tykt og helst 15 m langt – så man skal dreje sådan cirku 1000 gange med håndsvinget – og huske at tælle undervejs. Men hvad, tiden skal jo gå med noget.”

-Jæ lever jo af staten – forklarede han. Det her bliver bare til et par håndører – til mælk og sild til katten og sådan noget... Om han altid havde stået sådan og drejet, blev han spurgt. – Næh, jæ var også barn engang. Jæ er ikke født med det udseende. Jordemoderen sagde, jæ var et lille yndigt barn. Og så gik jæ i skole, men jæ ku’ altså ikke fordrage det, skønt jæ var vældigt begavet. Jæ endte efter mange kalamiteter med en frugtvogn i København, men så fik jæ gigtfeber og tog over til ”Bedste” i Jylland, som jæ hjalp, indtil hun gik hen og døde. Jæ havde for resten også en bror, som jæ har arvet denne kasket af, den brugte han, når han piftede togene til afgang, han var nemlig noget ved musækken.

-Om han havde været gift? – Nej, gudsketak, svarede Axel. – Jæ holder meget af ensomhed – skriv endelig det, ellers kunne det jo være, at der kom en hel masse rendende. Jæ kan godt sige, at jæ er damernes ven sådan set, altså. Jæ kan godt tage til kasketten og sige: ”Søde frøken, vil De ikke ha’ et kirsebær, men uden for lågen, så skal jeg bøje grenen hen til Dem. Næh, kvindfolk er som gamle biler, de laver en pokkers støj, og de er alt for dyre i drift. Jæ havde engang en nabo, hans kone snakkede sådan, at han gik hen og hængte sig i pæretræet.”

-Jæ kan sommetider stå og dreje i dagevis uden at se et eneste væsen andet end katten og så det Vorherres småkravl, som heldigvis heller ikke kan bruge kajen til at kværulere med. Sommetider lægger jæ mig foran kakkellovnen og kissemissen lidt med musene. Her er så mange, at katten ikke kan overkomme at æde dem. Joh, jæ har det dejligt.”

Om ”Axelborgs” brand stod at læse i Randers Amtsavis af 11.3.1963 og ”Djursland” af 12.3.1963:

”Den 73-årige Axel Andersen, Aalsrode, mistede sit hjem og mange ejendele i nat, idet en heftig brand ødelagde den 100-årige stråttækte ejendom ”Axelborg”, som tilhørte ham. Han boede alene med sine hunde og kan takke den ene af dem for, at han blev vækket i tide. En af hundene indebrændte.

Branden blev opdaget ved 23-tiden af landpostbud Børge Petersen, Trustrup, der var på vej hjem fra et besøg i Aalsrode by. Omtrent samtidig blev Axel advaret af sin hund, og da han hørte noget falde ned fra taget, blev han klar over, at faren var overhængende. Børge Petersen hjalp Axel Andersen ud af det brændende hus og slog alarm hos naboen, der tilkaldte den stedlige brandfoged, gdr. Alfred Andersen, samt Grenaa Brandvæsen, der mødte op med to udrykningsvogne. Lokalt brandmandskab og beboere i stort tal kom til stedet, og som den første gik murer Axel Pilgaard i gang med at redde indbo ud af huset, der dog hurtigt blev omspændt af flammer og ikke stod til at redde.

Brandvæsenet lagde 3-400 meter slange ud til en branddam ved mejeriet, men måtte forinden bryde hul i isen. Naboejendommen var truet, fordi Axel Andersens hus lå tæt op til vognmand Søren Dohns garageanlæg og privatbolig, der var beklædt med strå, og da vinden bar i denne retning, satte brandvæsenet kraftigt ind her, og det lykkedes at begrænse ilden til Axels hus, der blev fuldstændigt raseret.

Ilden menes at være opstået ved, at kakkellovnen var overophedet – eller måske ved selvantændelse i de store mængder høstbindegarn, som Axel lå inde med. Den gamle mand var meget chokeret over det skete og over at stå uden tag over hovedet, og i samråd med egnens folk lod han sig indlægge på Grenaa Sygehus, hvilket havde været på tale i forvejen. Efter sygehusopholdet var der sikret ham plads på Ørum Hvilehjem – men det var ikke noget for Axel. Han boede et stykke tid i en gammel, rød rutebil på brandtomten, men blev senere indlogeret på mejeriet i Aalsrode i det tidligere kontor. Desværre var han ikke så renlig, så det vrimlede snart med lus på stedet. Så blev han syg, kom på sygehuset, og der døde han.”

Isbjørnejagt på Aalsrode Strand

ved Bobby Berkhuijsen

For næsten 150 år siden – i ”fimbulvinteren” 1856-57 – havde Rasmus Smed fra Aalsrode en meget mærkelig oplevelse, der var intet mindre end en zoologisk sensation. Rasmus var smed både af navn og af gavn i Aalsrode by. Han havde været så uheldig under arbejdet med at udhamre en høstle at skamlå sin venstre hånds pegefinger. Som følge heraf kunne han intet udrette i smedjen, men gå ud med bøssen kunne han da. Denne vinter havde det frosset længe og vedvarende, men nu var vejret slået om i tøj, og Rasmus tog derfor sin bøsse, en enløbet forlader, og gik ned til stranden for om muligt at skyde en and eller to. Føden skulle jo bjærges. Havet var ved at gå i opbrud, og større og mindre isflager lå opskyllet uden for tangdiget.

Det er en gammel jæger fra Højbjerg ved Aalsrode, Otto Bille, der har fortalt historien om sin bedstefar Rasmus Smeds bedrift i ”Dansk Jagttidende”. Ottos far, Niels Bille, var dengang seks-syv år gammel, og det er fra ham, han har historien.

Da Rasmus Smed kom ned til det oprørte hav, fik han øje på noget derude. Det var ret utydeligt, men det var noget meget stort. Rasmus var en forsigtig mand, og derfor lod han tre rundkugler (hagl på op til 10 mm størrelse) gå ned foran den i bøsselføret allerede værende ladning. Ved næste kik ud på havet blev han sikker på, at det, han så, måtte være et stort dyr, der hoppede fra den ene isflage til den anden.

Fra sit skjul bag tangdiget fulgte han spændt isbjørnen, thi en sådan var han nu sikker på, det var. Den kom nærmere og nærmere, og da den var på ca. 30 meters afstand, sprang Rasmus op. Bjørnen rejste sig øjeblikkelig på bagbenene og gik op imod ham, klar til angreb. I næste sekund skød Rasmus den i det åbne gab, så at hele ladningen gik ud gennem dens bagehoved, og isbjørnen styrtede bagover mellem havstokken og isflagen.

Rasmus forstod næppe nok, hvilken fare han havde været i, men var klar over, at han måtte bjærg det store dyr, og slæbte det med opbydelsen af alle sine kræfter på det tørre. Derefter begav han sig hjem til Aalsrode for at hente hjælp til hjemtransporten. Bamsen måtte jo fragtes på et hestekøretøj, og den unge gårdejer Niels Nicolajsen fra Kejssegården (fader til proprietær Aage Nicolajsen) var straks villig til at køre. På denne køretur var den seks-syvårige smedesøn, Niels Bille, med og fik en oplevelse, som han aldrig glemte – og som han senere fortalte sin søn.

”Skindet – eller hele bjørnen blev solgt til kammerherre Dinesen, Katholm, for otte rigsdaler, og man vil vide, at det isbjørneskind, som endnu ligger i riddersalen på Katholm, er af den isbjørn, som bedstefar har skudt på dansk strand”, slutter Otto Bille sin historie i ”Dansk Jagttidende”. Hvor skindet er i dag, vides ikke. Til sidst lå det i godsets gartnerbolig, nok fordi det var blevet så medtaget af ælde, at det ikke fandtes præsentabelt nok til hovedbygningen.

Hvor denne isbjørn kom fra, kan man kun gætte på. Muligvis har den været om bord på et hjemvendende skib fra polarområdet. Den kan være sluppet fri eller være sluppet løs, fordi man har haft vanskeligheder med den. Fartøjet kan også være forlist. Sagen blev i sin tid undersøgt af blandt andet vildtbiologen, Birger Jensen, fra Naturhistorisk Museum i Århus, som interesserede sig meget for arktiske dyrs optræden i Danmark, men man fandt ikke noget endegyldigt svar.

Historien var ikke fremme i aviserne før i 1943, hvor den stod at læse i avisen ”Djursland” den 24. april 1943. Artiklen opgiver ”Dansk Jagttidende”’s forudgående beretning som kilde. Det var et sjældent jagttrofæ, som kammerherre Dinesen, fader til Boganis (forfatteren Wilhelm Dinesen), erhvervede for otte rigsdaler, selvom det jo var en ganske net sum dengang.

Aalsrode set mod nord